

gendus est: quippe ad an. 1114, id quam clarissime innuit, cum inquit: *Sed si lectoris charitati asperum non videbitur, quos post illatam excommunicationem actum Beneventi sit, non praterendum exarabo.* Et hanc itaque malesnam, sicut antecedentem, abjeci opinionem, de quo quid nunc statuum nil prorsus habeo. Ipse autem Falco cur reputatus a Baronio fuerit clericali militiae mancipatus, non equidem assequor; quem constat, ex laicali munere notarii, et scribae sacri Beneventani palatii, ut initio dixi, in iudicem Beneventanum ascitum: namque desitis principibus, curia Beneventana adhuc dici perseveravit *sacrum palatium*, ut ante annos tercentum princeps Arichis instituerat, ac pleraque palatina officia vel re vel saltem nomine tenus remanserant, ut comes palatii: de quo idem luculentus testis est Falco ad an. 1114 et 1137. Cum autem ille se civitatis iudicem in anno 1133, ex consilio rectoris, et cardinalis Girardi, Rolpotonis comestabuli, aliorumque sapientum civium factum, electumque profuit, perque apostolicum Innocentii II privilegium deinde confirmatum dicit, haud praeiorem definiendis litibus constitutum, sed in decurionum, sive dicarum senatorum album credas relatum, qui per ea tempora perisque in locis *iudices* appellabantur, unde etiam nunc non ille Capuae forum servat antiquum ab eiusmodi iudicibus acceptum nomen. Et Beneventanorum quidem plurimorum iudicum frequens apud Falconem cum sit mentio, quos saepe sapientibus viris conjungi, saepe etiam ipsos absolute vocat sapientes: eorum tamen munus, quamvis fortasse circa iudicia quoque versabatur, ut Cajetæ olim observatum constat, cæteras nihilominus publicas contemplantur functiones; pontificemque Callixtum II, in an. 1120 Beneventani solemnibus pompis in suam urbem excipientes, *pedes ejus, et habenas equorum quatuor a Ponte Leproso usque ad Portum S. Laurentii* (qua ab eo latere urbs aditur) ducebant: *deinde quatuor alii usque ad episcopium; ab episcopo autem quatuor iudices Joannes, Persicus....* (deficit iudicis nomen, qui tertio descriptus fuerat loco) *et Landulphus usque ad sacrum Beneventanum palatium detulerunt.* Et in anno pariter 1137: *Judices Beneventanæ civitatis cum alium civibus regem Rogerium adeuntes, ad Anacleti fidelitatem, et ipsius regis amorem civitatem submitunt Beneventanam.* Ad ejusmodi igitur iudicum ordinem, dicendum est, Falconem ex notario fuisse evectum: pari ferme ratione ac vir nomine Salernus ex medico iudex Salernitanæ urbis legitur apud Hugonem Falcandum institutus, qui nihilominus medendi exercitia non deseruit. Et sane qui regendis civitatibus sua tunc ferebant suffragia, et præcipuum ordinem, ut olim decuriones in coloniis, Romæ vero senatores, constituiebant, iudicum nomine passim appellabantur; nam rex Guilielmus II una cum matre sua Marga-

rita litteras dans *Andræ Stratigoto, et iudicibus, et universo populo Messani*, quas recitat idem Falcandus, universam urbem Messanam compellasse videtur: eodem pacto ac si antiquiori ritu dixisset, *Ordini, et populo Messanensi.* Eandemque formulam non alia mente pridem usurpavit pontifex Joannes VIII, cum epistolam scriberet: *Omnibus eximii iudicibus, et universo populo Neapolitano*, quæ inter ejus Decretales notatur num. 67, et simul in epist. 203, Landulfum assereret, *omnium Dei sacerdotum, et iudicum, seu totius Capuanæ plebis voto, parique consensu*, fuisse electum ejusdem urbis episcopum (stat seu hoc loco conjunctive pro et, acceptione non infrequenti, ut opportuniore occasione exponam). Quorum quidem iudicum ordinem ex solis viris patritiis constitisse, idem indicat Pontifex epist. 203, de eodem electo episcopo ad Guaiferium Salerni principem scribens, ac *nobilium* appellans *catervam*, quos in antecedenti iudices nuncupaverat. Hi tamen peculiari consuetudine tum Neapoli, tum Cajetæ, tum quoque Pisis, sed dispari nonnihil observatione, non loco apte exponenda, dicti fuere *consules*, unde nostro Falconi ad an. 1134, *Alzopardus et Cunis consules Pisanorum*, neque Neapolitanis consilibus aliis relata, sed non huic fini, nec modo succurrit quam bene exposita, obvia sunt exempla, quæ nunc repetere non est opus. Haud tamen omittem, his dici Anastasio Bibl. in Adriano *iudices cleri, et iudices militiae*, qui eidem ibi nominantur *primates Ecclesie*, et in Stephano II, *optimates militiae*: utrumque nimirum Romanam universi populi ordinem, hoc est ecclesiasticum, et laicalem, cleri, et militiae vocabulis denotans. Quos quidem optimates ab præfeto Adriano obviam missos credam Carolo magno Romanam adventanti, cum *direxit in ejus occursum*, ut idem loquitur, *universos iudices ad fere triginta milia a Romano urbe*; cujus itineris spatium ad numerum iudicum retulisse videtur parum lectio attentus Platina, legendumque iudicasse, *tria milia*: qui tæc sic devitans immodicum certum iudicum, vocatos censuit hoc nomine eos, qui *nequaquam sordiditia artibus impliciti essent*, sed acceptione nunquam omnino observata. Deque his ipsis iudicibus, sive optimatus militiae, id est laicalis populi Romani, capto Petrus Diaconus in Auctar. ad Ostiens. lib. iv, cap. 37, qui eos a dignitatibus, muneribusque appellat, *bajulos, cereostatarios* (sic ibi legendum; non, *cereosarios*), *stauferos, aquiliferos, leoniferos, lupiferos, candidatos, defensores et stratores.* Ex quibus intelligere erit, iudices non semper ad iudicia referendos esse, nostrumque simul Falconem haud ecclesiasticorum iudicum consortio fuisse aggregatum, qui non *cleri, sed civitatis* se iudicem affirmat institutum. *Sed* in his diutius jam non moror?

FALCONIS BENEVENTANI CHRONICON.

JULIUS DE SYNDICIS, BENEVENTANUS, LECTORI.

Pervenit in manus nostras, lector dulcissime, libellus quidam, cuius auctor notarius Falco, scriba sacri palatii appellabatur: in quo historiarum multarum totius regni Neapolitani scriptæ sunt; præcipue tamen Beneventanorum gesta inter se, uti civilia bella, ac etiam contra externos Normandos, ut est videre ibidem. At quia corrosioni, et litterarum obscuritati, successione longi temporis videbatur proximus, ut apparet ex defectu sui principii et sui finis, utrinque enim paginae duæ evulsæ et deperditæ sunt, propterea ne tantum opus, et auctoris labor in nullam memoriam deveniant, exemplandi onus suscepi; commutando

tamen characteres Longobardorum in Latinos nostros. Noli igitur mirari, si principium habet sine principio, et finem sine fine. Vale.

.....

 apud urbem Romanam eum ab honore privabat, quin etiam animos Beneventanorum sæpissime incitabat, ne præter licentiam domini papæ archiepiscopatu consentirent. Tandem concives hujuscemodi deliramenta aspicientes, nec mora, fere centum nobilium, et bonorum hominum Romam miserunt, dominum papam precantes, ut pastorem electum corroborare dignaretur. Illi autem abeuntes, coram omnibus, videlicet in sacrosancta synodo, quam constituerat, eum indesinenter postulavere, quod minime obtinere valuerunt. Videntes autem hoc, qui missi fuerant, indeque reversi corda aliorum movebant dicentes, patres, avos, proavos nostros tantam injuriam passos nunquam fuisse. Sed quid plura? Qui ex parte Risonis videbantur, arma, et belli apparatus super campanili imposuerunt; audierant enim, quod Petrus ipse Portuensis episcopus conjurationem fecisset, ut thesauros ecclesiæ et ejus bona virtute vellet diripere. Tunc episcopus ipse in coclerio arma imponi aspiciens, tristis factus, suos vocari præcepit fideles, quatenus consulerent, quid super hoc tanto talique negotio fieri debuisset. Interim bellum inchoatum est, eo quod pars episcopi in campanili ascendens palatium Dacomarii, in quo episcopus ille morabatur, fortiter expugnabat, et episcopi auxiliarii de turre Dacomarii pugnantes invicem crudeliter præliati sunt; duo quidem juvenes in ipso conflictu animas reddidere. Postremo nocte adveniente, videns se episcopus ipse circumventum, medio noctis silentio monasterium S. Sophiæ cum quibusdam ascendit, ibique tempore non multo commoratus est.

(1) Annorum, indictionumque hi non coherent numeri; eademque disconvenientia præsens Chronicon laborat ab omnium primo, quo prænotatum habetur anno, ad an. 1112. Castigandas autem esse indictiones, quæ rectum calculum unitate excedunt, tum ex iis quæ infra dicam, tum ex die Paschalis hic descripto, palam constat. Namque in anno 1109, vere Pascha celebrari contigit vi Kal. Maii, quod tempora subducentes non latebit. PEREGR.

(2) Ex recta antecedentium et subsequentium annorum in præsentibus Chronico descripta serie hic plane est annus 1110. At ei non indictio quarta, sed tertia: nec quos Falco appingit, competunt eventus, sed anno 1111. In antiquo Vaticano codice apud Baronium captus notatur Paschalis ab Henrico mense *Februario, pridie Idus, anno Dominicæ Incarnationis 1111, indictione iv, die Dominico*; cui antiqua monumenta prorsus omnia, et auctores consentiunt; sibi que invicem bene congruunt temporum hi characteres. Rogerii etiam ducis, et Boemundi obitum nec in antecedentem referunt annum Petrus Diac. in Auctar. ad Ostiens. lib. iv, cap. 40. Romualdus Salernitanus, Anonymus Cassinensis a me recensitus, et qui recentissime mihi innotuit, perque me post has castigationes lucem primum aspiciet ignotus, et antiquus civis Barenis, Chronici Lupi Protosp. fere paraphrastes, qui præterea Rogerium mense quidem Februarii, ut hic dicitur, sed Boemundum mense Martii defunctos notat, eique astipulantur

A Præterea cives metu coacti timentes, ne episcopus ille eos apud dominum papam affligeret, eum coegerunt, quoadusque eis fidem sacramento præberet, quod facturum promisit, oravitque dominum papam, ut rectorem mitteret, qui Rossemanum monachum rectorem iterato constituit.

Anno 1103, xii indictionis.

Anno 1104, xiii indictionis,

Anno 1105, xiv indictionis, mense Januario, et Februario nix magna fuit, et fluminum inundatio, et stella cometes ad occasum apparuit; triduo enim post venit papa Beneventum.

Sequenti anno obiit Henricus Tentonicorum rex.

Anno 1107, mense Septembri, i indict., obiit præfatus Roffridus Beneventanus archiepiscopus, qui sedit triginta annis et uno, mensibus duobus, diebus xx.

In hoc anno, ipso mense Septembri obiit abbas Madelmus, et hoc mense Septembris electus est Bernardus abbas in festivitate Sancti Angeli.

Anno 1108, ii indictionis sterilitas vini, mortalitasque animalium, et papa Paschalis venit Beneventum, qui mense Novembris ordinavit Landulphum archiepiscopum.

Anno 1109, iii indictionis obiit Formatus. Pascha accidit vii Kalendas Maias (1), et die secundo intrante mensis Novembris combustus est thesaurus S. Mariæ.

C Anno 1110, iv indictionis Henricus rex venit Romam, qui fraude et dolo papam Paschalem cepit, et cardinales mense Februario. Eodem mense dux Rogerius obiit, et Boamundus germanus suus (2).

Anno 1111, v indictionis.

Emortualia monasterii Cassinensis edita a Caracciolo. Minime itaque receptam aliis annorum supputationem servasse, censendus est Falco; qui sane haud annos a Januario, sed a Martio auspiciari deprehenditur; namque singulis fere præpositis annis mensem statim subjicere solet Martium; et quæ per Januarium, et Februarium, perque initia etiam Martii acciderunt, in eundem constanti tenore conjicit annum, in quem retulerat ea, quæ per menses contigerant anteriores. Sic nimirum ad annum observat 1112, ubi de Paschali Beneventum adveniente mense Decembri, ibique synodum celebrante in Februario: nec non ad an. 1117, ubi de eodem pontifice aliam synodum ibidem habente mense Aprili, diem vero obeunte xi Kal. Februarii. Et ad an. 1129, ubi de pontifice Honorio eadem in urbe consecrante Franconem in abbate S. Sophiæ mense Augusti, ac decedente in Februario. Et præterea, pag. 221, 245, 252, 254, 278, 296, 319 et 358 (edit. Caracc.), annos tum ultra Decembrem producit, tum ut dixi, ad Martium usque extendit etiam inchoatum; qui tamen pag. 190 et 320, diem quartam decimam, et decimam quintam prædicti mensis et pag. 201, diem secundam novo anno imputat; ita ut annos non ab die, qua *Verbum caro factum est*, vigesima quinta nimirum Martii, nec a die Nativitatis vel Circumcisionis se ducere prodit; quos nihilominus ab communi epocha ducit Nativitatis, ac juxta communem calculum congruas eis assignat indictio-

Anno 1112, vi indictionis mense Martio (3) papa Paschalis faciens Romæ synodum fregit pactum, quod fecerat cum Henrico rege. Hoc anno incœptum est ædificium, vel ædificari Oratorium Sancti Bartholomæi apostoli.

His et aliis ita decursis cernentes Beneventani se variis prædarum doloribus affligi, consilio habito, Landulphum archiepiscopum, et Joannem judicem ad præfatum apostolicum delegaverunt, quatenus cives illos tanta oppressos calamitate ad portum salutis erigere dignaretur; præcipue cum plerique Beneventanorum civitatem intrinsecis conspirationibus sæpe turbavissent; scilicet quod alii Landulphum Burrellum, alii Ansonem civitatis rectorem sine domini papæ voluntate constituere satagebant. Apostolicus autem hæc audiens, nec mora, secundo die intrante mensis Decembris advenit Beneventum, qui mense Februario synodum constituit. Synode autem facta, cum in sacro Beneventano palatio assisteret, prædictamque conspirationem factam pro parte illius Landulphi Burrelli deprehendens, concives vocari jussit, a quibus, quid agendum esset super hoc tanto et tali negotio, subtiliter sciscitatus est, quomodo, ut diximus, conjuratio illa ad traditionem civitatis, et detrimentum fore videbatur; et quod quidam civium pro ipsius Landulphi auxilio turres portæ summæ noctu cepissent; indeque munitionum ipsarum custodem ejicientes una tantum nocte eas virtute tenuerunt. Tandem, Deo opitulante, et Beneventanorum complurium fidelium solatio, quorum mens erat sanior, turres ipsæ vendicatæ sunt, et B. Petro restitutæ. At cives ipsi tale

nes, quo sane pacto tertiam, non quartam indictionem, ut editus codex depravate repræsentat, rite ascripsit an. 1110, eamque pari passu ad Martium protulit anni sequentis; nec de cætero est sincerior alia lectio ibi expetenda. **PEREGR.**

(3) Rescribe v *indictionis*, quod exigit temporum ratio superius exposita; et insuper card. Baronius testatur ad an. 1140, sic haberi in hujus Chronici antiquo exemplari. *Falco Beneventanus*, inquit, *Chronicon suum in hunc usque annum perduxit, cœptum ab anno Redemptoris 1112, quinta indictione*. At de ejus exordio sic quidem ibi pronuntiat: ad annum tamen 1113, ductum ipsum ait ab anno hoc ipso, perque annos duntaxat 27 ad annum usque 1140 productum; ita ut antecedentium, quæ suo operi inutilia, et per se tum mutila, tum nimis jejuna esse cognoverat, nihili fecisse videatur. Cæterum in Falcone e verbis illis: *Hoc anno incœptum est ædificium, vel ædificari*, etc. expungendum est *et ædificium*, quod orationi non quadrat, redundatque; glossula eum sit compendiatu verbi, *ædific.* Apostolicus autem, hoc est Romanus pontifex, tunc Paschalis II, Beneventum, ut Falco perhibet, cum advenisset initio mensis Decembris hujus anni 1112, synodum deinde ibidem celebravit in Februario, scilicet communis sequentis anni 1113, hisque consonat Petrus Diac. in Auct. ad Ostiens. lib. iv, cap. 48, qui præsentem adventum Paschalis in has partes numero facit secundum, priorem statuens in anno 1108, mense Octobri, ut tradidit lib. eod. cap. 35 assertoremque nostrum habet Falconem, dicentem tunc illum mense Novembri ordinasse Landulphum archiepiscopum Beneventi. Quo circa hoc anno ab eodem pontifice Beneventum pergente consecratam credam

A domino papæ dedere responsum, ut, quos suspectos haberet, vocaret, et ab eis pleniter justitiam sumeret. Quid plura? Curia ordinata, vocantur malorum fautores, vocantur suspecti; tandem legitime sententia extensa, quosdam captos vidimus, quosdam ejectos, et domos quorundam fisco deditas, quorundam destructas. Istitis taliter actis.

Anno videlicet 113, supra millesimum, et xiv anno pontificatus supradicti domini papæ mense Martio, vi indictionis domini ipse apostolicus civitatem Beneventanam variis prædarum persecutionibus ex omni parte oppressam aspiciens, et civium bona a Normandis undique vicinantibus quotidie distrahi, et confundi cognoscens, consilio habito, Landulphum de Græcia militem præstantem, et solertem comestabulum Beneventanorum instituit (4), quatenus, Deo juvante, et ipsius prudentia civitas a prædarum solita confusione, quæ sæpissime imminabat, et a conspirationum seditioe contra dominum papam crebro erecta, secunda in progenie, et progenies consisteret: cognoverat enim eum prudentem, et animosum, sagacisque ingenii virum, cujus auxilio, et solertia nedum Beneventanorum populus sibi ad regendum commissus, verum etiam pleraque Langobardorum habitatio a Normandorum servitute affligentium eripi, et liberari confidebat; erat quippe Landulphus ipse bellicosi spiritus, et minorum injurias non patiens, inimicis omnibus quotidie minabatur. Nam si quis inimicorum illi injuriam, vel prædam inferret, mori prius velle desiderabat, quam impunitus aliquo modo inimicus recederet. Quid plura? Landulphus ipse comestabulus,

in urbe nuncupata S. Agatha Gothorum, Ecclesiam S. Mennæ, quam construxit R. Comes, hoc est Robertus filius Rainulfi, Petro Diac. memoratus præfatu lib. iv, cap. 25. Licet in lapide, operis sano antiqui, nec impostoræ indicium præferente, ibi posito, legerim eam actam anno ab *Incar. Dom.* 1109 ii Non. Septembr. *indict. quarta per manus dom. Paschalis secundi PP.* quæ præterea temporum consignatio haud sibi constat; nec Paschalem eo anno, et mense ad nos accessisse, est qui prodit. **PEREGR.**

(4) Baronius hoc loco, et ad an. 1114 ex hoc auctore appellat: *Landulphum de Græcia*, quod gentis nomen natum suspicor ab domino oppidi olim Græcia nuncupati, in terra Beneventana, ut legitur in regni Siculæ tabulario; idque varie pronuntiatum reor, qui a Falcone videam infra ad an. 1121 memorari *Gerardum de Græcia*; sicut et ad an. 1137 *Thadæum de la Græca*, nobiles utique viros Beneventanos. Porro Landulphus honorem comestabiliaræ a papa Paschali, nescio an dicam adhuc in hoc anno 1113 apud Beneventum commorante, accepisse videtur mense Martii; qui anno sequenti (cum ipse dicam Falcone) *posita comestabilia domum secessit eodem mense, quo ordinatus est: unius solummodo anni spatio in honore perseverans*. Et vero haud hoc anno Paschalis Beneventi manens litteras dedit x Kal. Aprilis ad patriarcham Antiochiæ, a Guillelmo Tyr. relatas lib. ii, cap. 27, sed in an. 1117, ut dicam post; qui alias etiam recitat datas ab eodem pontifice eadem die ad regem Hierosolymitanorum, non Beneventi, sed apud Lateranum commorante, manifesta contradictione, aliis non observata. **PEREGR.**

ex omni parte, virtute, et scientia redimitus colla nulli minantium flectere dignabatur. Cumque, sicut predictum est, Landulphus ille, comestabilis æ honorem a supradicto domino papa Paschali acciperet, videns castellum, quod quidam Robertus, qui Sclavus cognominabatur, in monte Sableta construxerat, vir omnis malitiæ, et nequitie studio repletus, anxio cum eo locutus est, ut castellum illud destrueretur. Ob Beneventanorum enim guerram, et inimicitiam civitatis, castellum illud Robertus ipse construxerat mirabile, valdeque laboriosum. Ex cuius castri residentibus multa cives opprobria, damnorumque copiam perpessi fuerant, ita quidem, quod quidam concivium pro ipsius castelli ædificio prædia, et possessiones, quas circa eundem montem habuerunt, perdidere. Castello itaque mirabiliter constructo, illic residentes cum ipsius Roberti servientibus quandoque Beneventanos capiebant; quandoque, quod crudelius est, peregrinis viam cum eorum bonis auferabant. Predictus igitur apostolicus hæc Romæ audiens Robertum illum excommunicavit, donec castellum illud civitati contrarium delevisset, quod facere ipse Robertus contempsit. Quid plura? Landulphus ipse de Græca comestabilis ordinatus, cum prædicto Roberto pactum incipiens, ipse quod cum prædicto papa facere noluerat, castellum illud destruxit, et funditus delevit, duobus videlicet equis optimis, et ducentis solidis datis. Deinde Landulphus ipse comestabilis pactum cum comite Jordano sacramento affirmans, quotidie virtutibus, et laudis præconio attollebatur.

Robertus itaque princeps, et Robertus, et Jordanus comites castellum illud sic destructum, et Landulphum illum comestabulum de die in diem virtute et divitiis repleri aspicientes, invidiæ zelo ex odio Longobardorum percussi, putantes se illius prudentia exheredari, cum omnibus Normandis ex omni parte vicinantibus conjuravere, affirmantes se guerram Beneventi facturos, et prædam, donec Landulphus ipse Beneventanorum comestabilis videretur. Sacramento ipso taliter confirmato innumeris cum militibus et peditibus super Beneventum venerunt, duodecimo die intrante mensis Augusti, et in monte, qui Guardia dicitur, die una tantum, ac nocte castrametati sunt, credentes et illum ejicere, et civitatem omnino depopulari; sed die ipso, quo applicuerunt, bellum inchoantes et superati sunt, et quidam eorum capti. Nocte autem insecuta, timore cœlesti, et Beneventanorum terribiliter commoti, more latronum per devia fugientes, existimabant se nocte ipsa a Beneventanis capi, et turpiter teneri. Ita quidem, ut sicut ex ore eorum complurium narrantium auditum est, si comestabilis ipse cum Beneventanorum et militum caterva Ecclesiam S. Angeli ad crucem transcenderet, vel vocis alicujus sonitus audiretur et hostes, et hostium apparatus stipendia Bene-

ventanorum in manibus procul dubio traderentur.

Illis autem Normandis sic abeuntibus, Landulphus ipse de Græca comestabilis, inimicorum non ferens impugnationes, vicem reddens pro acceptis, haud mora, militum fere centum et octuaginta numero armatorum collecto, et civium circiter quatuor millia multitudine congregata, castellum, quod Terrarubea dicitur, adivit, quod igne ferroque terra tenuis prostravit: ipsiusque castri incendio Robertus quidam de Sicilia dictus, combustus obiit; sicque innumerabilem animalium, et aliarum rerum substantiam Beneventum magno cum gaudio perdere. Non post multum vero temporis iterum collecta equitum et concivium cohorte, Landulphus ipse castellum apicem insilivit, cuius castri, et molendina destruxit, et prædam animalium secum gaudens asportavit.

His omnibus ita perfectis, guerra Normandorum quorum mentionem fecimus, durius incepta est; in qua Landulphus innumeram auri et argenti copiam et equorum distribuit. Interea dum comestabilis ipse cum militum caterva prope pontem Serretella pro inimicorum insidiis custodisset, en adsunt equites Roberti comitis fere quinquaginta, qui et pro dolo civitatis inter fruteta morabantur. Quid dicam? insidiis ex utraque parte propalatis, confictus inter eos habitus est. Tandem Dei misericordia superveniente, pars inimicorum terga vertens, in fugam conversa est, adeo quod de eorum equitibus duodecim captivos comestabilis ipse cum armis omnibus eorum duxit. Præterea sicut diximus, guerra ex utraque parte fortiter inchoata, sæpissime hinc et inde deprædatum est. Contigit autem die quadam, Rao, qui erat dominus castelli Ceppalonis, cum Landulpho Burrello, et aliis fere centum quinquaginta militibus, et peditum multitudine ad frangendam, ut ita dicam, arcaturiam ivit (5). Cumque comestabilis sic frangentes eos flumen Sabbati vidisset, tantam non ferens audaciam, in medium campi ad ecclesiam Sæctorum septem Fratrum, stipatus militum collegio exiit; ubi ad invicem decertatum est; sed, peccatis supervenientibus, pars comestabili ab insidiis inimicorum decepta, per planitiem illam persecuta corruit; ita quod duodecim milites civitatis nobiles cum omni armorum apparatu renti sunt.

Istis omnibus, et hæc decursis, inimici omnes, qui pro guerra conjuraverant, videntes comestabulum ipsum colla eis non flectentem, eis potius minari, et Beneventanos eum, et ejus præcepta jugiter sectari, cœperunt civitatem plus solito distringere, præcipientes ut omnes, quas possent, vineæ circumstantes inciderentur. Quod et factum est: insuper pauperes, aliosque viros, quos invenirent, capere: sententia quorum divulgata, plerique hominum capti sunt.

(5) Falorum septem in publicum, privatumve commo- dum structam ad arcendam, constringendamve perennis fluminis aquam, Falco populari tunc voca-

bulo, plerisque etiamnum in locis usurpato, appellatur arcaturiam. PRÆGA.

Anno 1114, mense Martio, vii indictionis, dum vineæ sic incidebantur, et capiebantur homines, Beneventanorum quidam, invidiæ gladio compulsi miserunt ad prædictum papam Landulphum archiepiscopum, et Rachisium Sancti Modesti abbatem, ut ei necessitatem ex omni parte, quam patiebantur, intimarent. Ipsi autem abeuntes, quam viderant afflictionem domino papæ patefecerunt, eum lacrymando precantes, ut gregi commisso sicut pastor bonus subvenire dignaretur. Necessitate autem domino papæ ostensa, eis præcepit (6), ut pacem civitati, prout melius potuissent, facerent, et pauperibus subvenirent, ne Petrus apostolus civitatem acquisitam occasione perderet; quidquid autem de pacis consilio invenissent, ipsi remitterent. Archiepiscopus vero Roma reversus aliter quam acceperat, faciens, misit Landulpho comestabulo dicens, ut condolens necessitati pauperum comestabulum deponeret, quoadusque dominus papa Beneventum veniret. Postea vero aut pretio, servitiisque, seu civium precibus papam ipsum precarentur, eumque honori pristino redderent: dummodo Normandi pacem facere nolint, sacramento, ut dictum est, eorum interveniente. Landulphus autem comestabulus hoc audiens, in sacro Beneventano palatio coram B. Petri fidelibus respondens, ait se nunquam comestabulum dimissurum, nisi manu ad manum captus esset, et per vim retentus. Insuper videre vellet, quam Normandi pacem Beneventanis facere voluissent, et domino papæ pacem ipsam descriptam delegaret; quidquid autem de pace præciperet, vel de comestabilia ponenda ipse dominus papa coram omnibus faceret se executurum. Qualiter autem in sacro Beneventano palatio comestabulus ipse adfuerit, retexam: Cum, sicut prælatum est, archiepiscopus Roma reversus fuisset, cum quo et Petrus Portuensis episcopus, et Romualdus diaconus, sanctæ Romanæ sedis cardinales ab ipso papa missi pro pace inveniendi fuissent, absque mora, in ipso eorum adventu, eisque nondum hospitatis, populus serena mente commotus palatii Dacomarii, in quo comestabulus habitabat, ascendens vociferabatur, dicens, quod pacem desideratam, nisi cito feceritis, omnino gladiis acceptis per plateas moriremur: Insuper minas, et opprobria comestabulo inferebant, dicentes, eos pro unius hominis comestabilia guerram passuros non esse: et sic turpiter vitam finire. Alia quidem die surgente, pars archiepiscopi arma et belli apparatus super campanili imposuit, quatenus Landulphum armis, et lapidibus debellatum ejicerent. Seditionem itaque populi Portuensis episcopus deprehendens cum eodem comestabulo, et fidelibus B. Petri curiam principis advenit, ibi in conspectu omnium taliter allocutus est: « Affli-

ctionem, et famis penuriam, quam diu pro fidelitate B. Petri passi estis, et patimini, dominus noster papa, et a quibusdam audivit, et ab archiepiscopo deprehendit; unde sciatis eum toto mentis affectu contristari, et super audita mirabiliter dolere. Idcirco nos, et archiepiscopum vestrum delegavit, quatenus, Deo adjuvante, pacem consequi valeatis. Propterea fidelitatem vestram monemus orando, ne superbia aut furore moveamini, dum nos cum aliis sapientibus viris, pacis consilium vobis necessarium invenire possimus, tam enim grave, et laboriosum negotium nemo præcipiti animo agere poterit. Ideo nemo armis superveniat, quatenus, si Deo placuerit, pacem, omni furore deposito, invenire mereamur. » Hæc, et alia hujusmodi eo loquente, vox populi ad sidera tollitur dicentis: « Orationes istas, quas funditis, nos ullo modo audire non possumus, nisi pacem citissime nobis derelictis. » Tunc alio die adveniente, populus dilationes, et inducias, quas ponebant, non ferens, domum Persici judicis aggreditur, quam ex toto destruxisset, sed quorundam amicorum auxilio evasit. Portuensis igitur episcopus seditionem populi placare non valens, aurora alterius diei surgente recessit, comestabulo præcipiens, ut palatium principis ascenderet, et sic populi sævientis rumorem evaderet: qui jussui ejus favens, taliter sacrum palatium habitavit. Sed redeamus ad causam.

Archiepiscopus autem dicta comestabulo audiens pacis firmamentum ordinatim describens, sicut postulaverat, ei mandavit. Audita namque serie scripturæ pacem continentis, ait comestabulus. En pacis firmamentum optimum est; nunc Domino nostro mittatur, et sicut imperaverit, assequamur. Interea archiepiscopus ipse, et vir quidam nomine Fulco, in episcopo sæpe complures civium convocans dicebat: « Nos domino papæ vestram patefecimus necessitatem, a quo et accipimus, ut finem cum Normandis faceremus; idcirco superfluum videtur pacem descriptam ad eum remitti. Civium vero quidam aliarum inimicitiarum odio repleti, animos aliorum incitantes palam exclamabant, se pro illius comestabilia guerram passuros non esse. Consilio habito conjuraverunt intra episcopium, quod Landulphum illum de Græca comestabulum esse non consentient, exiit, et dum dominus papa cum consilio Normandorum illum honori non reddidisset. Sacramento taliter eo invento, archiepiscopus prædicto comestabulo episcopum Abellinensem, et quosdam presbyterorum misit, ut honorem dimitteret, sicut dictum est, qui et similiter respondit. Deinde alia Sabbati xiv die intrante mensis Martii comestabulus cum suorum caterva armatus in medium plateæ exivit dicens: Quod videre vellem eos, qui

(6) Baronius legit. *Necessitate .n. Dominus papa eis præcepit*, etc. ex auctoris plane idiotismo, optimoque ejusdem exemplari, quo est usus; a cujus tamen fide videtur alicubi discessisse, aliquantoque concinnius, et ad Latinam magis normam dictionem

composuisse. Singula nunc non prosequar ejusmodi loca, sed ea tantum, quæ peculiarem exigent observationem, eritque mihi satis indicium fecisse.

PEREGR.

me de palatio et honore ejicere minantur. Laudabilis quidem est sic animam reddere, quam ita turpiter, aut auri pondere promisso obstrictum, honorem acceptum dimittere. Audito igitur archiepiscopo belli apparatu, et campana palatii tristiter sonante, suos jussit vocari fautores, ut cum Norman- dis, quam posuerant pacem firmarent; si autem comestabulus ipse resistere vellet, paratos eos haberet. Interim pars archiepiscopi domum cujusdam fidelis comestabuli aggreditur, quia eis non consentiebat; quod comestabulus audiens, ut domum aggressam defenderet properavit, sicque eo viso bellum inceptum est civile, intantum quod alii per campanilia, alii per tecta domorum, atque alii per plateas pugnant. Postremo pars archiepiscopi, fortuna conversa, victoriam capiens, comestabulum illum cum suis usque ad palatium principis secuta est, quosdam autem ex utraque parte vidimus vulneratos. Comestabulus itaque se in palatio recipiens parumper ibi moratus est, donec archiepiscopus ei fidem dare deberet in persona videlicet sua, et suorum sequentium. Cives interea protectionem hanc non ferentes, et quod sitibundo pectore pacem quærebant optatam, ei lapidibus minabantur, ut si cito de palatio non descenderet, eum vi caperent, et membratim illum permissent. Ipse autem Landulphus se circumventum aspiciens, se archiepiscopo, et civibus reddidit: insuper jurejurando firmavit, quod comestabiliam, et rectoraticum, aut aliquam haliam publicam non acciperet, nisi bona voluntate archiepiscopi, et Roffredi archiepiscopi, et Arechisii archidiaconi, et Roffridi Foligaderisii, et Roffridi a Porta aurea (7), et Gervasii, et Vitalis filii Joannis Galli, et quod malum meritum archiepiscopo, et omnibus Beneventanis non redderet, et si aliquis redire vellet, disturbaret sine fraude, et malo ingenio. Quo facto, et a militibus, qui eum secuti sunt, hujusmodi fides accepta est, et sic unusquisque ad propria remeavit, et Landulphus ille de Græca domum posita comestabilia secessit, videlicet eodem mense Martio, quo ordinatus est, descendit, unius solummodo anni spatium in honore perseverans. Alia autem die surgente Dominica, postquam hæc peracta sunt, comes adveniens Robertus, cum militum, et peditum multitudine in capite Pontis majoris sacramento ipse, et Rao domi-

(7) Scribo. *Roffridi filii Gaidarisii*, qui ad ann. 1130, absolute dicitur: *Roffridus de Gaidarisio*: sic enim ibi legendum est; non autem *de Garderisio*, quippe apud Langobardos proprium virile nomen fuit *Gaidaris*, quod Latino magis ore enuntiabant, *Gaidarisus*, et *Gaidarisius*. Atque ex hoc Falconis loco int.elligere est, quo pacto parentum nomina in filiorum, et in universæ tandem stirpis cognomina frequentissime olim transirent: nimirum quoniam ex genitorum nominibus gnati sic, vel sic, communi quadam consuetudine denominabantur, ut ab aliis consimili appellatione in gente, vel in vicina nomenclatis facilius discernerentur, quæ semel indita cognomenta firmius eis cum inhærerent, gentilitia demum devenere, haud tamen contracta illa vocula *fili*, semper expressa, de quo exempla obvia

anus Ceppalonis, et Ugo de Castelloptonis pacem promissam cunctis vitæ eorum diebus, confirmaverunt. Idipsum etiam Jordanus comes, et Robertus Selavus, et Girardus de la Marra juraverunt. Cumque sicut supra relatum est archiepiscopus in persona comestabuli, et aliorum videlicet militum, peditumque, velut ipse postulaverat, securitatis verba dedisset, domum honore posito adiit, ipso namque archiepiscopo, et Beneventanis videbatur, quod pacem diu desideratam lucrarentur. Deinde comestabulus securitate accepta domi residens existimabat nihil aliud procul dubio agere, quam erga suam animam securiter impendere, erat enim, ut fati sumus, graviter vulneratus. Amici igitur ejus, et B. Petri fideles, quorum mens super illius contumelias injuriasque fideliter contristabatur, die noctuque, licet non in propatulo eum solabantur; hortantes, ne animus ejus circa accepta tristis foret, cum hæc quæ viderant, quæque facta super eo fuerant, pro Beati Petri fidelitate perpessus fuisset. Archiepiscopus autem, ejusque fautores hæc audientes, suspicione quadam repleti, sperantes Landulphum consilium pro comestabilia reintegranda accipere, ei sæpe, sæpiusque miserunt, ut civitatem exiret, et amicorum consortia desereret, dum dominus papa eum, qualiter præmissum est, honori solito reddidisset. Tunc comestabulus verba ferentibus, aliisque concivibus palam exclamabat: Quod super hujusmodi verbis miramur omnino, cum ab omni Beneventanorum coetu coactus comestabiliam dimiserim, et promissam ab archiepiscopo securitatem circa nos versari quoquomodo non viderim. Tandem comestabulus populi sævientis videns pertinaciam, magis magisque inflammari, consilio habito die Dominica in Ramis palmarum, aurora scilicet surgente, Montemfuscum paucis cum militibus expetivit. Deinde archipræsulis conjuratio nondum perfidiae inchoatæ fidem tribuens, Joannem, et Pericum iudices, aliosque nobilium et bonorum hominum sacramento perstrinxit, quo comestabulus ipse juraverat, aliosque civium, timore omni remoto, putant eos inimicitiarum merita eis retribuere allegavit. Cumque istiusmodi facti, ultra quam credi potest, nefandi, prædicti apostolici aures fama tetigisset, tactus dolore intrinsecus super dilecti filii sui comestabuli expulsionem, lacryinis, sicut audivimus,

sunt satis. Plurima autem talia gentilitia ex parcatum nominibus exorta cognomina facillime ab omnibus nunc cum internoscantur, sunt tamen nonnulla, quæ nisi antiquitatis peritoribus, nec his omnia quidem patent; nam propria illa vocabula ab communiori usu cum jam recesserint, vulgus haud ex ipsis, sed vel ex alia, vel ex ignota origine gentilitia processisse putat. Sed redeo ad Falconem, apud quem est hoc loco Roffridus, et ad an. 1119. Alferius cognomine dictus *A Porta aurea*, quod gentilitium eadem plane occasione conjicio, quæ apud Salernum nobilis quædam stirps a *Portæ Rotundæ* custodia denominata fuit *De Porta*: promiscue enim portæ urbium olim a suis custodibus, ut alicubi exposui, nomina desumebant; eisque sua aliquando impertiebantur. PEREGR.

monantibus, spiritu infrenuit, qui confestim archipresulem Landulphum ab omni quod acceperat a sede Romanâ officio coram omnibus deposuit, similiterque omnes suos sequaces anathematis vinculo, donec satisfecerint, alligavit. Sed si lectoris charitati asperum non videbitur, quid post illatam excommunicationem actum Beneventi sit, non prætereundum exarabo. Deum enim testor, nihil aliud posuisse, præter quod viderim, et quod audiverim scripsisse.

Tali igitur anathematis sententia in B. Petri adversarios longe lateque divulgata, delegavit præfatus apostolicus Beneventum Anastasium.... et Albanensem episcopum, cardinales Romanæ sedis idoneos (8), cupiens, quid Beneventanus populus in animo haberet cognoscere. Cardinalibus autem ipsis hospitatis, triduo post cœtus omnis Beneventanorum in sacro Beneventano palatio convenit, ibique omnia qualiter Beneventi acciderant negotia, et guerræ origo surrexerat coram cardinalibus illis radicitus recitatum est. Quibus auditis, Anastasius in verba prorumpens inquit: « Ad videnda, domini et fratres, Romæ quæ audierat dominus papa noster negotia, et investiganda nos præcepto, sciatis esse delegatos. Unde prout melius, Deo annuente, poterimus, circa pacis, et utilitatis vestræ proficuum nos die noctuque consilium, et auxilium præbeimus. » Istis et his similibus taliter prolatis, unusquisque ad propria remeavit. Diebus autem non multis elapsis, vir ille,

A cuius mentionem fecimus, nomine Fulco, ex huius sæculi ergastulo, anathematis vinculo irretitus, henus miser, migravit. Illis taliter actis, cardinalis ipse Romanam tetendit: cumque cardinalis ipse Anastasius Romanam peteret, dominus papa Paschalis, archiepiscopis, episcopis et abbatibus congregatis, mense Octobri post primum ejus regressum adveniente, Ceperani concilium constituit, ad cuius sacri conventus frequentiam Guilielmus dux, et Robertus princeps, mille fere equitum numero congregato perrexere. Landulphus vero de Græca comestabulus litteris domini papæ specialibus ad idem sacrum concilium accersitus honorifice commeavit. Qui a domino papa officiosissime susceptus est: hic namque fraudem devitans Normandorum navigio quodam securiter transfretavit. Jordanus autem comes, timens, multorum suorum pondere delictorum oneratus, a tale tantumque concilium pergere, legatos suos direxit. Archiepiscopus vero Landulphus suffraganeis suis convocatis, innumeraque auri et argenti copia congregata, cum comite Roberto ad conventum illum tetendit. Talibus igitur, et tantis patribus proceribusque congregatis, in medio conventus ipsius, die videlicet Sabbati ducatum Apuliæ, Calabriæ, et Siciliae duci præfatus apostolicus concessit (9). Concilio itaque mirabiliter ordinato, apostolicus ipse coram omnibus super Landulpho archipresule lacrymabiliter, et quod comestabulum suum expulisset Landulphum, et quod litteris suis vocatum ad eum ire

(8) Duplices cardinales a papa Beneventum missos præfert his verbis editus Falconis codex; qui infra hac eadem pagina unum tantum Anastasium cardinalem apud Beneventanos loquentem. Beneventoque Romam recedentem facit, et sane unus, et idem Anastasius cardinalis simul et Albanensis tunc erat episcopus; quam lectionem, ac cætera in eandem sententiam concorditer descripta Baronius ex suo exhibit exscriptari; et præterea verba illa, cupiens quod Beneventanus populus in animo haberet cognoscere, citat in hanc formam, cupiens quod Beneventanus populus deberet se recognoscere, et infra, nos pro certo sciatis: non, præcepto. PENEGR.

(9) Non ducatum Apuliæ, sed ducatum Italiæ legebat Baronii optimus codex. Pontifex itaque, dices, universam Italiam duci concessit Guilielmo, in concilio Ceperanensi? Id quidem apertum quia videbatur mendacium, librarium persuasit, ut expuncto Italiæ nomine, alterum Apuliæ induceret; vel ob id maxime, quod fortasse observasset, Petrum Diac. in Auctar. ad Ostiens. lib. iv, cap. 49, pro illa sua stare lectione. In eodem concilio, inquit Petrus, idem apostolicus investivit Guilielmum ducem de ducatu Apuliæ et Calabriæ. At nescius erat ex Græcorum tunc idiotismo, nostratibus etiam Italis ob mutuum cum iis consuetudinem usurpato, communi Italiæ vocabulo a Falcone Apuliam solummodo demonstrari, quam Langobardis, perindeque Italicis dynastis ipsi subtraxerant. Nec noverat ob id recentem Calabriam, sitam ad mare Inferum, tunc comprehensam sub eo vocabulo non fuisse, quoniam ea Græcis amissa nunquam fuerat, nec Italis nunquam post Justini Junioris tempora possessa. Hoc autem si ex superioribus laudatis ad Lupum auctoribus, et ex Lupo metipso non cognoverat, potuisset plane ex non uno Falconis loco quam manifestissime intelligere; cui frequenter non caneta duplici mari, et Alpibus circumseptæ Italia, sed una tantum Apulia eo nomine est. Dabo ejus in

C hanc sententiam non ambigua verba de Lothario imp. demoliente castellum a rege Rogerio constructum apud Karim, ejusque defensores vi captos non uno mortis genere perimente. De tali, inquit, tantaque victoria tota Italia, et Calabria, Siciliaque intonuit. Quæ vocabuli usurpatio adeo obtinuit, et universa etiam cis-Tiberim Italica regio nomenquam absolute dicta fuerit Italia: ut in antiqua chartula de anno 1091, in Archivo monasterii Cavenensis, quæ de quadam donatione est facta eidem monasterio a Guaimario de Jesuno, Langobardorum principum Salerni prognata, cum ipse ibi, et filius ejus sacra religionis vota Deo nuncuparent. Et i, inquit præclarus vir ille, ante nostram consecrationem mihi et ipsi filio meo mors evenerit, in quocunque loco ab urbe Roma in istis partibus per totam pertinetiam Italiæ, statim, etc. Atque hinc est, quod Græco auctori Nicephoro Gregoræ constanti more Carolus Andegavensis, dicitur rex Italiæ, qui, ut olim vulgo loquebantur, fuit rex Apuliæ. At hæc bis jam constabilita, nec difficili dubiove assensu doctis probata amicis viris, quibuscum ea dudum communicaui, supervacaneum certe est longiori sermone communi. Obiter tamen addam, nostræ huic Italiæ ideam propemodum accidisse, cum absolute Italia est dicta, quod septem universæ Italiæ provinciis pridem contigisse, norunt eruditiores; quæ absolutum Italiæ nomen sibi vendicarunt, quoniam ex sole magistratui parebant, vicario Italiæ nuncupato, cæteræ cum essent vicario Urbis subjectæ. Sed nec preteream, nulla fallacia a Falcone esse proditum, confirmasse tunc apud Ceperanum pontificem Paschalem duci Guilielmo præter Apuliam, et Calabriam, Siciliam quoque Petro Diac. omissam, quam tunc ejus patruus obtinebat comes Rogerius; nam Guilielmus, ut noster perhibet ad an. 1122, nondum medietatem suam Palermitanæ civitatis, et Messanæ, et totius Calabriæ eidem comiti concesserat. PENEGR.

contempsisset, condolens conquerebatur. Ipse vero archipræsul nolens, imo timens conventum illum sine loci et officii restitutione ingredi, apud insulam Ceperani proximam hospitatus est. At ubi apostolicum conquerentem ipse comperit, quosdam Romanorum, et præfectum etiam vocari jussit, ut videlicet, utcumque potuissent, misericordiam a domino papa pro eo impetrarent: quinetiam dicebat archiepiscopus se domino papæ ex omnibus illatis querimoniis satisfacturum, dummodo ei locum concilii, et officium restitueret. Hoc apostolicus audito, consilio habito, et locum, et officium ei reintegravit; eumque taliter restitutus fuisset, absque mora, conventum illum, die videlicet lunæ, cum comite Roberto adivit. Quid plura? eum reintegratum per diaconum quemdam ad faciendam justitiam in præsentiarum apostolicus vocari præcepit. Qui continuo surgens voce lacrymabili coram omnibus respondens inquit: « Primitus gratias ago Deo, et B. Petro, et tibi domino nostro papæ Paschali de restitutione loci, et officii: nunc autem, domine Pater, vestram imploro paternitatem, ut misericordiam super me, quem Sanctitas vestra apud Beneventanam sedem plantavit, habeatis. » Apostolicus autem hoc audiens: « Unde vis, » inquit, « ut misericordiam super vobis habeamus? » et archipræsul: « Domine, quia audivi vos erga me indignatos esse, quod cum me litteris vestris accersiri jussistis, curiam vestram non adveni. » Et apostolicus: « Quare, » inquit, « ut ipse asseris, vocatus curiam non advenisti? » Ad hæc archiepiscopus: « Domine, » inquit, « Pater, timore coactus vestræ indignationis, et quorundam minantium, non adveni vocatus, et quod legatos meos episcopos quidem non accepisti, et alium quemdam, quem prius direxeram, adversarii nostri verberibus afflixere. » Ad hæc apostolicus: « Legatos tuos, quos dicis episcopos, idcirco non exaudivi, quia justitiæ faciendæ verba non dixerant, imo mercedis causa pro vobis, venerant. Legatum autem alium, quem verberatum prosteris, nec vidi, neque ejus fama ullo modo ad nos pervenit. » Cumque archiepiscopus ipse ex omni parte detentum se veris aspexisset responsionibus, aliam adinvenit excusationem, dicens: « Domine Pater, terminum competentem mihi veniendi non tribuisti, unde, venire nec potui; nec, ut dixi, metu compulsus ausus fui. Et apostolicus: « Sed quia litteras nostras contempsisti, asseris te nunc non pro contemptu, metu autem ad nos non venisse. Competentem enim terminum veniendi procul dubio largitus fui, ab Idibus scilicet Aprilis, et sex mensium spatio interposito. » Unde litteras vocationis in medio legi præcepit: « Verumtamen isti nostri deliberent, et quam dicis excusa-

tionem canonicam fuisse, ascerant. » Et præcepit quibusdam cardinalibus quidem et archiepiscopis, Romanæ sedis judicibus, ut in partem semoti super hujusmodi excusationem archipræsulis sententiam extenderent. At ipsi, in partem euntes, sententiam illam diu ventilantes, taliter in conspectu civium regressi iudices ipsi protulerunt: « Domine archiepiscope Beneventane, quoniam non pro contemptu, sed metu asseris vocatus ad curiam, te non venisse, dicimus, et judicamus hanc canonicam non esse excusationem; » iudicio etenim talium tantorumque Patrum extenso, capitula sanctorum Patrum prædicatorum coram omnibus exhiberi, et legi apostolicus præcepit (10), confirmata scilicet in conventibus, et super contemptoribus ordinata. His ita perfectis, super tanto et tali negotio a cardinalibus et episcopis diu ventilatum est. Sed quid plura? Diaconus eum iterato ad justitiam vocavit faciendam, qui continuo surgens: « Unde, » inquit, « et de quo accusor? » Et apostolicus: « Quia suscepisti regalia beati Petri extra nostram voluntatem, et claves tenuisti portarum, et palatium invasisti, et Landulphum expulisti, et galeam sumpsisti, et clypeum, et Fulconem illum ad sacramentum impulisti. » Hoc ipse archiepiscopus audito respondit: « Vere regalia beati Petri non alia de causa accepi, nisi vestra pro fidelitate. Nam cum Beneventi aderas, civitatem mihi commendasti. Portarum vero claves non ego susceperam, ihunc sane, qui eas retinet, fidelem tuum omnino confitemur. Clypeum profecto non accepi, galeam quidem tui capitis pro munitione, ne aliquo lapide opprimerer. Normandos, ut dixistis, non introduxi; Longobardos vero sexdecim pro auxilio populi civitatem ingredi feci. Sacramentum Fulconis jussu meo factum fuisse, et populi jusjurandum denego. » His omnibus apostolicus auditis, cardinalibus iterum, et præfatis judicibus præcepit, ut super omnibus istis, et super contemptu sententiam exprimerent. Cumque archiepiscopus ipse hujusmodi præceptum, ut ita dicam, terribile audisset, Guillelmum ducem supra memoratum, et Robertum principem, et Petrum filium Leonis, nec non et episcopos exorabat dicens: « Domini proceres, et episcopi confratres, dominum nostrum papam Paschalem, precor, orate, ne me in conspectu omnium taliter confundat, et dedecoratum dimittat; si vero ejus elementariæ placuerit, exilium petam, vel mare transfretabo (11). » Tunc proceres ipsi euntes pedibus domini papæ advoluti, sicut archiepiscopus rogaverat, deprecati sunt, quod minime obtinere valuerunt. At ipsi iudices ex præcepto euntes, licet dolendo, et protelando reversi tale super Landulpho dedere iudicium. Iudicibus enim ipsis, ut dixi, moram facientibus super

(10) Aptius sane Baronii exemplar. *Capit. sanct. Patrum prædecessorum*, apud quem reliqua etiam narratio de Beneventano archiepiscopo Landulfo in concilio illo deposito, qua ad Falconis mentem, qua in decentiorem conversa sermonem pluribus, sed levissimis locis, castigatior habetur. *PEREGR.*

(11) Coniunctive legit Baronius, *et mare transfre-*

tabo: rei quidem congrua sententia. At nec disjunctiva hoc erat loco particula illa, *vel*: sicuti nec apud Erchempertum (domestica do exempla, in re non difficili, ut parcam verbis) in *Descript. regum Italiae*, num. 5, et in *Historia Langob.* num. 4. Nec apud quotquot in antiquis codicibus descripta habentur sanctorum virorum gesta, quæ passim hæc

sententia, præcepit apostolicis adjurando, ut per fidem quam B. Petro, et ei deberent, quod canonicum esset dicendum, dicerent. At episcopus Portuensis primus omnium, licet ægre et tantæ sententiæ dolore turbatus, ait: « Quoniam regalia beati Petri suscepisti, et claves portarum tenuisti et, palatium invasisti, et Landulphum expulisti, et curiam venire vocatus contempsisti, judicamus super vos depositionis sententiam, quia contra beatum Petrum, et dominum nostrum papam fecisti. » Idipsum Capuanus archiepiscopus, et Gregorius cardinalis affirmavere. Volentibus autem aliis judicibus eandem confirmare sententiam, Landulphus ipse e medio conventus illius timore coactus, et sententiæ talis gladio percussus, surrexit. O qualem, si interesset lector, factum videres, et Landulphi illius pallidum aspiceres vultum: cum ex ore tantorum judicum, qui decora-

A tus Beneventana sede, et præ aliis gloriosus ubique fuerat, deponeretur. Quid dicam? subsellio ejus levato, metuendum illud concilium, ut mente captus, dereliquit.

Hoc anno Ecclesia B. Mariæ de episcopo ampliata est per consilium Landulphi de Græca. Hoc anno Landulphus Beneventanus archiepiscopus captus est, et Landulphus de Græca, qui expulsus fuit de civitate Beneventana, reversus est, accepta comestabilia.

His omnibus, et aliis ita peractis (12), apostolicus ipse 1x Kalendas Septembris Trojam tetendit, ibique concilium statuit, et firmavit (13), ad cuius sacri conventus præsentiam fere omnes Apulia proceres, archiepiscopi, et episcopi convenerunt. B Conventu itaque sancte ordinato, inter cætera quæ ibi composita sunt, trenga Dei statuta est, adeo

præferunt epigraphen. *Vita, vel obitus*, quod Italice sonat. *Vita, et morte*. Nec tandem apud concilium Taurinense canone 5, iis verbis: *Si quis ab ejus (Felicis) communionem se voluerit sequestrare, in nostræ sanctæ pacis consortium suscipiatur, juxta litteras venerabilis memoriæ Ambrosii, vel Romanæ Ecclesiæ sacerdotis dudum latas*. Super quæ inutilis fuit labor Hieronymi Alexandri Junioris in Dissert. II, cap. 3, De region. suburb. dicentis, *particulam, vel, eo loci declarandi vim obtinere; perinde ac si dictum fuisset* (hanc ille putat plenam verborum concilii sententiam) *juxta litteras Ambrosii, vel ut verius dicamus, Romanæ Ecclesiæ sacerdotis*; namque planus erit sensus, si juxta alias usurpata ejus significationem conjunctionis vice posita credatur. Sed et disjunctiva illa pariter particula, *seu*: conjunctiva est, tum alibi, tum in Epitome Constitutionum Caroli Mag. titul. de Metropolit. cap. 4. *Ut episcopi, sic ibi, de incertis hominibus emendandi licentiam habeant; seu et de viduis infra sua parochia potestatem habeant corrigendi*. Ad quem locum frustra etiam est Vitus Amerbachius, putans, *seu potuisse omitti; aut positum esse pro, imo, stat enim ibi pro, item*. Sed hæc pertranscursum. Cæterum non longe post superius producta Falconis verba, mutilus est ejus textus, sic ex Baronii exemplari instaurandus. *At ipsi iudices ex præcepto euntes, licet dolendo, et prolelando reversi sunt, ne tale super Landulphum archiepiscopum darent iudicium. Judicibus tamen ipsis, ut dixi, etc.* PERRERA.

(12) In antiquo exemplari fortasse scriptum fuerat. *Ecclesia B. M. de episcopo*, quod Librario interpretari visum, *B. Mariæ*, at exponendum erat, *B. Maximi*; ut idem Falco ad an. 1123, argumento est, dicens: *Eodem anno Landulphum de Græca supranominatum xii Kal. Decembris obiisse, et ad Ecclesiam suam S. Maximi sepultum esse*: ni potius sit ibi *B. Mariæ* nomen restituendum. Diu autem anceps fui, præsens ne integra adnotatio sit Falconi tribuenda; an ab extraneo aliquo adnotatore ad ejus codicis fuerit oram adpicta, ac demum ab imperito, novitioque librario in textum inducta; quippe quæ antecedenti, subsequentique haud apte admodum cohæret sermoni: nec in Falcone apparet, Landulphum archiepiscopum ante, vel post suam depositionem captum, ut hic asserit, et in vincula conjectum fuisse; quem Petrus Diac. in Auct. sæpius dicto lib. iv, cap. 49, palam proclamatur, papæ sententiam audire declinantem ex Ceperanensi concilio ad Cassinense conobium confugisse; et insuper non obscure indicat, ad suam usque restitutionem ibidem mansisse; cum affirmet, rogatu ejusdem congregationis pontificii ordinem, et papæ gratiam non diu post rursus habuisse; scilicet quando idem Pascha-

us Roma Beneventum in an. 1117 proficiscens, ad prædictum in itinere divertit monasterium. Sed tandem visum est, Petrum Diac. præclari adeo antistitis carcerem, sive liberam custodiam verecunde reticuisse ac dissimulasse; qui de cætero hac ipse in narratione suis est etiam monachis blanditus, asserens illum in gratulum suum restitutum rogatu congregationis Cassinensis: cum tamen Falco tradat, antequam Paschalis Beneventanum iter arripisset, ac subinde priusquam Cassinum concessisset, hoc est in anno 1116, undecimo die intrante mensis Augusti redintegratum in archiepiscopatum, quod Baronius gestum subdubitatur in concilio Lateranensi, celebrato jam dicto anno, mense Martii: quamvis ad annum dein 1117 Petri consentiat dieo. Falconis itaque præmissa adnotatio omnino spuria non est: omnino, inquam; etenim ut verum fatear, subolet ea mihi nescio quid consciæ orationis, quæ ex alla prolixiori in minorem verborum circuitum præter auctoris morem videtur redacta, et sane laxiorem ni eam formasset Falco, haud continuo illam usurpasset dicendi fornam, ac subjecisset. *His omnibus, et aliis ita peractis*, quæ uberrimam præcessisse narrationem, quæ non intelligat, erit nemo. PERRERA.

(13) *His, inquit, omnibus, et aliis ita* (nimirum, ut exposui) *peractis* (scilicet tum in concilio Ceperanensi, celebrato, ut ipsemet Falco adnotat, mense Octobri, an. 1114, tum per menses proxime post concilium subsecutos) *apostolicus ipse 1x K. l. Septembris* (anno videlicet 1115, quem nondum sermone attigerat) *Trojam tetendit, etc.* Est itaque his prælegendus jam dictus annus 1115, in quem etiam Baronius ex hoc auctore præsentem concilii synodum Trojanam. D At Paschalis, ut Petrus Diac. perhibet in laudato non senel Auctario lib. iv, cap. 55: *Mense Maio Roma egrediens, venit ad monasterium Cassinense, ejusque abbatem, tunc Girardum, secum duceus, synodum celebraturus Trojam perrexit, indeque regressus, Ecclesiam S. Vincentii juxta ortum Volturri fluminis solemniter dedicavit*. Sic ille. Et Falco insuper post prædicta subdit: *Confirmato autem concilio, et pie finito, papa Beneventum tertio die intrante mensis Septembris reversus est. Deinde Romam reversus est septimo Kal. Octobris; qui tunc monasterium S. Vincentii* (hoc jam a Petro etiam intellexeramus) *dedicavit*. Igitur Paschalis, a mense Martio, in an. 1115, Roma absens moratus in his est locis per quatuor fere menses, cum synodum habuit Trojanam; recitata namque Petri verba de alia synodo in præfata urbe congregata, quam de exposita a Falcone, haud sunt in eo ligenda; quod amoborum auctorum de celebrata tunc a Paschali dedicatione Ecclesiæ S. Vincentii concors assertio manifesto

quod comes Jordanus, et comes de Lauritello, et alii barones Apulie sacramento in presentiarum firmaverunt treugam Dei (14) extunc, et spatio annorum trium fore tenendam et custodiendam; sicque confirmato concilio, et pie finito, papa Beneventum, tertio die intrante mensis Septembris, reversus est. Deinde apostolicus ipse civitatis negotia, quæ imminebant dijudicans, Romam reversus est septimo Kal. Octobris. Qui tunc monasterium Sancti Vincentii dedicavit.

Anno 1116 ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, et xvii anno pontificatus Domini Paschalis II, summi pontificis, et universalis papæ, mense Martio ix indictionis, dominus noster prædictus apostolicus Romæ synodum statuit. Et hoc anno præfectus urbis Romæ mense quidem Martio obiit (15), post cujus mortem civile bellum terribiliter ortum est, eo quod Romani audierant, quod Petrus, filius Leonis, apostolici consilio, filium suum præfectum ordinare vellet. Unde Romanorum populus præfecti defuncti filium ad præfecturæ honorem erexerunt. Quo ordinato, ad prædictum papam Paschalem miserunt, suppliciter postulantes, quatenus eorum ordinationi assensum ipse præberet, et corroboraret. Apostolicus autem nullo modo eis assensum tribuit. Romani itaque hæc agnoscentes, conjuratione facta, mirabilia domorum ædificia, et turres complures radicibus prostraverunt; eorum quidem, qui cum Petro Leonis ad id faciendum conjurabant. Unde factum est, ut Ptolemæus, præfecti avunculus,

et alii barones apostolici castra invaderent, et tenerent. Contigit autem die quadam, quod præfectus ipse militum fere quinquaginta collegio stipatus ad explorandum milites, quos apostolicus miserat; extra urbem perrexisset. Comestabulus autem apostolicus hocprehendens, ex improviso eos aggreditur, prostravit, et præfectum comprehendit. Ptolemæus igitur memorati nepotis captivum audiens, absque mora militibus sumptis, papæ præfatum comestabulum invadens, nepotem, qui captivus ferebatur, absolvit, et secum gaudens ad propria perduxit. Dum hæc et alia Romæ agerentur, præfatus apostolicus Urbe exivit, qui apud castrum quoddam, Setium nomine, commoratus est. Viderat siquidem seditionem illam magis, ac magis inflammari, et Petrum Leonis de die in diem acriter expugnari. Diebus autem non multis elapsis, apostolicus ipse seditionem illam placari, et minui aspiciens, consilio accepto, militibus collectis, Romam ingressus est, deinde palatium Lateranense ingreditur, ibique missarum solemniam decantavit. Cum autem ipse urbem ingressus fuisset, Romanorum cætus, qui ei rebellis existerat, fere ad ejus imperium et voluntatem conversus est; sicque apostolicus ipse tranquillitate inventa Romam securus habitavit. His taliter actis, prædictus apostolicus Landulphum, quem deposuerat, undecimo die intrante mensis Augusti, redintegravit ad archiepiscopatum.

Anno 1117 Dominicæ Incarnationis, et xviii pon-

probat. Et præterea, ut in castigationibus ad Anonymum Cassin. ad an. 1114 observabam, Petrus dicens, papam Paschalem sequenti anno postquam Cassinenses monachi Castellum Suium recuperaverunt, quod cap. 54 accidisse perhibet in an. 1115 (sic enim ejus scriptus codex, et editio præfata Neapolitana) statuens, inquam, papam Roma discessisse sequenti anno, hoc est Christi 1116 Trojanum concilium celebraturum, communem epocham Christi nati observatam a Falcone anno certe præit; quo fit, ut Falconi de tempore præfati concilii non adverteatur. Qui insuper spontanea confessione coactum illud detegit in an. 1115, dum cap. 60 et 61 ait Paschalem sociato sibi abbate Cassinensi Romam reversum (ex synodo, nimirum jam dicta) disposuisse mediante Quadragesima alteram ibi synodum celebrare; ac deinde loco cessisse ob turbas a Romanis motas, occasione præfecti, se invito, instituti; tandemque in an. 1117 urbe egressum (ad eam enim prius ipse iterum se contulerat, ut fatendum est idque Falco non tacet) Beneventum recessisse, ut Romam advenientem regem devitaret, Henricum. Paschalis, inquam, præfati regis occursum si in dicto anno 1117 declinavit, in quem cæteri etiam omnes id conjungunt auctores et præsertim Falco, qui illum mense Aprili Beneventi constitisse affirmat, utique postquam concilium in Quadragesima antecedentis anni 1116 Romæ habuerat, eam deseruerat, repetiveratque Urbem, ac subinde in anteactio an. 1115, Troje, ut prædictum est, præsens fuerat. Quæ autem tunc his Beneventum pertransiens ibi egerit Paschalis, in Falcone desiderantur. PEREGR.

(14) Sic etiam infra ad an. 1125. *Treugam Dei tenendam posuerunt*, hoc est, inducias, sive pacem pepigerunt. Guilielmus Nevbr. lib. v, cap. 3. *Inducias, quas treugas vocant*. Tyrius lib. 1, cap. 13: *Pax,*

quæ verbo vulgari *treuga* dicitur. Ea plane sic dicta; scriptaque est aliis etiam auctoribus; et insuper *treuga* nostro auctori bis ad an. 1120, ubi per typographi forte errorem modo habet. *Treuna*. Ad lupum dixi promiscua fuisse *g* et *v* sicut in *Ugo* et *Uro*, etc. Igitur *treuga*, et *treuva* idem. Sed *u* ante *n* transibat quandoque in *q* unde, *trequa*, Italice nunc est fertur. At in Ivone Carnot. epistol. 90, et in Lupo Protospat. ad ann. 1089 et 1091 forma magis Latina appellatur *trevia*, quem auctorem cum castigarem, subdubitavi, de qua *trevia* ille erat capiendus: sicut part. II, num. 3, ineditus testatur Anonymus, tunc enim ad memoranda Nortmannorum procerum bellicentem cum haberem, non adverti sermonem ibi fieri de conciliatis iis dynastiis ob privata odia, causasve alias civibus armis mutuo confluantibus: quo morbo immane quantum *prelati omnes*: hoc est quicumque præsidendi aliis munus, et dignitatem obtinebant, per Langobardorum tempora, sicut ineditus testatur Anonymus Salernitanus, ubi de principe Beneventi Sicone, sed et per Nortmannorum ætatem, ut ex præfato Lupo, et Falcone constat, laborarunt! Quibus nil modestius se gesserunt inferioris homines conditionis; Alexandrum Telesinum, ut alios præteream, vide lib. 1, cap. 21. PEREGR.

(15) Credam ne Falconem mendacem, an ejus textum luxatum, an potius hæc ab ipso rite ad an. 1116 relata aliis ad annum antecedentem; quæ acta fuisse *anno pacis quinto*, initæ nimirum inter papam Paschalem, et regem Henricum mense Aprilis an. 1111. Petrus perhibet bibliothec. apud Baronium, et in an. xvi pontificatus ejusdem papæ, quæ etiam Falconi reputatur Christi jam dictas 1115. PEREGR.

tificatus domini Paschalis, mense Aprili ipse papa A synodum Beneventi celebravit (16).

Hoc anno Riso Barensis archiepiscopus ab Argyro, cive Barensi, trucidatus est in via Canusina.

Hoc anno Paschalis papa obiit undecimo Kalendas Februarii, et Gelasius papa eligitur.

Anno 1118 ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, et anno primo pontificatus domini Gelasii II, summi pontificis, et universalis papæ, mense Martio, xi indictionis: Factum est, cum præfatus pontifex Gelasius ad pontificale solium fere totius populi Romani unanimi voto, et concordia eligeretur, archiepiscopis, episcopis et abbatibus circa Romanam sedem morantibus, misit Apuliæ quoque partibus delegavit, ut ad ejus consecrationis diem convenirent. Erat quippe, ut retulimus, cum electus fuit, diaconus, et cancellarius; qui quidem non nisi in canonico jejunii tempore constituto consecrari poterat. Legatione itaque accepta, episcopus Trojanæ,

archiepiscopus Sipontinæ civitatis, et alii complures ad ipsius consecrationis solemnitate properaverunt. Sed priusquam memoratus electus Gelasius consecrationis acciperet dignitatem, rex præfatus Henricus, instructis insidiis, noctis silentio Romam ingreditur mense Martii secundo die ingrediente. Apostolicus itaque regis ipsius ingressum sic latenter deprehendens, reminiscens qualiter rex ipso dominum papam Paschalem ejus prædecessorem, et cardinales fraude, et dolo cepisset, absque mora cardinalibus convocatis, fluvium Tiberis ingressus est; deinde prosperis ventis mare sulcantes pervenerunt Calenum (17). Rex autem apostolici egressum cognoscens, ei apud Calenum delegavit quatenus urbem reverteretur, quoniam ad ejus consecrationem libentissime interesse, et corroborare desideraret. Pontifex autem Gelasius nequitiam ejus, et perfidiæ telum longe, lateque cognoscens: «Miramur, inquit, super talis tantique viri legationibus,

(16) Sane haud Trojanæ, sed Beneventi manens Paschalis litteras dedit hoc anno, tum ad episcopos, regemque Angliæ Henricum, ix Kal. Aprilis, quas refert ex Malmesburiensi Baronio: tum ad patriarcham Antiochiæ, xv Kal. ejusdem mensis; nam scriptæ hæc fuere, ut res, de qua in iis agitur, manifestat, post alias pridem ad regem Hierosolymitanorum directas, v Kal. Julii: aliasque ad præfatum patriarcham ab eodem pontifice datas, vi Idus Augusti, quas omnes Guilielmus Tyrius, lib. xi, cap. 27 recitat, et ad annum refert 1115, sed plane posteriores ille ad patriarcham (cur non etiam anteriores, sic nimirum locorum distantia, actæque rei dicente difficultate?) transacto præfato anno transmissæ fuere; quæ, ut prædixi, datæ leguntur apud Beneventum xv Kal. Aprilis, ac subinde in an. 1117. Paschalis enim haud antea in eam urbem rediit post an. 1115. Sibiique, non mihi, idem Tyrius pugnat, alias his socias papæ epistolas præferens, eadem die non Beneventi, sed apud Lateranum ad prædictum patriarcham datas. At de Beneventana superius descripta synodo, quæ in litteris etiam memoratur Gelasii II ad Galliæ archiepiscopos, episcopos, etc., relatis a Baronio ex præfato Malmesburiensi: non de antecedenti Trojana capiendum est Petrus bibl in Vita Paschalis iis verbis: *Dominus papa, inquit, celebrato concilio, quod in partibus Apuliæ congregaverat, rediens cum Nortmannorum exercitu in Campaniam* (quæ scilicet Latium olim fuit appellata) *Pillum, Pullanumque* (Petrus Diac. lib. iv, cap. 61 *Pylum* vocat, peractaque hæc dicit *diebus Pentecostes*: sed ipse bibliothecarius: *Autannus*, ait, *instabat*, et calor, et æstus semen pontificem dissolvebat; mallem itaque. *Æstas instabat*. Et, *Pullanum*, certe est *Palianum*) *in maritimis oppidum S. Silvestri in sui deditionem convertit*. Nec turbet te, quod dicat, *in Apuliæ partibus*, concilium illud congregatum, in quibus haud censetur Beneventum; nam tunc, et aliquanto etiam post, passim unius Apuliæ absolute nomine cunctam Italianam cis Tiberim exteri occidentales nuncuparunt, exque illorum usurpatione etiam incolæ; quandoquidem Nortmanni ob res primum in Apulia præclare, et feliciter gestas longinquorum ora ad se solos, et ad unam Apuliam converterant. Cæterum Barensis archiepiscopi Risonis necem, Falconi leviter hic libatam, Ignotus ejusdem urbis civis fusius in suo Chronico superius laudato præsentis anno patratam exponit. In quem etiam annum noster obitum referens papæ Paschalis, id; juxta servatam a se annorum facit rationem; nam obiit ille, xli perhibet præfatus bibliothecarius, xv Kal. Fe-

bruarii, collocatusque est xi Kal. (hunc huncmationis ejus in diem mortis idem noster immutavit) hoc est desinente anno Falconiano 1117 et iuchoante communi 1118. Ex hac autem, quam præsens Falconis textus ad descriptum annum strictissimam præfert narrationem, deciderunt quæ ipse infra ad annum 1119, se pridem adnotasse ait de excidio montis militis, et Montis Aperti. Sane ea nisi ex hoc, non ex alio excidisse videntur loco.

PEREGR. (17) Ergo ne Roma Calenum marino pervenit itinere Gelasius? Equidem Plinius lib. iii, cap. 5, mediterraneam eam urbem facit; sed quid Plinius? Auctores prorsus omnes a mari eam longius remouent, quam non sic, sed primitivo vocabulo (derivativum est enim Calenum) appellant, *Cales*; ita ut de Caleno municipio, cive, agro, vino, prælio, aqua, etc., multa apud veteres cum habeatur mentio, vix præter Plinium, alium reperies, qui absolutum præferat Caleni nomen. In quo sæde sunt lapsi omnes fere recentiores, vel *Cales* a Caleno pessime distinguendo, vel utramque urbem unam recte quidem faciando, sed perverse Calenum nunc esse *Carinulanam* (et ipsam mediterraneam) reputando, quæ sane est *Calvi*. At errorem ex auctoribus videntur hausisse, qui præter ætatem vixerunt Nortmannorum, Carinulanque omnium primi appellare Latino cloquio cœperunt Calenum; quam novam urbem Langobardi ante annos octingentos duobus fere milliaris ad Septentrionem secedentes ab antiqua, nec scio quo casu consumpta, *Foro Claudio* appellata, quæ prius fuerat *Forum Popilium*, ut est apud Ptolomæum Geogr. lib. iii, tab. 6. Europe, sive *Forum Popilium*, ut apud Dionysium Halicarn. lib. i, sed apud Plinium lib. xiv, cap. 6 *Colonia Syllana*, nunc inanis locus, dictus *Civita rotta*, munitioni in secessu construxerunt, ac denominarunt *Caliniam*, sed de his fusius alibi. Interim vero nunquam ad mare cum fuerit Calenum nec ambiguum sit, papam Gelasium tunc ad patriam urbem Cajetanam se recepisse, haud difficile conjectura in Falcone nomen Cajetæ esse restituendum apparet; in qua aliquantisper ille commoratus, in sacerdotem primum, et mox in papam consecratus est *infra Kalendas Martii*, ut perhibet Pandulfus Pisanus in ejus vita: ut vero Petrus habet Diac. lib. iv, cap. 64 in *Quadragesima*; et noster magis signate, in *Canonico jejunii tempore*, hoc est in quatuor temporum Veris: Diaconus enim ille adhuc erat cum in papam fuit electus; quo anno 1118, dies Cinerum incidit in diem nonum, non infra Martii octavas. **PEREGR.**

cum ad nos venturum se die resurrectionis nuper transmiserit. Nunc vero nocturno tempore, et ante conditum tempus comperimus eum advenisse. Ego vero, Deo annuente, consecrationis accipiam firmitatem. Dehinc hinc, ubicunque voluerit, paratum ad propositum negotiationis inveniet. Quo audito, qui missi fuerant, ad regem reversi sunt festinanter, atque omnia, quæ a prædicto pontifice audierant, regi renunciaverunt. Deinde electus ille Gelasius die constituto a cardinalibus, qui cum eo exierant, canonicè et ordinate consecratus est apud Calenum, mense Martio superius memorato. Rex autem pontificis ipsius responsum audiens, pestifero invento consilio, archiepiscopum quemdam Hispanum in pontificem, et ut ita dicam, invasorem Ecclesiæ constituit, et consecravit. O nefas et terribile periculum! rex ille, qui Romanæ sedis, et totius Ecclesiæ defensor et adiutor fieri deberet, novam hæresim, et dira morti genera per universum orbem induxit. Romanorum igitur complures, quorum mens erga Ecclesiæ Romanæ fidelitatem fixa manebat, visa huiusmodi hæresi et cognita, aiebant: « Hec miseri! cum nos ex longo nostrorum patrum vetusto ritu sine alicujus regis adventu, et licentia, pastorem eligebamus, consecrabamus, quem volebamus, nunc autem sine regis permissu jam amplius alium neque eligere, neque consecrare ausi erimus. » Deinde præfatus, et alij Romanorum nobiles (18), Gelasio canonicè ordinato, apud Calenum, legaverunt dicentes: « Vestra notescat Paternitati, Pater et domine, nos et nostros amicos consecrationi illius excommunicati viri in pontificem scelestum constituti, nullatenus consilii, et auxilii manus dedisse. Et sciatis, quoniam, Deo optulante, regis illius, viri iniquissimi machinationes, et consilia in proximo debebuntur, et vos, Deo propitio, erroris et malignitatis destructor ad sedem propriam, et locum cum lætitia, et honore revertemini. » His taliter actis, prædictus Landulphus de Græca, olim Beneventanus comestabulus, litteras suas apud memoratum Gelasium notificando, rectorem Stephanum Beneventanum, ex

(18) Locus palam mutilus, sed et corruptus in vocè Calenum, ut prædixi. Quæ autem hic desint, hæud facile divinaverim: non abruerim tamen Epistolæ auctores extitisse eosdem Romanos proceres, qui Gelasium, ut prædictus Pandulfus Pisanus perhibet, e manibus eriperant Cencii Frangepanis: eam vero per nuntium missam papa Capuæ manens accepit, ubi proximum Pascha solemnè pompa celebravit, eodem Pandulfo, et Petro Diac. perhibente, lib. iv, cap. 64 qui etiam ibidem synodum habens, damnavit regem Henricum et idolum ejus, antipapam scilicet Burdinum, ut ait abbas Uspersensis. Et fortasse eodem tempore Landulphus de Græca, olim Beneventanus comestabulus, ut noster subjicit antedictis, litteras suas apud memoratum Gelasium notificando, rectorem Stephanum Beneventanum, ex quo ipse depositus fuerat, justitiam egentibus non fecisse, nuntiavit. At quo pacto contigerit, ut Landulphus de novo egeretur, postquam in an. 1114, iterum præfatum acceperat comestabiliam, in Falcone non legitur; intelligereque tantum datur, id patrum in an. 1117; nam in an. 1120, mense Augusti a pontifice Callisto Beneventum revocatus fuit,

A quo ipse depositus fuerat, justitiam egentibus non fecisse, insuper etiam domos suas, et possessiones a Beneventanis dirutas nuntiavit.

Hoc anno prædictus papa Gelasius Gallias ivit secundo die mensis Septembris intrante, et Pisas applicuit: eumque, sicut relatum est, pontifex Gelasius apud civitatem Pisanam ivisset, et archiepiscopum civitatis consecrasset, iniço consilio, navem ingressus est; deinde, divina gubernante clementia, regis secundis, ultramontanæ partes transfretavit. Continuo archiepiscopi omnes et episcopi, proceresque alij gaudio eum ineffabili, et honore immenso susceperunt. Taliter igitur Gelasius acceptus, cum prædicto Anglorum rege confabulatus est (19). Dehinc apostolicus ipse stabilivit, ut in sequenti mense Martio synodum cum patribus Franciæ, Theutonicisque celebraret, ibique de sacerdotii, et regni discidio, longe lateque habito, Spiritu sancto meditante, loquerentur. Quantas autem divitias, et munera argenti, et auri partibus in illis apostolicus ille lucratus est, si sigillatim describere vellem, prius me tempus desereret, quam copia recitandi. Sed antequam terminus statutus synodum celebrandi advenisset, apud monasterium S. Petri, quod vocatur Clunia, ubi diligenter morabatur, ægritudinis mole detentus est. Confestim se infirmitatis validæ dissolutione teneri persentiens (20), Palestrinum acciri jussit episcopum, et imponere illi tanti honoris culmen Romanæ sedis satagebat. Prævidebat enim se, ut fragilitatis est, corpore dissolvi. Audiens itaque episcopus ipse huiusmodi verba pontificem proferebat: « Absit, inquit, omnino absit, ut tanti honoris ponderisque cacumen invidiosus ego, et infelix suscipiam! præcipue cum auxilio Dei, et secularium virtute divitiarum, Romana sedes temporibus nostris, sub persecutionis flagello dedita, defendi oporteat, et muniti. Si vero meis acquiescere velitis consiliis, Viennensem archiepiscopum, virum utique religiosum, prudentisque animi, et sæcularibus ornatum virtutibus, ad tale tantumque patrocinium eligamus. Dei namque consilio, et beati Petri meritis, et viri

cum per triennium Montem Fuscum habitasset. PERRER.

(19) Anglorum rex, qui tunc erat Henricus I, hæud Falconi antehac fuerat memoratus: quin illum Gelasius in Gallias profectus alloqui minime valuit, qui post synodum apud Viennam Allobrogum collectam inente an. 1119, ne Gallorum quidem regem, nisi per nuntios litterasque quivit compellere, minores tantum principes coram allocutus. Certe res qui describere præfati Henrici, illum præterquam cum Callisto II, apud Gisortium, et cum Innocentio II, apud Carnotum et Rothomagum, colloquium cum alio Romano pontifice habuisse, non adnotarunt. Mantus itaque, et præterea depravatus est hoc loco Falco: nam de confabulatione inter regem et papam per internuntios habita si eum capias, ineptissimi sermonis ipsum facis reum; qui nec silere debuisset, consimili ratione Gelasium tunc etiam Gallorum regem convenisse. PERRER.

(20) Universus hic sermo usque ad præsentis anni finem in plusculis variat apud Baronium: locos confer, eamque sequere, quam sinceriores reputabis lectionem. PERRER.

hujus solatio Romanam solum sub tantæ persecutionis periculo diutissime oppressam, credimus ad serenitatem, triumphumque sublevari. » Quid multa? et Gelasio pontifici infirmanti, et cæteris cardinalibus, aliisque omnibus episcopi sermo complacuit; nec mora, archiepiscopum illum accersiri jubent, ut dicta factis compleant, et perseverent. Quia vero vocatus viribus totis renuit, seseque tanti officii culmine indignum clamitabat, tamen cœlesti clementia ordinante, ad pontificalem infulam, Gelasio egrotante et volente, promovetur. Die vero altera adveniente, Gelasius pontifex, iv videlicet Kalendas Februarii, apud prædictum monasterium feliciter ex hujus mundi ergastulo migravit ad Dominum.

Protinus, consilio invento, cardinales, qui illic aderant, Petro Portuensi episcopo, quem pontifex Gelasius Romæ vicarium dimiserat, et ipsius Gelasii obitum, et qualiter archiepiscopum illum in pontificem Callistum elegerant, studiose delegaverunt. Portuensis autem episcopus, litteris acceptis, super ipsius apostolici morte lacrymis manantibus valde contristatus est. Illico cardinales cum eo manentes pluresque Romanorum fidelium convocans, capitulum ascendit, ibique litteras missas ostendit, et legi præcepit. Quibus lectis, una voce et concordia Dominum laudare Omnipotentem, quod eis virum prudentem, et ornatum moribus in pontificem largitus est. De obitu vero apostolici Gelasii valde turbati sunt. His ita gestis, consilii studio invento, præfatus episcopus Landulpho Beneventano antistiti, et Ugoni cardinali Beneventum regenti, clero, et populo Beneventano Gelasii mortem, et Callisti electionem ordinatim mittere curavit. Continuo Landulphus antistes, cives, presbyterosque omnes, et episcopii clericos ad sacrum fecit vocari palatium, ut eis ordinem rei annuntiaret, quibus accitis, litteras illas legi jussit, et exponi; nec mora, prædicti Callisti electionem unanimiter laudantes commendaverunt. Deinde *Te Deum laudamus* canendo proruperunt; sicque archiepiscopus ipse, et Ugo cardinalis, clericorumque turba copiosa, et civium multitudo a prædicto sacro palatio ad episcopium canendo descenderunt. Postea vero eminentiori loco antistes ille ascendens, cives exhortatus est, ut fidelitatis unanimum erga Romanam sedem perpetuo conservarent. Quo facto, ad propria remearunt.

Anno 1119 et anno primo pontificatus domini Callisti secundi summi pontificis et universalis Pa-

(21) Excommunicationis sententiam in hac Beneventana provinciali synodo, cui præter alios adfuit Hugo cardinalis, Beneventi rector a Gelasio in Gallias proficiscente institutus, torsit Landulfus archiepiscopus in Beneventanorum res, et negotia disturbantes. Sed ejusdem urbis ad tutelam eximie ac tunc præfatum Hugonem gessissæ indicat Landulfus Pisanus: *Hugoni, inquit cardinali apostolorum Beneventanæ urbis custodia, pro ut postea vidimus, non sine sancti Spiritus oraculo est a Gelasio commendata; nam paulo post deficiente papa, nisi ipse resisteret et mille modis ipsis sagaciter obviasset, Nortmanni illum hodie, et non papa teneret: deque*

pæ. mense Martio, xii indictionis, eodem mense Martio prædictus Beneventanus archiepiscopus videns civitatem variis prædarum afflictionibus ex omni parte confundi et devastari, suæque parochiæ ecclesiis a raptoribus vexari quotidie, synodum, decimo die intrante mensis ejusdem Martii, celebravit (21) Ad cujus sacri conventus præsentiam Tusculanus adfuit episcopus, et Ugo supranominatus cardinalis, et cardinalis alius, et Beneventanæ sedis suffraganeus circiter viginti, monasteriorum abbates sex adfuerunt. Inter cætera vero quæ in ipso conventu statuta sunt, omnes male facientes Beneventi, et disturbantes mercatores ad civitatem venientes, et redeuntes, sub anathematis vinculo alligavit. Conventu itaque pie et ordinate finito, unusquisque ad propria repeditavit:

De guerra autem (Jordanis comitis supra memorati (si vestræ placuerit charitati) et comitis Rainulphi aliquid succincte narrabo. Cumque jam, ut dictum est, Montismilitis castrum, et Montisaperti, destructum fuisset, præfatus Robertus de Montefusco castellum aliud, quod Tufum vocatur, sæpissime aggressus est, qui vero, ut dominum castri, et habitatores terroribus variis commoverent, bellorum machinationibus assiduis acriter expugnavit. Deinde mortis inaudito nuntio, consilio invento, rusticorum sata, et vineas, silvasque igni, ferroque depopulatus est. Sata quidem rusticorum noviter aspersa, quod nunquam a sæculo auditum est, rastris et aratria iterato volvi, et devastari præcepit. Dominus autem castri, Rao nomine, nec bellorum turbinibus, neque tali mortifera confusione turbatus, castrum illud viriliter, et animose tenuit Jordanis comitis ad fidelitatem. Præterea Jordanis comitis patruus jam nominatus Robertus, quotidie adversus eum seditionum conventicula, et minarum jacula, ut erat viperei cordis, operabatur: sæpissime namque cum comite Rainulpho, et Roberto de Montefusco de ipsius Jordanis comitis infestationibus, et damnorum periculis confabulabatur. Tandem cordis sui silentia, quæ Jugiter meditabatur aperiens, castellum, quod Templanum vocatur, a comite Jordano expetiit, ut sic fidelis et amicus ejus diebus omnibus ipse permaneret. Agebat autem quod cuidam filio suo naturali, quem diligebat, castrum illud sacramento comes ille firmaret. Comes autem hæc audiens, mentis afflictione, ultra quam credi potest, percussus, valde super his mirabatur. Continuo suos omnes vocari fecit

his successibus Falconem ne verbum quidem fecisset cum appareat, illum vel aliena injuria, vel propria hæc, sive malis industria, mancum putem, necesse est: qui prædictos Hugonem, et Landulfum amicitiam cum Jordano Ariani, et aliorum locorum comite, genere Nortmanno, coluisse adversus Rainulfum Abellini, et Calatiæ, plurimumque pariter oppidorum comitem, genteque etiam Nortmannum, et assecas ejus, ad hunc, et ad sequentem annum, quam sobriissime adnotavit. Hugonis itaque industriæ ascribendum est, cunctos illos proceres in Beneventi damna tunc una non conspirasse. *PERICULA*

larcnes, et super hoc tanto, et tali negotio studioso ab illis consilium perquisivit. Illi vero comitis necessitates, quæ supererant, et Roberti illius mentis peritiam cognoscentes, et aliter erga comitis fidelitatem conveniri non posse aspicientes, ut petitionibus ejus usquequaque faveret, consilium tribuerunt. Ventilato itaque, et firmato concilio in presentia Landulphi archiepiscopi et Ugonis cardinalis, aliorumque Beneventanorum procarum, qui ad tale tantumque spectaculum convenerant, petitiones cunctas illius adimplevit. Deinde sacramento mediante, comitis Jordani, fidelis et canonicus effectus est (22). His taliter actis, centura milites pro ejus servitio obtinuit. Continuo, vicem reddens pro acceptis, segetes omnes militum Montisfucsi depopulatus est. Contigit autem, dum die quadam Landulphus de Græca, Montisfucsi conestabulus, super castrum jam dictum, nomine Tufum, militum caterva stipatus tenderet, comes Jordanus cecalte invigilans, eos aggredditur, prosternit, et duodecim milites illorum comprehendit, armis omnibus eorum acceptis, inter quos miles nomine Eternus, et Brianus captivi perducti sunt. Audiens autem Rainulphus comes fidem suorum stragem immensam, et a comite Jordano ita superari non patiens, militum fere quadringentorum copiam, et petitum multitudinem congregavit. Quibus congregatis multoties minabatur se terram comitis Jordani ingressurum, et castrum aliquod ejus igni, ferroque consumere. Tandem militum petitumque manu illa assumpta Jordani comitis terram ingressus est; nam sicut ipse sæpius dixerat, non ausus est castellum illius aggredi, neque belli sonitum præparare; sed ut nominis sui gloria levaretur, et comitem Jordanum terreret, confinia castelli, quod Pesclum nominatur, intravit, sicque nullo concursu suorum parato ad propria reversus est. Comes autem Jordanus, ut providi, et sapientis erat ingenti, Rainulphi comitis agnoscens proterviam; et hujusmodi audaciam non ex prudentia thesauris procedere, trecentorum militum caterva stipatus circa ejus confinia districte morabatur. Agebat quidem comitem illum non sic stulte sectari, sed munitiones suas, si oporteret, viriliter contineri.

Hoc anno xv, die intrante mensis Maii, Beneventanus archiepiscopus Landulphus (23) supra memoratus, consilio salutis invento, corpora sanctorum Martiani, Dori, Potiti et Prosperi, Felicis, Cerveli atque Stephani, quæ prisco ex tempore non hone-

(22) Nimirum cum in Feudum accepisset a Jordano castellum Templatum, factus est ejus *canonicus*: hoc est *tributarius*; nam pensio passim olim dicta reperitur *Canon*; quoniam scilicet juxta canonem, et certam regulam penderetur; unde Cassiodoro lib. II, epist. 25 *solidi canonici*; et lib. XII, ep. 13, aliisque in locis sunt *Canonicarii*, qui tales canones exigebant, deque his etiam vide Cujacium in expositione Novelli. Justiniani 123. Porro in Falcone paulo post lego, *duodecim milites illorum comprehendit, armis omnibus eorum acceptis; inter quos miles nomine Eternus, et Arianus captivi sunt perducti: non Eternus, et Brianus. PEREGR.*

(23) Restituo XIII die intrante, nam Landulfus

stæ tumbæ, qua jacuerant, coram omnibus propalavit. Corporibus namque illis taliter foras eductis, ex ossibus eorum duo in conspectu omnium civium antistes præfatus poni magna cum reverentia, ut crederent, præcepit. Fama igitur per civitatem ventilata, concursus magnus factus est virorum ac mulierum, et cursu præcipiti, oblationibus ossa illa lacrymando osculabantur; quæ vero ossa sanctorum indignus ego osculatus sum. Biduo autem postquam corpora illa sanctorum foras educta sunt, prædictus antistes presbyteros omnes civitatis ad episcopium vocari præcepit, quatenus de tantorum sanctorum laudibus agendis colloquerentur. Continuo, consilio assumpto, dedit in mandatis, ut primum presbyteri Portæ Summæ ad episcopium jubitando, cereis et lampadibus descenderent; et coram sanctorum ossibus laudes Deo, et eis decantarent. Secundo quidam presbyteri Portæ aureæ; tertio autem Portæ Rufinæ; quarto Forenses; quinto civitatis novæ; postremo vero civitatis totius presbyteri et viri, quatenus una in honore Dei et sanctorum illorum aggregati, Omnipotentis Dei misericordiam invocarent, ut eorum intercessionibus, delictorum veniam consequerentur. Presbyteri autem pastoris jussa audientes, sicut imperaverat, executi sunt, et laudibus innumeris ordinatim ad sanctorum corpora descendebant. Virorum autem, et mulierum, et pauperum turbam eanentium, quæ præcebat et sequebatur, cereis in altum positis et accensis, lector, si cerneres, de tanto gaudio ultra humanum modum exsultares, et ex cordis profundo lacrymas rivo irrigno produceres; processionem enim insolitam cerneres, et quod a multis annorum spatiis inauditum est, Beneventana civitas ob sanctorum honorem, amoremque modo operata est. Regem quidem testor cælorum, quod si lingua tripliciter ederet sonos, et vox incessabili plectro promeretur, tanti gaudii pondus, et tantarum laudum densitatem nullo modo exarare valerem. Quis unquam civium tempore isto viventium, sic prorsus civitatem lætari, poterit recordari? Credo vero sub B. apostoli Bartholomæi patroni civitatis adventum, ita prorsus gaudio magno civitatem impletam fuisse. Nam, ut Beneventanorum memoria per duas generationes allevaretur, albates omnes Ecclesiarum studio magno lignorum machinationes mirabili constructas artificio composuerunt. Civitatis autem novæ presbyteri, ut studiosiores præ-

eductis e vetusta tumba sanctorum Lipsanis, ut ea in decentiori reponeret sepulcro, post transactam biduum, die videlicet 14 Maii, palam universo Beneventano populo per insecutos dies octo, nempe ad 21 usque diem, ipsa exposuit; et demum proxima luce, in crastinum, inquit Falco, die videlicet decimo stante mensis Maii, hoc est decem ejus mensis diebus superstitionibus, ipsaque die 22 in preparato locale collocavit. Beneventanos autem regionatim ad eorundem SS. honorem vigiliis per singulos prædictos octo dies celebrandas convenisse, simulque in Falcone nomina decem duarum regionum, alibi est a me observatum. PEREGR.

omnibus viderentur, lignorum machinam quamdam circumquaque cereis, lampadibusque immensis obductam, ad sanctorum corpora perduxere. Infra eam vero juvenes cum tympanis, cum citharis tintinnantibus vidimus insultantes. Campanas namque et tintinnabula multa intra struem illam videbanus. Sacerdotes denique in albis vestiti, cum vexillis, et multo cereorum comitatu coram sanctorum ossibus decantabant. Novissime autem Archisius archidiaconus talem, tantamque per singulas civitatis partes, partiumque angulos letitiam insolitam fieri aspiciens, consilio accepto, mirabilem quamdam lignorum structuram pro ecclesie, Sancti Laurentii honore, quam regebat, et totius civitatis, præcepit componi; illic artifices multos, lector, si adesses, conspiceres, ibi studii manus operantes videres, sub quorum vero industria ad naviculæ instar facta est. Qua demum peracta, super illam magni ponderis campanam, et cereos multo accensos imponi præcepit. Hominem etiam lyrizantem, et tubas stridentes ad astra, ibi associavit; et circa illam cornua crepitantia, tympana mirabiliter percussa, citharis variique generis modulationes tripudiabant. O qualem, lector, aspiceres exultationem, quale gaudium per totius civitatis partes cerneres, si interesses, quod revera putares crederesque potius aliam vitam, aliamque speciem cordis, oculi et corporis imitari! Talibus igitur, et tantis modulationibus patris, ut archidiaconi gloria attolleretur, boves ad illam structuram injunxit, et junctis bobus usque ad S. Andreae ecclesiam perduxere. Deinde pro densitate ædificiorum, quæ super plateas inerat, usque ad episcopium boves illam trahere nequiverunt. Continuo ad manus virorum multorum machina ipsa sic ponderata ad sanctorum corpora perducta est; et ea perducta, archidiaconus ipse cum clericorum comitatu in albis vestito coram ossibus sanctorum vigiliis cantaverunt; quibus finitis unusquisque ad propria reversi sumus. In crastinum autem prædictis antistes, die videlicet decimo stante mensis Maii, cum episcopo Frequentino, et de Monte Marano, et Arianensi corpora sanctorum collocavit, inter quos corpus associavit beati Joannis XXI, Beneventani archiepiscopi, qui triginta et tres annos, sicut titulus testabatur, in episcopatum advixit. Item corpus Stephani levitæ, et corpus alterius sancti, cujus nomen ignorabatur. Corpus quidem ipsius

(24) Paulo diligentiore munc te optassem, Falco; quam cardinalem Hugonem regentem, Stephanum vero rectorem cum appellas, discreta quidem ea fuisse officia inanis, alterumque altero præstantius, quæ viri imparis conditionis obtinerent; ut etiam hæc ad an. 1127, ubi de Gualterio, archiepiscopo Tarentino, Beneventum moderante, et Guilhelmo tunc cum eo simul rectore; sed talium nuncupationum discrimen tute confinxisti, nec palam ipsorum munera aperis disparitatem; qui promiscue non semel rectores vocas tum eos, quos suprema illa potestate, tum quos minori præditos fuisse, verisimile est; quin ad an. 1129, præfato Guilhelmo rectori substitutum ais rectorem Girardum cardi-

A Joannis episcopi, et Stephani levitæ, et alterius sancti ante prædictorum inventionem sanctorum Martiani, et ejus sociorum inventum est juxta altare in quo ipsi requiescebant. Ad quorum vero venerabilem dedicationem archipræsul ipse quartam partem peccatorum omnibus qui ad sanctorum visitationem convenerant condonavit; donavit id quoque omnibus aliis qui usque ad octavum diem apostolorum Petri et Pauli venturum, ad dedicationem hæc convenerint; item sub excommunicationis vinculis posuit contra omnes male facientes illis, qui ad tantorum sanctorum convenissent dedicationem.

Hoc anno Landolphus, Beneventanus archiepiscopus, obiit quarta die intrante mensis Augusti; et Roffridus electus est, qui erat tunc archipresbyter.

B Hoc anno septimo die stante mensis Februarii, Alferius Judex a Porta Aurea obiit.

Anno 1120 Dominicæ Incarnationis, et secundo anno pontificatus domini Callisti secundi summi pontificis et universalis papæ, mense Martio in indictionis. Hoc anno mense Maio tertio die ante festivitatem sancti Eustachii magna fluminis Caloris venit inundatio, quam nemo viventium tempore ipso potuerit recordari. Per idem tempus comes Rainulphus, cujus mentionem fecimus, congregata militum peditumque caterva innumera, una cum Roberto de Montefusco, super prædictum castellum, quod Tufum vocatum est, comievit: continuo montem quemdam munitum valde conscendunt: in quo castelli munitiones mirabiliter construentes, vallo et aggere illud circumcunt, et lignorum machinis circumquaque componunt, et eo taliter munito, Tufum illud sæpissime, acriterque expugnabant. Ræo autem, castri dominus, viriliter obviabat. Comes igitur Jordanus audiens Rainulphum comitem super Tufum illud castelli munitiones construxisse, et oris omnibus belli apparatus fecisse, absque mora, collecta equitum peditumque manu copiosa, ad castellum, quod Monisfalconis dicitur, haud longe a Rainulphi comitis tentoriis tetendit. Deinde cardinalem Ugonem, Beneventum regentem, et Stephanum rectorem, Roffridumque electum accersiri præcepit (24); et eis advocatis ad comitem Rainulphum illos destinavit, addens in mandatis, quod libenter a comite Rainulpho justitiam sumeret, et ipse ei justitiam conferret. Comes hæc audiens pollicitus est et accipere justitiam, et libenter sectari. Quid plura? Tufum illud diuittunt, et ad pontem S. Va-

dinalem, haud plane eandem, ni fallor, sed celsiorem jam dictam dignitatem obtinentem; in qua positus qui erat, administrum habere solebat rectorem inferiorem; ut ex Falcone metipso discere est ad an. 1157. Prius vero, inquit, quam apostolicus Innocentius de civitate discederet, Octavianum subdiaconum, virum prudentem, et sapientis animi, rectorem Beneventi ordinavit; qui simul cum domino Girardo cardinali statum civitatis, et pacis firmamentum studiosè regebat: vel etiam comestabulum, et ipsum dignitate se minorem; idem noster ad an. 1152 fautores ait papæ Innocentii statuisse Girardum cardinalem presbyterum rectorem Beneventanorum, et alio die tradidisse comestabulæ honorem, et potestatem Rofpa-

leptini magna procerum caterva gomerante congregantur. Confestim coram omnibus, data fide, et accepta, treunam a septimo die stante mensis Maii, et usque ad Kalendas Septembris firmiter confirmaverunt; in qua etiam treuna civitatem Beneventanam statuere.

Hoc anno quinto die stante mensis Maii Capuani constituerunt principem Richardum filium Roberti principis Dominum eorum, eo quod princeps ipse genitor ejus infirmabatur; et eo constituto, Capuanus archiepiscopus, convocatis episcopis, aliisque viris prudentibus, et Ruffrido Beneventano electo, die Ascensionis Domini, quinto die ipsius Maii stante, principem illum consecravit. Octavo autem die post eundem filii sui consecrationem, princeps ipse genitor suus ex hoc saeculo decessit; filius autem principis illius, postquam consecratus est, decem dies advixit; quo defuncto, Jordanum, praedicti Roberti principis fratrem constituerunt in principatus honorem.

Hoc anno supramemoratus papa Callistus ab ultramontanis partibus reversus est, et nono die intrante mensis Junii Romam ingreditur. Unde factum est, ut Petrus Portuensis episcopus, tunc vicarius cum aliis cardinalibus Romae manentibus, aliisque clericorum turmis, et viris utriusque sexus obviam pontifici illi properavit. Gaudium igitur populi Romani, et laetitiam, si lector aspiceres, diceres admirans praegaudium, tanto sub honore et triumpho pontificem quempiam Urbem ingressum non fuisse. Audiens itaque Ugo cardinalis, qui tunc Beneventanam civitatem regebat, apostolici adventum, Romam festinus tetendit, et cum illo cives complures aderunt. Eodem anno, nono die intrante mensis Julii, Rao, nomine dominus Ceppaloni, mortuus est.

Hoc anno Bernardus, abbas monasterii Sanctae Sophiae, tertio Kalendas Augusti migravit ad Dominum. Post obitum vero ipsius abbatis quaedam monachorum pars, ultimo die stante mensis Julii, monachum quemdam, Ademarium nomine, abbatem

toni de Sancto Eustasio, qui taliter ordinatus, cepit simul cum cardinali illo curiae statum regere, et justitiae vigorem unicuique dispartiri. Comestabilia enim, sicuti ille minor rectoratus, proxima supremo rectori potestas censebatur, omnisque alia erat iis inferior; indeque Landulfus de Graeca a seditiosis Beneventanis adactus est, ut jurejurando firmaret (verba sunt Falconis ad an. 1114) quod comestabulum, et rectoratum, aut aliquam baliam publicam non acciperet, quarum licet altera militari, altera civili munere esset praedita, in Falcone tamen non leges, tunc apud Beneventum eas simul, sed modo istam, modo illam observatam: nimirum quoniam si pro temporis ratione arma erant tractanda, vir praeferebatur gerendo bello aptus; qui sub militaris magistratus titulo utramque obtinebat potestatem: unde est, quod praefatus comestabulus Rolpoto curiae statum rexisset, et justitiae vigorem unicuique dispertisse dicitur: et ad an. 1133 quod cum B. Petri fidelibus curiam animose gubernarit. Sin autem nulla armorum aderat occasio, non comestabulus, sed rector instituebatur; qui etiam pro opportunitate milites educabat ad bellum, ut de Guilielmo rectoris legitur ad an. 1127. Quae promiscua cum essent

A Madelmi nepotem, in abbatem elegerunt, ad cujus electionem Joannes venerabilis decanus, Joannes, grammaticus vir per cuncta laudabilis, Rao sacerdos et monachus, aliique monachorum sapientum non consenserunt. Unde factum est quod discordia ineffabilis inter eos habita est. Hoc anno dominus noster papa Callistus, accepto consilio, Beneventum advenit, et octavo die intrante mensis Augusti, civitatem ingressus est. Audiens itaque Beneventanus populus ipsius adventum longe lateque optatum, extra civitatem duorum millium spatio, gaudio magno repletus, egrediebatur. Tandem apostolicus ipse a clericis et monachorum turba, et a presbyteris, civibusque omnibus, gloria et gaudio magno suscipitur. Praeterea Amalphitani omnes, plateas cunctas vestibus sericis, palliisque et ornamentis pretiosis in adventu illius ornaverunt; infra ornamenta vero, thuribula aurea, et argentea cum odoribus, et cinnamomo posuerunt. Pedes vero apostolici, et habenas equi cives quatuor a Ponte leproso usque ad Portam S. Laurentii ducebant; deinde quatuor alii usque ad episcopium, ab episcopio autem quatuor iudices, Joannes, Persicus, ... et Landolphus usque ad sacrum Beneventanum Palatium detulerunt. In comitatu apostolici, lector, si adesses, et tympana percussa, cymbala tinnientia et lyras sonantes aspiceres, revera affirmares apostolicum alium tali sub triumpho et gaudio ingressum non fuisse civitatem. Diebus autem non multis decursis, complures civium, qui amici Landulphi, quondam comestabuli, existerant, apostolicum precantur, quatenus ei copiam habitandi tribueret in civitate. Comestabulus vero per triennium Montemuscum habitaverat. Apostolicus igitur fidelium suorum precibus favens, sicut postulaverant, licentiam impendit. Continuo obviam exeuntes cum Jordano comite, qui pro eo venerat, Landolphum illum civitatem introducere. Audiens autem Callistus pontifex discordiam illam, quae inter fratres monasterii Sanctae Sophiae, pro electione facta supradicti Ademarii

munera, ut dictum est, nunc intelligimus, non incongrue Landolphum de Graecia, olim Beneventanum comestabulum, litteras suas apud papam Gelasium direxisse, notificando rectorem Stephanum Beneventanum, ex quo ipse depositus fuerat, justitiam egenis non fecisse. Comestabuli itaque, et rectores illi minores, sive uno, sive altero vocabulo praefiguerantur, aequae forensibus et bellicis praerant concertationibus: pari ratione ac ipsis supremis rectoribus utraque committi consuebat cura. Honorius papa, inquit Falco ad an. 1127. *Gualterio Tarantino praecipit archiepiscopo, ut Beneventum veniens, civitatis negotia studioso curaret, et ejus consilio civitatem tueretur.* Et ad annum 1137, ait, pontificem Innocentium sic Beneventanum populum inter alia verba allocutum. *Cardinalem Girardum tobiscum morari permittimus, qui erga vestras utilitates assidue invigilabit, et pacem inter vos cominebit, quae tamen publico ordine urbis consulto, sive, ut tunc loquebantur, consultis Judicibus, ipsi rectores curabant. Amici, inquit Falco ad an. 1131, ipsius Crescentii cardinalis, et praefati iudices ad eum animose conveniant, et eum hortantur, ut Curiae statum simul cum eis obtineat. PEREGR.*

regnabat, monasterium advent, et congregatis fra-
 tribus, satis abundeque super electione tali locutus
 est. Tandem cognita rei veritate, et quia electio
 illa canonica et regularis non esset, a Petro, Por-
 tuensi episcopo, cæterisque cardinalibus, qui illuc
 convenerant, irrita et facta judicata est. Confestim
 id a pontifice Callisto confirmatur. Quid multa? li-
 centiam fratribus dedit, ut, quem vellent, abbatem
 eligerent. Quo facto, ad palatium apostolicum rever-
 sus est. In crastinum autem, quarto decimo die in-
 trante mensis Augusti, tota fratrum collectio locum
 capituli solitum ingreditur, ibique Spiritu sancto
 mediante, de facienda electione pleniter tractavit.
 Interea prædictus Joannes venerabilis decanus per-
 sonam fratris ad tantum ferendum pondus idoneam
 elegit, et fratribus in unum congregatis eam pate-
 fecit. Denique unumquemque interrogavit, si persona
 complaceret. At ipsi una voce, una concordia dig-
 nam fore, dignam, clamavere. Fratres vero ipsi
 numero fere quinquaginta convenerant, et clamantibus
 illis personam illam Joannis quidem grammatici,
 virum prudentem, ornatum moribus comprehenderunt,
 et eum invitum, et renuentem, jubilando, cathedram
 supersedere fecerunt. Ipse autem indignum et infelicem
 se coram nobis omnibus clamabat. Deinde facta est
 actio venerabilis sacra, et monachus virgam in manu
 ejus pastorem posuit, et eum ad locum abbatis in
 capitulo statuerunt. Continuo decanus primum, postea
 fratres omnes pedibus ejus, ut moris est, advolvuntur,
 et unicuique pacis osculum ipse donavit. Electo autem
 eo, nuntium Callisto pontifici dirigit congregatio,
 significans Joannem grammaticum electum fuisse,
 Audiens igitur apostolicus, quod regulariter electio
 illa fieret, complacuit ei, et confirmavit. Diebus
 autem non multis excursis, prædictus pontifex
 Callistus monasterium Sanctæ Sophiæ advenit, et
 inter missarum solemnias, xiv Kal. Septembris,
 præfatum Joannem grammaticum, quem congregatio
 monasterii elegerat in abbatem, consecravit. Die
 vero ipsius consecrationis dedicatio altaris B. Mercurii
 celebratur in Sancta Sophia. Diebus autem non
 multis elapsis, prius ad prædicti Roffridi electionem
 pontifex Callistus inducias posuit, ut ad constitutum
 tempus jejunii mensis quidem Septembris consecraretur.
 Cumque ad id ventum est, magno cum honore, et
 diligentia eum in sacro Beneventano palatio presbyterum
 statuit. In crastinum autem die Dominico coram
 episcopis decem numero, sedis Beneventanæ
 suffraganeis, illum ad pontificalem insulam
 sublimavit: inter quos venerabilis Joannes monasterii
 Sanctæ Sophiæ abbas adfuit; die vero consecrationis
 ipsius festivitas Sancti Januarii celebratur.

Hoc anno biduo post consecrationem prædicti
 archiepiscopi Roffridi, Callistus pontifex, consilio
 accepto, deposuit Stephanum, qui tunc rector fuerat,

(25) Denarii numeri notam omisit typographus.
 nam hoc anno indict. censebatur xiv. PEREGR.

(26) Hunc paulo clarius descripsit ritum Aynoi-

et ordinavit rectorem Rossemannum diaconum, filium
 Rossemanni monachi.

Anno 1121 Dominicæ Incarnationis, et tertio anno
 pontificatus domini Callisti secundi, summi pontificis,
 et universalis papæ, mense Martio iv indictionis (25).
 Hoc anno domina Labinia, abbatissa monasterii S. Mariæ
 a Porta Summa, infirmitate valida detenta est. Videns
 itaque se ad mortis transitum tendere, consilio accepto,
 cunctas ancillas Dei, sorores suas, vocari præcepit.
 Quibus vocatis, ita eas alloquitur: «Credo vestram
 non latere prudentiam, sorores charissimæ, quantum
 erga monasterium istud, et vestram charitatem laborum
 perpessa sum. Unde, Deo favente, et vestris orationibus
 succedentibus, status monasterii hujus enituit,
 et ad perfectionis culmen attingit. Nunc autem,
 sicut conspiciatis, validæ infirmitatis periculo teneor,
 et certa sum ab hoc corpore cito dissolvi: familiaritatem
 igitur vestram suppliciter postulo, quatenus
 petitionibus meis favetis; præsertim cum, Deo
 teste, nihil præter monasterii proficuum a vobis
 petiero. Prævidi enim corde post meum discessum
 discordiam electionis oriundam, et monasterii causas
 ad detrimentum pervenire. Unde si vestræ placuerit
 charitati, vivente me, dissidium hoc auferatur
 et personam, quam dixero, abbatissam statuamus.»
 Quid plura? Bethlehem, filiam Girardi comitis
 de Græcis patefecit. Audita itaque persona eis
 complacuit, et studium electionis laudaverunt. His
 actis, prædicta domina Labinia abbatissa migravit
 ad Dominum. Continuo Roffridum, Beneventanum
 archiepiscopum, et Rachisium, S. Modesti abbatem,
 accersiri jubent, ut factum illud firmarent, et
 statuerent; qui vero, petitionibus earum faventes,
 factum illud firmaverunt. Diebus autem non multis
 elapsis, archiepiscopus ipse monasterium advenit,
 et abbatissam illam secundum ordinem regulæ nobis,
 et multis aliis viris consecravit aspirantibus,
 ad cujus sacrationem Joannes, venerabilis abbas
 monasterii S. Sophiæ, et prædictus Rachisius, abbas
 Sancti Modesti, convenerunt quarto die intrante
 mensis Aprilis.

Hoc anno xviii Kalend. Junii, Robertus de Montefusco
 a Rogero filio Trogisii, et fratribus suis apud Beneventum
 gladiis, heu miser, laceratus est; quem si, lector,
 aspiceres, capite horribiliter cæso, membrisque
 ejus divisis, et per partes diffusis, miseratione
 motus lacrymarum fontem super eo produceres,
 et de tali, tantoque homicidio mirareris. Prædictus
 autem Joannes, monasterii S. Sophiæ abbas venerabilis,
 cum quibusdam fratribus ad cadaver illud properavit,
 et eo viso mirabiliter horruit, mirabiliusque lacrymatus est. Nec mora,
 illum taliter cruentatum ad monasterium perducere
 præcepit, quem juxta ritum Christianorum occisorum
 sepelierunt (26). Confestim comes Jordanus Mon-

nus Floriac. in Vita S. Abbonis cap. 20, de ejus
 agens nece. *Dubitatum, inquit, aliquandiu est,
 quoniam in loco poni deberet. Tunc in commune pla-*

temfuscum properavit, et pactis intervenientibus, A sua castellum illud obtinuit potestati.

Eodem anno supradictus pontifex Callistus, exercitu congregato, super civitatem nomine Sutrinm tetendit. Gregorius autem ille, quem prædictus rex in pontificem statuerat, civitatem ipsam obtinebat. Quid longius moror? viribus sumptis, civitatem illam comprehenderunt, et Gregorium illum turpissime, ultra quam credi potest, injuriis afflictum ligaverunt. Deinde illum super camelo imponentes, Romam taliter captivum, et vestibus propriis exutum perduxere ix. Kalend. Maias. Pontifex igitur Callistus Deo, et Petro apostolo gratias agens, gaudio magno repletus, Urbem triumphans ingressus est: deinde consilio invento, ad monasterium S. Trinitatis, quod Cavæ dicitur, illum delegavit.

His ita peractis prædictus pontifex Callistus, consilio invento, Salernum ivit, quinto die intrante mensis Septembris, ut pacis firmamentum cum duce Guillelmo, et Rogerie comite confirmaret (27).

Hoc anno, iv Kalend. Septembris, archiepiscopus Salernitanus, nomine Alfanus, defunctus est. Quo defuncto, Callistus, supramemoratus pontifex, Romualdum, diaconum cardinalem, archiepiscopum Salerni consecravit mense Septembris mediane.

Hoc anno Robertus Sclavus obiit decimo die stante mensis Decembris, et Rachisius abbas Sancti Modesti, ad cujus obitum Joannes Venerabilis, abbas monasterii S. Sophiæ, cum quibusdam fratribus properavit. Continuo cadaver ejus ex more pa-

cut, ut quando innocenter, ac pro veritate, quæ Christus est, interemptus erat, in Ecclesia poneretur, et infra: *Matutino sane tempore sericæ quartæ, cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, ut mos est sepeliri interemptos, in lotus etiam, lapidei tumulus Sarcophage. In lotus, inquit; nam defunctorum hominum cadavera communiter olim lavabantur, antequam humarentur, atque vestibus, quantum licebat, decentioribus induebantur; non sic occisorum sine causa: nimirum quoniam sanguis eorum, si dilutus non fuisset, divinam vindictam in percussores indesinerenter clamare credebatur; juxta id quod legitur Genesis cap. iv: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Rex autem Chilpericus suorum temporum alter Nero, ut est apud Gregorium Turon. Histor. lib. vi, cap. ult. cum fuisset interemptus, ablutus, vestimentisque melioribus indutus, in Basilica S. Vincentii, quæ Parisiis est, sepelitur. PEREGR.*

(27) Acta hæc dicit Falco postquam Callixtus antipapam Mauritium ex Sutrina civitate vi extractum, ad monasterium S. Trinitatis, quod Cavæ dicitur, illum delegavit: illuc, inquam, tunc primum, ut ad Anonymum Cassin. est notatum. Et quidem etiam Baronius in Callixti potestatem Mauritium hoc an. 1121. venisse assentitur, quod non antea contigisse, ad præfatum Anonymum exposuimus. At idem dux Guillelmus, ut perhibet Romualdus Salernitanus, quem præfatus sequitur Baronius, in Beneventano palatio in anno antecedenti, ante captum antipapam, ligus homo papæ Callixti factus, ducatum ab eo per vexillum recepit; eodemque mense illum Trojam venientem officiosissime coluit. A quo haud dissona tradit Petrus Diac. lib. iv, cap. 68 dicens, Callixtum Benevento Trojam discendisse, ac more antecessorum suorum a duce

ratum ad monasterium sepeliendum perduxit: deinde peractis exsequiis, in tumba quadam marmorea positum est.

Aliud quoque si placuerit explicabo; septima namque die Kalendarum Martiarum, Agnes, albatissa monasterii S. Petri apostoli, quod situm est intra civitatem Beneventanam, in sacro Beneventano palatio ascendit, et super Bethlehem abbatissam monasterii Sanctæ Mariæ, quod est constructum ad Portam Summam [conquesta est, videlicet, quod contra voluntatem suam abbatissa effecta esset de prædicto monasterio Sanctæ Mariæ, affirmans quidem monasterium illud suæ ditioni positum, et monasterio Beati Petri subditum esse. Apostolicus autem hoc audiens (28), prædictam Bethlehem vocari præcepit, ut justitiam ex hoc consequeretur. Continuo adveniens querimonias audivit, et per advocatos suos respondit, se dictis illius fidem dare non debere, nisi rationibus scriptis, quæ dicerat, probaret. Tunc apostolicus, quia valde infirmabatur, et curiam in conspectu suo servare non poterat, Dionysio Tusculano episcopo, et Chrysogono cancellario, Roberto Bariensi, et aliis cardinalibus præcepit, ut super hoc negotio judices existerent, et discordiam utriusque monasterii, rationibus cognitis, sedarent; quod et factum est. His ita decursis præfata Agnes abbatissa per advocatum suum ostendit privilegium quoddam, per quod Leoprand, olim dux civitatis Beneventanæ, concessit, et tradidit prædictam ecclesiam Sanctæ Mariæ cum omnibus suis pertinentiis sub jure, et dominio

Guillelmo fidelitate recepta, Romam esse reversum, ac Mauritium deinde cepisse. Nec ego temere fidem his auctoribus denegaverim; verum id non apud Beneventum, quod non siluisset Falco, pluscula Callixti ibi gesta prolixius elocutus; sed primum apud Trojam, quam causam illic procedendi habuisse videtur papa; et demum iterum apud Salernum, in an. 1121. intervenit etiam Sicilia comitis Rogerii, peractum reor. PEREGR.

(28) Septima die Kalendarum Martiarum, desinente anno Falconiano 1121. inchoato autem anno communi 1122 coram Callixto Beneventi tunc degente, Falco perhibens proclamasse Agnetem abbatissam monasterii S. Petri apostoli super Bethlehem abbatissam S. Mariæ, hoc quidem dicto, non alio apertiori sermone prodidit, papam Salerno digressum se contulisse Beneventum. Cui tunc, ut puto, Sugerius abbas S. Dionysii, quod ipse de se ait in Vita Ludovici Grossi, in Apuliam (sic dicit Italiam hanc omnem cis Tyberim) apud civitatem Beneventum (non Botontum, ut depravatus ejus codex; nec Bitontum, ut legit Baronius, qui hæc refert in antecedentem Callixti ad nos adventum, quando versus ille in Apuliam, ac Trojam processit) missus a Domino rege Ludovico pro quibusdam regni negotiis occurrit. Id autem in anno 1122 cum Beneventi Callixtus iterum adesset, accidisse, ex Sugerio ne ipso fatendum est; qui tradit, Mauritium antipapam pridem devictum fuisse, annoque sequenti ab eodem pontifice celebratum concilium Lateranense, quod in anno actum constat 1123 ut paulo post dicam. Quos autem raptores Italiae, et Apulicæ tunc Callixto perdomitos idem ibi innuat auctor, haud novi. Cæterum secundus iste Callixti adventus Beneventum latuit Baronium, quem non latuit Falco PEREGR.

prædicti monasterii S. Petri apostoli. Ostendit item privilegia, quibus Pandulphus princeps, et ejus successores confirmaverant eandem ecclesiam S. Mariæ sub potestate jam dicti monasterii B. Petri. Iterum protulit alia privilegia, et munimina ipsius, monasterio pertinentia. Ad hæc jam dicta Bethlehem abbatissa monasterii S. Mariæ per advocatum suum produxit in medium chartas, et instrumenta ejusdem monasterio pertinentia, in quibus continebatur, a quinquaginta annis jam præteritis, et usque ad præsens abbatissam continuatim in monasterio S. Mariæ præfuisse; ex quibus prior fuerat Labinia nomine, secunda Sicelgarda, et alia, quarum nomina in earum instrumentis legebantur. Nos autem memoriæ ducimus ex moderno tempore abbatissam Labiniam eidem monasterio secundam præfuisse. Similiter in ipsis muniminibus legebatur, præpositas ipsi monasterio per se causas, et negotia, et præfuisse, et egisse. Ostensis itaque ab utraque parte privilegiis, et munitionibus illis, et lectis, prædicti cardinales iudices dati in partem euntes, super auditis querimoniis sententiam protulerunt: ventilata igitur sententia ex communi consulto domino papæ Callisto eam intimavere, ut ipse, quam invenerant, sententiam confirmaret. Callistus autem pontifex absque mora, dicta eorum et confirmavit, et fidem attribuit; et sententia talis fuit, videlicet: Ut prædictum monasterium S. Mariæ a modo, et perpetuo propriam habeat abbatissam, a Romano quidem pontifice consecrandam, ita ut sororum congregatio apud idem monasterium S. Mariæ degentium potestatem habeat eligendi abbatissam, qualem voluerit, salvo tamen censu, quem pars ipsius monasterii persolvat annualiter ad prædictum monasterium S. Petri, quatuor oblatas scilicet, et duos cereos in Nativitate Domini, in Resurrectione totidem; in Assumptione Beatæ Mariæ totidem. Super etiam sententiam ipsam apostolicus ipse scribi præcepit, et a cunctis præfatis cardinalibus constitutis super hoc iudicibus, testari mandavit. In quo vero libello iudicii ipse pontifex manu propria se subscripsit. Confirmata itaque, et sic roborata tali sententia, prædictæ Bethlehem venerabili abbatissæ illam delegavit talibus et tantis ornatam cardinalium testimoniis, quatenus a modo, et perpetuis temporibus pars monasterii ipsius quieta permaneat, et sine aliqua, a parte Beati Petri, perturbatione, molestiæ consistat. Præterea, privilegio signato, confirmavit idem monasterium S. Mariæ cum omnibus possessionibus ei pertinentibus, quatenus omni tempore inviolatum permaneat, et sine cuiuslibet contrarietate vigorem obtineat.

(29) In Sacris litteris lib. II Reg. x. non contumeliæ etiam causa præscidit vestes servorum David medias (Septuaginta legunt: Mantella, quam lectionem noster imitatus videtur) usque nates. Sed et regis Rogerii cancellarius Guarinus apud Petrum Diac. lib. IV cap. 100 paribus minis opprobria etiam paria in Cassinenses monachos se illaturum vociferabatur; dicebatque, se incisurum illis, et labrum;

Anno 1122. Dominicæ Incarnationis, et quarto anno pontificatus prædicti domini Callisti, secundi, summi pontificis et universalis papæ, mense Martio xv indictionis. Hoc anno dux Guillelmus, filius Rogerii ducis, ad Rogerium comitem, filium Rogerii comitis Siculorum, descendit, conquerens de Jordano comite Arianensi, ut ei auxilii manum, et virtutis militum, et divitiarum ei largiretur, quatenus ejus auxilio de Jordano comite ultionem perciperet. Cumque dux ipse ad comitem illum applicuisset, precibus multis lacrymisque taliter exorsus est. « Ad vestram, comes egregie, descendi potentiam, tum pro consanguinitatis vigore, tum pro divitiarum tuarum magnitudine, de Jordano comite querimoniam facturum, et suppliciter postulans, ut vestro vallatus auxilio super illo ulciscar. Nam cum die quadam ego civitatem Nuscum intrarem, en comes ille Jordanus, militum suorum caterva stipatus, ante portam ipsius civitatis advenit, et contumelias multas, et convicia mihi inferens minatus est, « Quia mantellum tuum ego curtabo (29). » Deinde civitatem ipsam Nuscum circumquaque perlustrans omnino deprædatus est. Ego vero quia prævalere in eum non poteram, invitus sustinui, et diem rogavi ultionis. » Et his actis, comes ille horis omnibus multis, variisque afflictionibus nos deshonestabat. Quid multa? Medietatem suam Palermitanæ civitatis, et Messanæ, et totius Calabriæ dux ille eidem comiti concessit, ut ei super his omnibus auxilium largiretur. Continuo sexcentos milites, et quingentas uncias auri ei largitus est. Nec mora: dux ille adveniens terram comitis Jordani aggrediens die S. Joannis Baptistæ castrum Rosetum, et alia multa ei abstulit. Inde procedens in festivitate sanctorum Joannis et Pauli, castellum Montis-Jovis insiliens, igne ferroque illud consumpsit; et quinquaginta milites ibi comprehendens, arma eorum, et spolia secum gaudens deportavit. Et inde procedens castellum Apicis, ubi comes ille morabatur, obsedit. Ad ducis namque auxilium Crescentius cardinalis tunc rector Beneventanus cum Beneventanorum cœtu festinavit. Quid multa? Comitem illum, et castrum Apicis suæ obtinuit potestati. Comes itaque Jordanus, ducis pedibus, sicut ipsi vidimus, qui aderamus, prostratus, misericordiam ei postulavit. Dux autem precibus multis coactus, præcipue comitis Rainulphi, qui aderat, liberum eum, et ubi vellet abire permisit: qui vero comes Montemfuscum properavit: et his actis, civitatem Ariani, et totius sui comitatus confinia, ejus submitit potestati. Cumque comes ille Jordanus Montemfuscum ascendisset, dies quindecim ibi moratus est. Continuo Landulphus de Græca, ejus ad-

et naves, et vestes illorum medias usque ad nates, qua contumelia, olim frequenter solita irrogari, qui afficiebantur, cum abirent, quia utraque pudenda manibus tegere conabantur, dictorio occasione dederit, in eos usurpari consueto, quos aliqua cum ignominia ad sua rediisse, vel redituros notamus, PÆRGR.

versarius, conspiratione firmata eum de Montefusco ejecit, qui taliter ejectus castrum Morconis adivit, ibique per annum habitavit; quibus ita patris, dux ipse Montem Corvinum Salerni proximum obsedit. Fulco itaque dominus castri illius, quia resistere non poterat, castellum illud ducis submisit potestati. Eodem tempore Richardus, filius Guarini de Formari, a villanis suis est trucidatus. Audiens autem dux prænominatus taliter Richardum illum trucidatum esse, congregato exercitu Montem Vicum festinavit, et inauditam de homicidis illis accepit ultionem, et castellum illud igne, ferroque consummavit; et duos presbyteros, qui ad mortem illius consenserant, laqueo suspendit. Illis, aliisque negotiis ita decursis, dux ille milites, quos a comite Rogerio acceperat, et remisit; cumque, sicut prædiximus, Jordanus comes exheredatus fuisset, consilio Ugonis Infantis, et Raonis de Boscone, et Raonis de Fraineta invento, Castellum Paludis comprehendit. Audiens autem dux prænominatus castellum illud captum fuisse, exercitu aggregato, castrum illud obsedit mensibus tribus. Tandem dux ille videns, quia sic cito capi non poterat, principem Jordanum Capuanorum rogavit, ut ei auxilium præberet, et pro auxilio offerendo castellum Apicis, et Acernum ei largitur. Continuo princeps ipse, congregato exercitu, super Apicis castrum advenit, et ex hac parte in planitie castrametatus est. Præterea dux ipse Beneventanis mandavit, ut neque sibi, neque comiti Jordano auxilium præstarent, et daret eis, et concederet totas fidantias et pensiones, quæ a castello Feniculo, et usque ad castellum Montisfusculi exhibant de hæreditatibus Beneventanorum; quod Beneventanis complacuit, et sic pactis firmatis juratum est ab utraque parte. Cumque comes ille Jordanus, taliter se coactum aspiciens, in manus prædicti principis se, et Castellum Paludis submisit: et ipse cum suis prædictis consociis, inde exeuntes, ad propria reversi sunt; comes vero Jordanus castrum Morconis ingressus est; et sic pace firmata princeps ipse Capuam revertens, temporibus multis castrum Apicis, et Acernum obtinuit. Deinde dux ille super castrum Morcone milites, et peditem ceteras opposuit, cogitans et comitem et castellum illud suæ obtinere ditioni, quod facere minime potuit. Deinde dux præfatus Salernum adivit, et de multis, variisque sudoribus, quos perpressus fuerat, requiem adeptus est; sicque usque ad diem obitus sui, terra sui ducatus a bellorum turbinibus siluit et quievit. Et ipso anno, duodecimo die intrante mensis Augusti, copia piscium in Caloris flumine apparuit, ita quod mulieres, et viri manibus tantum, sineretibus, capiebant.

Anno 1123 Dominicæ Incarnationis, et quinto anno pontificatus domini Callisti secundi, summi

(30) In præsentem etiam annum hanc Lateranensem synodum conjicit Robertus de Monte, et Chronicon Ciccanense; a qua sententia stat quoque Rigordus in Ludovico, ut constitutum est supra. Sed

A pontificis et universalis papæ, mensè Martio, prima indictionis, supradictus Callistus pontifex consilio salutis accepto, ultramontanos omnes fere episcopos, et archiepiscopos, et abbates, et totius, ut ita dicam, Italiæ Ecclesiarum pastores accersiri præcepit, quatenus (30), sancta synodali confabulatione firmata, pactum cum imperatore Henrico positum perpetuo confirmaret. Ad cuius sacri conventus presentiam Rosfridus, Beneventanus antistes, honeste properavit. Ordinato itaque concilio tali et tanto, apostolicus ipse sacramenti privilegium, quod prædictus imperator constituerat pacis, in conspectu omnium qui convenerant adduci et legi præcepit. Continuo ab omnibus confirmatum est, et commendatum. Inter cætera vero quæ ibi statuta sunt, B trengam Dei tenendam posuerunt. Item vinculis anathematis alligavit apostolicus ipse, si quis Beneventanam civitatem ex Beati Petri potestate auferre tentaret; et multa alia, quæ huic opusculo asserere longum visum nobis est: excogitans quidem me fastidia addere, si libello tali universa componerem. Alias vero scripta omnia, et notata invenieris. Audivimus autem, et quod revera est comperimus, tale tantumque pacis firmamentum infra Romanam urbem temporibus prædicti apostolici advenisse, quod nemo civium, vel alienigena arma, sicut consueverat, ferre ausus est; et, concilio celebrato, Beneventum venit prædictus apostolicus Callistus, et quædam negotia Beneventanorum tractavit.

C Eodem anno Landulphus de Græca supranominatus, XII, Kalendas Decembris obiit, et ad Ecclesiam suam S. Maximi sepultus est. Cumque prædictus pontifex Callistus Beneventum venisset, vocari fecit præfatum Rosfridum archiepiscopum, ut audiret quorundam civium accusationes, quæ ei inferbantur. Accusatus enim fuerat, quod simoniaco archiepiscopatus honorem accepisset. Tunc præsul ipse, vocatis quibusdam suffraganeis suis et presbyteris civitatis, sacrum ascendit palatium, et accusatoribus auditis, iudicias postulavit, et acceptis induciis, respondit: « Paratus sum, Pater sanctissime, juxta canonica instituta ab his purgari accusationibus, et vestram, sequi jussionem. » Tandem juravit ipse primum (31), cum duobus episcopis, et tribus presbyteris, simoniace non fuisse ingressum

Anno 1124 Dominicæ Incarnationis, et VI anno pontificatus domini Callisti papæ. Hoc anno præfatus Rosfridus Beneventanus antistes, consilio accepto, corpus sanctissimi Patris nostri Barbatii, Beneventani præsulis, ex altaris tumba, qua per multa annorum curricula quieverat, abstraxit: altare vero illud non honeste, prout decebat, habebatur; præcipue quia structura novi episcopi ad locum ipsius altaris producebatur: idcirco inde amoveri juxta

Barbarius eam statuit ad antecedentem. PÆRGR.

(31) Canonica ea dicebatur purgatio, de qua Iureto ad Ivonem, aliisque observata, non repetenda. PÆRGR.

fabricæ sententiam oportebat. Archiepiscopus itaque prænominatus episcopus duos suos suffraganeos vocari præcepit, quatenus eorum consilio et auxilio, talis tantusque copiosus thesaurus inveniretur. Continuo quibusdam civibus advocatis, et clero, medio noctis silentio, archipræsul Rodridus Ecclesiam ingrediens ad altare superius nominatum adivit, et coram omnibus, episcoporum solatio, illud confregit; et altare fracto sanctorum reliquiæ, quorum nomina nesciuntur, inventæ sunt; quibus eductis, in altum fodi præcipitur, ut diu desideratum pignus præfati corporis videretur. Nec mora, lapis quidam pretiosus invenitur, ex omni parte acriter, miroque laboris opere conclusus, quem vectes ferrei sustentabant: et eo invento, lætitia eos invasit immensa, qui ad tollendum lapidem viribus omnibus conabantur; sed quia fortiter ob duritiem operis tenebatur lapis ille, assensu omnium, frustatim confringitur. Quo sublevato, divina gratia favente, beatissimi Barbatii corpus inventum est. Præfatus itaque archiepiscopus, primus omnium locum ingreditur, et ossa, cineremque advolvens, gaudio magno, laudibusque sonantibus, ad medium propalavit. O quale gaudium, lector, aspiceres, et alacritatem, cum longe margaritas optatas temporibus nostris invenimus. Ussa autem collecta ad altare S. Sebastiani, clericis cantantibus hymnos, producuntur. Mane autem facto, tota civitas catervatim prorupit, et Deum omnium conditorem laudabant, qui eis tale tantumque corpus Barbatii largiri dignatus est. De ossibus namque ipsius vidimus quædam, et osculati sumus. Quibus ita peractis, præcepit archiepiscopus ut primum presbyteri Portæ Summæ, et clerici simul cum laicis ad episcopium descenderent, et coram sacratissimo Barbatii corpore vigiliis celebrarent. Confestim ex jussu archipræsulis, sacerdotes conveniunt, et cereis lampadibusque accensis, simulque magno laicorum conitatu utriusque sexus et ætatis, jubilando descendimus; sicque unaquæque civitatis porta diebus singulis usque ad octavum diem peregit. Die itaque octavo adveniente, pridie Kalend. Junii, sub altari lapideo corpus B. Barbatii præfatus archiepiscopus duobus secum episcopis adhibitis, locavit; et eo taliter locato, altare in honore B. Barbatii dedicavit; ad cujus dedicationis solemnitatem turba multa civitatis convenit, quatenus delictis eorum Deus omnipotens indulgeret. Archiepiscopus itaque jam fatus loco eminentiori ascendens, ut videri et audiri ab omnibus posset, peccatorum partem, divina favente clementia, condonavit. Donavit item aliis omnibus, qui usque ad octavum diem festivitatis sanctorum apostolorum Petri et Pauli ad dedicationem illam devote concurrunt. De miraculis autem, quæ ob prædicti Patris nostri Barbatii merita honoremque Jesus Christus, humani generis amator, nobis omnibus aspicientibus ostendere dignatus est, licet sermone inculto, Paternitati vestræ explicabo. Cum enim, sicut supra scriptum est, B. corpus venerabile in conspectu omnium ad altare S. Seba-

stiani per dies octo teneretur, vir quidam, Joannes Sutor vocabulo, episcopium ingreditur, et ante sanctissimi Barbatii corpus terratenus lacrymis rigantibus prosternitur, qui continuo a clero, populoque astante, qua de causa defleret, interrogatur, et ille cuncta, quæ acciderant, a vestigio patefecit. Dum ego noctis silentio in stratu quiescerem, meo corpori somno dobito soporatus, en adest ante oculos vir quidam canitie venerandus, vestimentis indutus dealbatis, qui vero paulatim accedens strati meo, appropinquavit: *Et quare, inquit, cum cæteris ad vigiliis canendis coram ossibus præterito die non advenisti meis?* Et ego: *Pater, quoniam dolore gravi, uti cœca, brachium meum cum dextera tenebatur; sex etenim mensium spatio miser ego tali languore perturbor;* addidique: *Dicito mihi, quo nomine, Pater, vocaris?* et ille: *Barbatus, ait, Beneventanæ quondam civitatis episcopus.* Subjunxit item: *Brachium et manum ipsam cito mihi ostendas.* Tandem ego, quia dolore torquebar, non citissime manum extendi; extensam tamen tetigit eam, et ita cursu rapido dolor ille dilabatur, ac si nunquam manum cum brachio dolor ipse tenuisset. Protinus mane facto surrexi, et sanctatem cito exortam mirabar. Adveni itaque gratias et laudes Creatori omnium Deo, et Barbato sanctissimo præsuli, cujus meritis evasi, redditurus. His ita actis atque narratis, tintinnabula omnia episcopii pulsari jubentur, ut civitatis populus ad audiendum, videndumque tale tantumque miraculum convenirent. Prorupit continuo tota fere civitas, et medicorum omnium medicum gloriosorem benedicendo laudavius: manum illius cum brachio curatam scriptor ego palpavi: vicini namque illius testabantur, quod tempore longoeum infirmari cognovissent. Quo viso ad propria, lætitiæ referti, reversi sumus. Aliud quoque miraculum, quod Redemptor generis humani Christus Jesus diebus ipsis operatus est, ad præfati Patris nostri Barbatii gloriam, enarrabo. Rusticus quidam de Castello Montisfusci habitator, tantique viri famam sanctitatis audiens, Beneventum venit, qui per longa annorum curricula nervis cruris pedisque arefactis claudicaret; tenebatur quidem jugiter dolore terribili, et quasi pede ad clunes ligato miser ille omnibus horis cruciatur. Continuo ante Basilicam Sancti Barbatii prosternitur, Redemptorem omnium Deum clamitans, quatenus ei pristinam restitueret sanitatem: et eo taliter orante, soporis gravitate arripitur, et ceu semivivus noctis unius spatio ibi moratus est. Noctis igitur ipsius silentio, en adest vir quidam atate senili productus, canitie veneranda locupletatus, qui, sicut ex ejus lingua audivimus, cum taliter experefactus est: *Surge, ait, festinus, et propera altare nomini meo consecratum equirans, ibique favente Salvatoris clementia, sanitatis gaudia longe lateque optata consequeris?* Et ille: *Quis es, inquit, qui mihi tanti thesauri pondus promittis?* Barbatus, ait, Beneventanæ civitatis episcopus. Confestim claudus illa

audaciam sumens loquendi : *Non possum, ait, infelix ego sic pergere : videsne qualiter pede siccato cruciatus hic ego permaneo ? tuæ namque sanctitatis famam persentiens cursu rapido asello supersedens adveni, ut tuis intercessionibus salutis optatæ lætitiã adipiscar.* Nec mora ; Pater ille Barbatus manum extendens, pedem aridum et tibiam tangit, inquit ; *Festina celeriter, et sanitate accepta, ante altare te prosternito ?* His auditis, surrexit sanus qui fuerat claudus, et alta voce Deum laudat, per quem sibi dona salutis talia donantur, per quem sibi gaudia dantur. Et mane factò Ecclesiam ingreditur, Deo et Patri Barbato gratiarum actiones redditurus. Natrat itaque, qui claudus fuerat, e vestigio cuncta, quæ sibi acciderant, populo adveniẽti, et qualiter longo ex tempore claudicaverat nervis contractis. Fatebatur etiam præfatum episcopum Barbatum sibi apparuisse, et ejus interventu sanitatem accepisse desideratam, Frigor interea tanti miraculi civitatis partes, partiumque angulos invadit, et catervatim ad videndum hominem cives properaverunt. Quo viso, factorem omnium laudantes ad propria remeavimus. Diebus autem non multis elapsis, mulier quædam manus aridas, nervosque obductos ferens ad beneficia præsulis Barbatii accucurrit, quæ coram altaris præsentia accubuit, et lacrymis manantibus Salvatoris misericordiam invocabat. Lacrymas autem ejus Omnipotens Dominus ex alto aspiciens, et confessoris sui Barbatii gloriam ostendere volens, qualis quantique apud eum triumphus consistit, coram omnibus, qui convenerant, manus sic arefactas cepit mulier illa ad cælum erigere ; deinde voce clara prorupit sanitatis auxilium in manibus, et nervis circumflexis sensisse, digitos revera curvatos aperuit, et compages digitorum omnium, gratia divina favente, solute sunt. Ad hæc populus fere totus festinat, et cælorum regem, Patremque nostrum Barbatum benedicendo magnificavimus.

Hoc anno tanta fuit fertilitas vini, quod nobis, et multis aliis viventibus, centum saumæ pro triginta denariis vendebantur. Eodem anno supramemoratus papa Callistus, duodecimo die stante mensis Decembris, migravit ad Dominum ; post cujus obitum, cardinales omnes Ostiensem episcopum nomine Lambertum in pontificem Honorium elegerunt ; qui vero Callistus annis quinque, et mensibus novem pontificatus cathedram gubernavit. Continuo Honorius ipse pontifex ordinatus, Petrum presbyterum, cardinalem rectorem apud Beneventum delegavit.

Anno 1125 Dominicæ Incarnationis et primo anno domini Honorii, mense Martio tertiæ indictionis : hoc anno, undecima nocte mensis Octobris adveniente, novum terribileque Beneventi advenit prodigium : et, ut audivimus, etiam per civitates alias, et oppida civitati Beneventanæ contigua. Nocte siquidem illa, nobis omnibus sopori debito incum-

bentibus, terræmotus subito factus est inauditus, ita quod universi nos exterriti mortem expectabamus. Continuo civitatis populus expergefactus, lacrymis singulibusque exæstuans, ad episcopium festinavit, alii quidem civium ad monasterium Sancte Sophie, Deum precaturi Salvatorem omnium, festinavimus. Terræmotus vero sic terribiliter accidit, quod turres, palatia, et universa civitatis ædificia concussa tremebant ; terra quoque, et saxa a tanti tremoris formidine in duas partes scissa sunt : muri quoque civitatis ruentes domos quorundam terratenus prostraverunt. Regem vero testatur æternum, terram sub pedibus cerneret labefactari. Quid dicam ? terræmotu tanto stupefacti, et præ timore insolito arecentes ad ima descendere cogitabamus : sicque usque ad solis ortum, locis sanctorum gemitibus, lacrymisque adhærentes, fletibus multis precabamur Dominum corporum, et animarum salubrem Medicum, ut pietatis viscera nobis indignis largiretur. Tertio, ut ferebant, et quarto terræmotum illum accidisse nocte illa affirmabant. Die vero insecuta, circa meridiem, en adest iteratò terræmotus concutiens, quod, si, lector, adesses, oculata fide universa civitatis ædificia tremere et palpitare videres. Præfatus igitur pontifex Honorius, qui tunc apud sacrum palatium Beneventanum morabatur, tanti terræmotus concussionem nocte illa persentiens, Cameram egreditur, et S. Joannis basilicam properavit. Continuo terratenus prosternitur, et coram altari Salvatoris Dei misericordiam lacrymis irrigantibus invocavit. Mira res, et omnibus inaudita viventibus, quæ nusquam temporibus istis, et a quibus recordari potuerit, sic evidenter accidisset ! Nocte siquidem semel terræmotus concussionem advenisse complures memoriæ ducimus et firmamus. Nunc vero die recteque sæpissime ad quindecim usque dies terræmotus tempestas perduravit : ex cujus terræmotus formidine cives stupefacti ad episcopium, et ad Ecclesiam S. Leonis papæ cum litaniis, et magno lacrymarum singultu viri et mulieres, parvuli quoque clamantes ad Dominum festinarunt. Qui etiam præfatus pontifex Honorius, cardinalibus vocatis, nudis pedibus, magnas super hoc ad Deum lacrymas preces effudit.

Anno 1126 Dominicæ Incarnationis mense Martio iv indictionis, hoc anno imperator Henricus obiit.

Anno 1127 Dominicæ Incarnationis : hoc anno dux prænominatus Guillelmus, septimo Kalendas Augusti mortuus est. Continuo uxor ejus crines suos, quos pulchros et suaves nutrierat, coram omnibus, qui aderant totondit, et lacrymis manantibus, vocibusque ad astra levatis super ducis defuncti pectus projecit. Nec mora, totius civitatis Salernitanæ partibus obitus ducis fama percussit ; et sic catervatim cursu præcipiti populus omnis ad palatium properavit, cupiens ducis illius defuncti cadaver aspicere (32), et

(32) Eodem ritu a cuncto clero et populo civitatis Trojæ, per turmas scilicet dispersito, ducem Raynulfum sepulture traditum narrat idem noster ad an-

1138. Nec diverso admodum modo Hugo Falcandus ait comploratum primi regis Guillelmi obitum. *Per totum, inquit, triduum mulieres, nobilesque matrona,*

eo viso humilitatis ejus, et pietatis reminiscentes, A erinibus genisque evulsis, Patrem eorum, et dominum mirabiliter invocabant. Confestim archiepiscopus civitatis, clero accito ad deferendum corpus adivit, et eo in feretro gloriose imposito, quatuor ejus, quos dilexerat, equos, ante feretrum usque ad episcopium Sancti Matthæi duxerunt, similiter quatuor aurea vexilla eorum eo imposuerunt. Lector itaque si adesses, utriusque sexus populum deslentem aspiceres, et miratus affirmares ducem aliquem, vel imperatorem tali sub mœstitia nunquam sepultum fuisse. Exsequiis igitur ex more celebratis, in tumba pretiose parata ducem illum sepelierunt. Cumque ducis illius mortem fama per totius Apuliæ partes ventilaret, comes prænominatus Jordanus, quia a duce illo exhæredatus fuerat, auxilio militum arrepto, Montemuscum ascendit, die videlicet sepulturæ præfati ducis, et quia ibi complures amicos habuerat, comes ille Montemuscum obtinuit. Deinde totius sui comitatus comprehendit civitates, et oppida, et sic in integrum lucratur quod perdidit. Diebus præterea quindecim evolutis, Robertus filius Richardi comitem præfatum precatur, ut in ejus subveniret auxilio, quatenus civitatem Florentinam capere potuisset. Comes itaque Jordanus, ut erat ardentis animi, absque mora militibus sumptis, festi-

navit. Continuo tubis sonantibus, civitas illa ex omni parte aggreditur, et comes ille ad portam quamdam insiliens ingredi satagebat; custodes autem turris tantam aspicientes audaciam cœperunt lapidibus gladiisque obsistere. Tandem, divino judicio superveniente, comes ille sub lapidum densitate oppressus vitam, et totius sui comitatus amplitudinem, quam acquisierat morte infeliciter amisit. Cumque Rogerius comes Siculorum, mortem ducis Guillelmi agnovit, navigiis septem paratis (in armis siquidem, et omnibus necessariis, Salernum advenit) et diebus ibi decem commoratus est, nolens revera de navi descendere, sed nocte, dieque in navigio persistens, civem vocari fecit Salernitanos, et archiepiscopum eorum Romualdum, et eis juxta litus omnibus convenientibus taliter comes ille Rogerius exorsus est: « Domini et fratres, sicut vestra novit sagacitas, Robertus Guiscardus dux olim bonæ memoriæ patruus meus, civitatem hanc, quam modo vestra tenet prudentia, in vigore animi et prudentia multa expugnans acquisivit; deinde post discessum Rogerius dux ejus filius, consobrinus noster, pacifice tenuit cum vestra prosperitate; inde dux Guillelmus hæres ejus, et filius usque in præsentiarum viriliter dominatus est. Nunc vero judicio Dei adveniente dux ipse Guillelmus sine filio mortuus est. Ego ita-

maxime Saraœna, quibus ex morte regis dolor non fictus obtulerat, saccis operatæ, passis criminibus, et die noctuque turmatim incedentes, ancillarum præeunte multitudine, totam civitatem ululatu complebant, ad milia tympana cantu flebili respondentes. Sic etiam de Boni Neapolis ducis morte, ut legitur in ejus tumulo, Neapolitani turmatim condoluerunt. Nec tantum in luctu ejusmodi mos servabatur, sed etiam in publica lætitia. Idem Falco ad an. 1139: *Audiens, inquit, populus Romanus dominum papæ Innocentii adventum, catervatim obviam exiit, et illum gaudio magno, et honore suscepit.* Quin non alio ordine ad sacras tunc procedebant, conveniebantque præcipuas solemnitates, easque celebrabant. Anastasium Biblioth. sic capio in Leone III dicentem, quod Romæ, qua die idem pontifex a Romanis clericis lingua, et oculis fuit privatus, indictis majoribus Lætantiis, omnes tam viri, quam femine devota mente catervatim in Ecclesia B. Christi martyris Laurentii, quæ Lucinæ nuncupatur, ubi et collecta prædicta inerat, occurrerant. Nec nisi catervatim etiam recedebant: itque est S. Paulino Nolano in Natali 7, *solvere cœtus a templo.* Catervas autem tales regionalim collectas disco ex Gisleberto in Vita S. Romani, lib. II, cap. 15, apud Biblioth. Floriac., ubi de pueri cujusdam matre, surdi et claudi, quæ viderat per somnium, se ad sanctorum Ecclesiam filium detulisse, sanitatemque ei exostulasse. *Quibus ita visis, inquit, superveniente diei splendore, audivit referri a commanentibus, quod ad S. Romanum ire, ac peculiare deberent orationum celebrare sacrificium. Quem laborem tota cum illis suscipiens industria, eorum iuncta agmini, unicum detulit pignus ad limina præfati protectoris.* Sed advertit peculiare illud fuisse sacrificium, et laboriosum; nam solebant singularum regionum incolæ in singulos cœtus adunati, una cum ecclesiasticis viris suæ regionis, quibus præcipua cura erat processionem ducere, habereque tum ad sui nominis, tum ad suarum ecclesiarum decus quam ornatissimam, statutis diebus, si festum in plures dies producebatur, ad sacras vigilias celebrandas procedere: sacra cantica canentes, cerco-

que, et lampades accensas, et vexilla simul gestantes, et pegmata majoris, minorisve molis vario artificio elaborata, in templo ejus divi, cujus festum agebatur, aliquandiu ad devoti cultus argumentam asservanda. Cujus sacri ritus luculentum præfert exemplum noster Falco ad an. 1119, eziguumque nunc etiam a Campanis servatur vestigium in festo Inventionis S. Stephani protomart., qui machinulas a sacerdotibus delinitarum Ecclesiarum ad cathedralem ecclesiam delatas, appellant *fajos*: detortò vocabulo ab antiquo Langobardico, *faræ*, quod apud Leges Langobard., lib. III, tit. 12, et Paulum Diac., lib. II, cap. 7, sive 9, sonat idem, ac *generationes*, vel, *prosapiæ*. Nam ipsi utique singuli *faji* insignia quædam esse videbantur singularum regionum, quæ urbani populi convenientis ad eam synaxim stirpes complectebantur. Istamque nominem originem sequi penitus placet: vero, quamvis etiam simile videri posset, dictos esse *phajos*, quasi *phalos*: priscis sic appellatas *turres*, teste Servio ad *Æneid.*, lib. IX, et Isidoro Etym., lib. XVIII, cap. 7, quibus ii forma maxime accedunt. At a *fajis*, hoc est ab ejusce nominis arborum, sive aliarum arborum virentibus ramis, quos celebri etiam in solemnitate Translationis S. Matthæi apost. regionalim Salernitanus populus, ac diœcesani oppidatim ad cathedralem ecclesiam convenientes lætitiæ, et honoris causa antiquitus importabant, sicut ex ejusdem Ecclesiæ vetusto libro Rituali ejusmodi imagunculis belle depicto cognovi, minime nostros structiles dictos credam *fajos*. Multoque minus, quod tanquam, *phari*, annexis ardentibus cannellis, lucernisve in noctu, dum procedebatur, prælucere; nam accensæ quidem faculæ in ejusmodi processionibus, ut est dictum, præferebantur, tuncque ad vigilias faciendas, celebrandasque procedi, prisco sane verbo dicebatur; sed minime nocturnum illud constat tunc fuisse sacrum: Gislebertus, inquit, verbis supra relatis; *superveniente diei splendore, audivi mulier referri a commanentibus, quod ad S. Romanum ire deberent,* etc. PEREGR.

que, qui ex ejus progenie productus sum, si vestra placuerit nobilitati, vestram imploro civitatem, quatenus consilium habeatis, et me præter quemlibet alium diligentes, dominium nostrum, et amoris vinculum consequamini. Nam, Domino auxiliante, et vita comite, ad melioris status vigorem pervenietis, et divitias, quas sub tempore pristino habuistis. » Quid multa? Cives illi, consilio communicato, civitatem Salerni ejus sub fidelitate commiserunt. Sacramentis civium omnium diligenter firmatis pollicentes suam nusquam deserere dilectionem. Juravit statim comes ille Rogerius, quod sine judicio, et sine culpa eos non capiat, neque capi permittat, neque extra dies duos in expeditione illos perducatur, et castellum Turris majoris de illorum potestate non auferat, et si quis abstulerit ejus auxilio sub eorum potestate restituat. Et his actis civitatem ingreditur, et ibi honeste commoratur. Audiens autem Beneventanus populus comitem illum Salernitanam habuisse civitatem, quosdam civitatis sapientes ei miserunt, dilectionis vinculum, et obsequia pollicendo. At comes ille gratis, et retributionis munera remisit Beneventanis, vita comite, redditurum. His et aliis ita decursis, universum ducatum Amalphitanorum circumquaque comes ille suæ subjugavit potestati; et inde procedens Trojanam civitatem, et Melphitanam, et totius fere Apuliæ partes obtinuit. Landulphum quoque de Montemarano, et Landulphum de Sancto Barbato, et Raonem de Fraineta, et Ugonem infantem, cum omnibus eorum pertinentiis ad suam redegit ditionem. Quibus peractis victor, et exsultans Siciliam repedavit. Continuo consilio habito, ad ducatum arripendum honorem animum impulit elatum, et præcepit omnibus in terra sua manentibus, ut ducem Rogerium eum vocitarent, quod et factum est. Misit præterea domino papæ Honorio munera multa auri et argenti, pollicitando insuper etiam civitatem Trojanam, et Montemuscum, ut ducatus ei vexillum et nomen largiretur; quod nunquam tempore illo prædictus papa Honorius ei concedere dignatus est. Unde discordia multa, et sanguinis effusio orta est. Qualiter autem sibi prædictus pontifex Honorius, et quando ducatum concessit, in subsequentibus, vita comite, describam. Audiens autem prædictus Roge-

rius Siculorum comes, præfatam pontificem Honorium petitionibus suis circumflecti non posse, præfato Raoni de Fraineta, et Ugoni infanti, omnibusque circa Beneventanam civitatem fautoribus suis præcepit, quatenus quot possent captivos, perducerent Beneventanorum, et afflictionibus multis civitatem infestarent. Qui vere magis quam fuerat eis injunctum exsecuti sunt; præcipue Rao de Fraineta, qui valde civitatem ex antiquo oderat. Guillelmus igitur, qui tunc Beneventanorum præerat rector, ferociam, et infestationem præfati persentiens Raonis de Fraineta, consilio habito, die quidem festivitatis S: Martini totius civitatis partes submovit, ut armis acceptis super Raonem illum festinaret, qui libentissime perrexerunt, ut ultionem acciperent de acceptis. At prædictus Rao quinquaginta fere milites et pedes multos secum occultaverat. Unde ex improvviso insiliens multos Beneventanorum in fugam conversos comprehendit, et eos turpiter in flumine Sabbati, et extra invenit. Sicque ad castrum Ceppaluni secum perduxit captivos, et eis taliter alligatis bona illorum argenti, et auri pro redemptione accepit. His taliter omnibus superius narratis evolutis, prædictus pontifex Honorius nihil utilitatis, et virtutis erga civitatem Beneventanam agere deprehendens, consilio salutis accepto in Kalend. Januariæ Capuanam civitatem adivit. Continuo prædictus Robertus princeps officiosissime illum exiciens ad palatium episcopi Capuani gaudio magno eum castrametari præcepit (33). Nec mora: præfatus pontifex Honorius archiepiscopus et abbates accersiri præcepit, quatenus ad principis unctionem convenirent, qui euntes die statuto exsultatione ingenti ad Capuanam ecclesiam convenere. Archiepiscopus itaque Capuanus juxta prædecessorum suorum privilegium, præsentem tanto ac tali pontifice Honorio cum turba virorum religiosorum, quæ convenerat, et episcoporum conventu, prædictum Robertum in principatus honorem inunxit et confirmavit. O quantum exsultationis et gaudii adfuit affectus cælorum regum testamur viventem, neminem principum veterum tali jubilatione et jucunditate nobilitatum fuisse. Audivimus profecto sicut ex eorum, qui interfuere, comperimus testimonio, quinque millia virorum ad tanti principis unctionem convenisse. Pontifex au-

33) Nec de discrimine, in quo Beneventana civitas tunc erat, nec de adventu papæ Honorii ad eam, aliisque ejus gestis in hoc an. 1127, quæ tamen oratio a præfato pontifice in conventu Capuæ habita, inferius descripta, utenique exponit; nec de principe Roberto, est in antecedentibus quidquam dictum. Delicere nunc itaque ea in Falcone, nemo erit, qui non fateatur. Sed ipse, ex industria fortasse, quamvis sane rudi, Honorium cum faciat ea quæ perpressus fuerat, in concione enarrantem, reliqua de principe Roberto ex Petro Diae. lib. iv, cap. 96, et ex Anonymo Cassin. a me castigato sunt petenda: scilicet eodem anno 1127, quo e vivis decesserat dux Apuliæ Guillelmus, in fata etiam concessisse Capuæ principem Jordanum II (hujus obitus in antiquis Emortualibus notatur xiv Kal. Januarii) eique in principatu successisse præfatum Robertum ejus

filium, hujus nominis secundum; quod utique Falco pluribus exposuerat; sicuti ejusdem etiam descripsit inaugurationem, enarrans quo pacto Archiepiscopus Capuanus (erat tunc Otho) juxta prædecessorum suorum privilegium, ac juxta antiquum principum Langobardorum ritum, præsentem tanto, ac tali pontifice Honorio cum turba virorum religiosorum, quæ convenerat, et episcoporum conventu (episcopos, non archiepiscopos cum abbatibus ad eam solemnitatem a papa accersitos in Falcone legendum est; ni major utrosque: nam sublimationi principis, Richardi III, actæ in an. 1120, eidemque auctori descriptæ, adfuit etiam Rosfridus electus archiepiscopus Beneventi) prædictum Robertum in principatus honorem inunxit (oleo scilicet sancto perfudit) et confirmavit: mense nimirum Januarii, ineunte consueti anno 1128, qui Falconi usque ad sequentem Mar-

tem Honorius tantam episcoporum, et proborum virorum multitudinem aspiciens, principe illo sacro, eminentiori ascendens loco, taliter exorsus est: « Domini et charissimi fratres, sicut vestra cognovit charitas, diu est, quo Romanam sedem relinquens, apud civitatem Beneventanam, quæ specialis Romanæ attinet sedi, pacificus venerim, et omnibus abjectis tempestatibus, circa convicaneos nostros hospitatus sum. Biduo autem post nostri adventus præsentiam Rogerius comes, B. Petri adversarius circa civitatem Beneventanam milites fere quadringentos ob civitatis ruinam, et nostri dedecus inauditum induxit, qui vere horis omnibus civium bona depradati sunt, et eorum possessiones assidue incisioni posuerunt. Nos autem universas illorum sustinentes afflictiones, ut ab illorum desisterent pertinacia, excogitavimus: insuper etiam prædictus comes Rogerius cum Ugone infante, et Raone de Ceppaluni pro civitatis detrimento gravissime confœderatus est, existimans nos timori ejus succumbere, et nefandis ejus petitionibus operam dare. Ugo itaque et Rao conjuratione tali alligata, quotidie confinia civitatis igne ferroque consumere cœperunt. Nos autem omnia, quæ ingerebantur, aspicientes, solam Dei Omnipotentis misericordiam præstolantes, cœlestis Regis auxilium et beati Petri invocabamus. Deinde ne civitas prorsus turbaretur Beneventana, talibus commota afflictionibus, militum amicorum depoposi juvenam; sicque, prout potuimus, obsistere cœpimus eorum pertinaciæ. Cumque pro quibusdam imminentibus negotiis civitatem Trojanam adissemus, præfatus Rao de Ceppaluni Beneventanos cives, qui ob vindicandas, quas passi fuerant, contumelias, die festivitatis B. Martini circa ejusdem Raonis confinia exierant; ira divina et furore cœlitus adveniente, ducentos fere captivos tenuit, et in ima carceris, denudatis corporibus, alligavit. Deinde quosdam captivorum civium Ugoni infanti viro nefandæ memoriæ, et tyranno horribili, ut cruciatibus et suppliciis afficerentur donavit. Qui Ugo dentibus eorum radicibus evulsis, et membratim dilaceratis, pretio eorum accepto, distraxit. Eos vero quos Rao ipse detinuit, periculo famis, et frigoris jugiter affligere non desistit. Quid multa? universa, quæ excogitari possunt, convicia Beneventanis captioni positæ inferuntur. Præterea die noctuque minantur, ut comitem illum Rogerium anathemati

tium est 1127. Porro quia Campanus archiepiscopus præfato privilegio non antea donatus censendus est, quam Principatus Capuæ dignitas ab Othone I, imperiali auctoritate fuisset confirmata, præsidente tunc in ea urbe Pandulfo, cognomine Caput ferreo, de quo pauca libavi lib. 1, plura dicturus lib. II Hist. Langobard. ea plane prærogativa nec ab alio, quam a Joanne XIII, qui Campanam Ecclesiam per eadem tempora, et in an. 968 in archiepiscopatum erexit, videtur auctus. Hanc autem nostræ ecclesiæ metropolitanicam dignitatem ætate minorem facere cum nequeant, qui eam suæ ecclesiæ pari decore aliquanto recentius præditæ anteferri dolent, mira res est, ad quot in dies nova se vertant argumenta, sed et dimiuta etiam (non credam fraude) tanquam e sinu,

A deditum super civitatem inducant Beneventanam, et de B. Petri virtute eductam, suæ obtineant ditioni, et potestati. Insuper vobis omnibus, qui civitatum dominia, et castrorum vigores tenetis, terroribus multis, variisque tempestatibus minitur, quatenus unicuique vestrum munitiones, et in quibus confiditis arces auferat, et secundum ejus velle vitam vestram disponat, et prout vult et quomodo vult, de civibus peregrinos faciat, et de viris locupletatis pauperes statuat, et egenos. Nos itaque mentis suæ iniquitatem, et excogitationes quibusdam signorum conjecturis, per eos, qui hactenus perpassi sunt, cognoscentes, longe lateque vitavimus, et pollicitationes suas tanquam virus mortiferum fugientes, nullo modo parvius, neque, ut ita dicam, auribus percipere dignati sumus. Auri quippe et divitiarum o quantas pollicitus est cumulationes, duntaxat, si ei ducatus honorem largiri vellemus, divitiarum sane illarum multimodas evitans promissiones, tum pro Romanæ sedis honestate, quam conservare certavi, tum pro vestri exilii, quod horis omnibus terrore expavi, Deum omnium factorem sæculorum, qui renes scrutatur, et corda, dejeci et dedignatus sum. Pro vestra, credatis, confusione, et expulsionione divitias tantas promiserat; excogitans ad ejus libitum me usquequaque devolvere, et consensum vestræ largiri exsulationi. Ego vero dilectionis vestræ vinculum amplectatus, mori prius vobiscum elegerim, quam ejus pollicitationibus nefandis adhærere. Vitam igitur, mortisque asperitatem, charissimi confratres, et filii in vestra tenetis electione, et voluntate, dummodo pugnare velitis, et vigorem honestatis tueri ad invicem exæstuat: prudentiam vestram certissimam expertus sum, nihilque restat, nisi ut omni dosidia abjecta, et cordis torpore deposito, Romanæ sedis dignitatem, quæ pro vobis omnibus assidue intervenit, defendatis, et vobisipsis, quem tenetis vigorem, et filii vestris conservare conemini. Subvenite itaque, viri fortissimi et bellatores perspicui, et dum tempus prosperitatis succedit, viribus cunctis justitiæ, quam amplectimur, severitatem ad ardua sublevemus. Deus enim, qui justitiæ via est, et lux veritatis, et B. Petri apostoli interventio nos quotidie liberabit, et auxilium a sancto ejus solio pietate assueta largietur. » Hæc et multa his similia pontifice Honorio lacrymis irrigantibus prædicante, vox militum populique omnis, qui

proferant prisca monumenta, et auctores; quorum fallaciam nunc non detegam, nam ipsi sunt sibi invicem sui indices erroris. At nobis cur hanc invident nostræ senectutis prærogativam, quæ recens est præ antiquissima illa ab usque Ecclesiæ Christianæ primordiis enata Campanæ sedis dignitate? Sane qui initio præsentis sæculi de regionibus Suburbicariis peracute, summaque cum eruditione disputarunt, cetero Campanam Ecclesiam, non aliam, in omni Campania per ea tempora archiepiscopali munere exornatam censenserunt, ac velut rem exploratissimam constanter asserere, de cetero discordes, non dubitarunt. Orationem autem a papa Honorio in Campano conventu habitam, et a Falcone descriptam, in multis leges apud Baronium meliorem. PRÆTER.

convenerat, efficitur, et una concordia clamavere se, suaque omnia pro B. Petri fidelitate, et sua tradituros. Novissime Robertus noviter princeps statutus coram omnibus taliter pollicetur: « En, Pater venerabilis, et personam, quam aspicias, et totius principatus mei, quem tradidisti, virtutem tuæ committo ditioni, et ad tuum imperium omnia subijacebunt. » Idipsum Rainulphus comes, et multi alii proceres et episcopi, qui convenerant, pollicentur. O quales, ector, promissiones, si adesces, aspiceres, et quæ ex eorum promissis oriebantur lacrymationes, quas si universas enarrare voluissem, fastidium auditoribus oriretur! Audiens autem apostolicus Honorius multitudinem illam ad ejus exorationes consentaneam dedisse concordiam, Salvatori omnium Deo, et beatis apostolis Petro et Paulo gratias egit, qui in se sperantibus subvenit, et quotidianum præbet auxilium. Continuo ex auctoritate divina, et beatae Mariæ Virginis, et sanctorum Apostolorum meritis talem eis impendit retributionem; eorum videlicet, qui delictorum suorum pœnitentiam sumpserint, si in expeditione illa morientur, peccata universa remisit; illorum autem, qui ibi mortui non fuerint, et confessi sunt, medietatem donavit. Audiens itaque præfatus princeps, et comes Rainulphus tanti beneficii gratiam ab Honorio pontifice prolatam, alacritate ingenti locupletati, cum universis, qui convenerant ad eorum propria secesserunt. Nec mora: totius sui principatus orbem, et comitatus, præconibus tonantibus, feriunt, ut unusquisque ad pontificis paretur solatium. Populus autem universus eorum imperio consensit. Accesserunt interea prædictus princeps, et comes Rainulphus ad pontificis præsentiam, et ei salutis consilium inventum intimare, prius videlicet Ugonem infantem a comite illo conveniri oporteret, quoniam quidem datis inter se, et acceptis securitatibus alligati videbantur. Apostolicus autem dictis illorum et assensum præbuit, et eorum fidem commendavit. Confestim quosdam suorum procerum cum his ille accipiens ad Ugonem conveniendum, ut justitiam ei sequatur, delegavit, addens in mandatis, ut obsides, et fidejussores acciperet, quatenus securitate omni adhibita, curiam comitis ad justitiam faciendam veniret. Quid multa? neque obsides voluit, nec curiam comitis adivit. Comes igitur protinus omnia pontifici Honorio patefecit, deinde præfatus princeps et comes, sicut polliciti sunt, militum copiosam manum et peditum innumeram multitudinem arripiens super castellum ipsius Ugonis infantis, nomine Lapillosa conmeavit. Audiens Guillelmus tunc rector Beneventanus castellum illud sic obsessum fuisse, civitatis totius partes voce præconis intonuit, quatenus armis educitis ad expeditionem illam properarent. Populus itaque paratus ad necessaria expeditionis citissime festinavit. Triduo autem post præfatus rector sumptis secum fere duobus millibus hominum super castellum illud tetendit. Cumque sic acriter castrum illud obsessum fuisset, silva, quæ ob ipsius castri

tuitionem longo ex tempore surrexerat, celeriter incisa, et in ignem est conversa. Deinde Beneventanus populus unanimiter aggregatus castri illius aggreditur munitionem, et eo aggresso, viriliter expugnatum est: capi quidem, et comburi potuisset, dummodo comitis Rainulphi auxilium subveniret; sed quia comes ille, prout poterat, auxiliari noluit, Beneventanus populus ad sua castra fatigatus revertitur. Altera autem die adveniens Beneventanus aspiciens populum comitis auxilium et principis non ita viriliter adesse, prout polliciti sunt apostolico, pavore tædioque correpti super talibus diatombus mirabantur. Mane autem facto prædictus princeps tentorium suum, et apparatus ejus amoveri præcepit. Deinde comes Rainulphus pro tempore nivali et periculoso instanti, manere excusabat in tanta expeditione, sicque una cum principe discessit. Rector igitur illorum deprehendens excusationes, ut populus omnis ad civitatem revertetur, præcepit. Nec mora, jussa sumentes, cursu rapido repedaverunt; obsidio autem illa iv Kal n. Februarii facta est. Præfatus itaque pontifex, qui apud Montemarsiculum morabatur, castrum illud sic dimissum fuisse deprehendens, et pollicitationes principis, et comitis non circa eum prospere commorari dolore inaudito turbatus, ultra quam crederi potest condoluit infremendo. Continuo iter arripiens Romanos fines adivit. Princeps itaque, et comes dolosas suas machinationes circa pontificem excusabant Honorium. Apostolicus autem universa quæ facta fuerant, et audita, cordis secreto conservans, torvo, ut ita dicam, lumine eos aspectans, sicut mente conceperat, festinavit. Quibus ita peractis, Gualterio Tarentino præcepit archiepiscopo, ut Beneventum veniens civitatis negotia studiose curaret, et ejus consilio civitatem tueretur. Insuper etiam rectori præfato mandavit, ut solidos de regalibus acceptos archiepiscopo illi committeret, de quibus milites civitatis armarentur, et auxilium secundum vires præberetur. Rector itaque solidos illos militibus largiri distulit, dum usque litteris propriis mandatum accepisset, et imperio accepto equitibus solidos illos largitus est.

Anno 1128 Dominicæ Incarnationis, et iv anno pontificatus domini Honorii papæ, mense Martio vi indictionis; hoc anno papa Honorius venit Beneventum cum ducentis militibus Romanorum, et invenit Robertum principem Capuanum, et comitem Rainulphum cum exercitu magno, et civium Beneventanorum multitudine super castellum turris palatii, et illud valde expugnantes, et obsidentes, quod castellum erat Ugonis infantis. Ugo enim ipse contra prædictum principem, et comitem Rainulphum instabat, et castro illo sic obsessum, et mirabiliter expugnato, dominus, qui illud observabat, quia illud defendere non valebat, in potestate principis et comitis tradidit. Quibus ita peractis, prædictus apostolicus Honorius audiens comitem Rogerium Siculorum contra ejus voluntatem quotidie insistere

et Apuliæ partes desinere, Robertum principem nomine et comitem submovit, ut, exercitu congregato, super comitem illum Rogerium festinent: quid multa? simul cum principe et comite illo Apuliam descendit prædictus apostolicus, et Grimoaldum Barensen et Tancredum vocari præcepit, ut omnes unanimiter adversus comitem Siculorum insistant, quod et factum est. Comes itaque Rogerius sentiens: postolicum cum exercitu valido militum et pedum, et baronibus illis adversus se venientem, in montana recessit, devitans apostolicæ virtutem, ne aliquo modo aliquid ei sinistrum contingeret, et sic per quadraginta dies apostolicus ille ardenti sole mensis Julii fatigatus comitem illum obsedit. Interea prædictus princeps, quia delicati corporis erat et laborem sustinere non poterat, cœpit a fidelitate apostolici declinare, excogitans qualiter castra ejus dimitteret, et ad propria repedaret, et tentoria sua amoveri fecit, et iter arripere conabatur. Apostolicus itaque principis fraudem, et aliorum baronum deprehendens, pactis intervenientibus, ducatum prædicto comiti Rogerio per cancellarium Americum, et cencium Frajapanem se daturum promisit, et ut comes ille circa Beneventum veniret, ibique ducatus honorem ei firmaret. Et his actis, Beneventum apostolicus ille revertitur, et comes ille, exercitu suo aggregato, Beneventum venit, et in monte Sancti-Felicis castrametatus est. Inde, pactis inter se conpositis et promissionibus adimplendis, prædictus apostolicus in octavo die Assumptionis sanctæ Mariæ de civitate honorem comiti illi in conspectu fere viginti millium hominum largitus est, ad Pontem scilicet Majorem juxta fluminis ripam post solis occasum, multis enim negotiis intervenientibus, dies ille totus disputando inter se consumptus est. Et quia comes ille civitatem Beneventi introire dubitabat, ideo prædictus apostolicus foris, ut dictum est, ad prædictum Pontem exivit, et ducatus ei tribuit honorem et ducatu accepto, dux ille sacramento juravit non esse in facto vel consensu, ut B. Petrus et dominus papa Honorius, ejusque successores Catholici civitatem Beneventanam perdant, et principatum Capuanum non capiat vel permittat ad capiendum. Et his omnibus actis Salernum revertitur, et Siciliam repedavit. Diebus autem non multis elapsis prædictus pontifex Honorius consilio accepto Romam reversus est. Sed priusquam urbem Romam ingrederetur, pars quædam Beneventanorum secundo die stante mensis Septembris, Guillelmum tunc Bene-

ventanum rectorem in sacro palatio Beneventano gladiis reductis occidit. Videlicet miser ille rector furorem partis illius fugere tentans post altare S. Joannis de Capella palatii fugit, et ibi se occultans infra pedes Joannis presbyteri, qui ibi missam tunc celebrabat, se abscondit, sed evadere non potuit. Ibi vero enliris percussus est, et foris e ductus de palatio illo projicitur, et pedibus ejus funem ligaverunt, sicque per civitatis plateam usque ad Carnariam Sancti Laurentii, heu miser! lapidibus obrutus productus est (34). Et eo defuncto, populus civitatis furore arreptus, domum Potonis Spitanete, et Joannis, et Guisilii judicum, et Transonis, et Laurentii, et Lodoici medici destruxerunt. Ipsi vero, et Dauferrus judex, populi caventes superbiam ad Montem-fuscum fugiunt. Continuo communitate intra se ordinata, populus fere totus juravit, ut extunc, et septem annis completis, et quadraginta diebus non esset habitator civitatis prædictus Poto Spitameta cum aliis supradictis, qui civitatem exierunt.

Eodem anno Joannes abbas Sanctæ Sophiæ octavo die stante mensis Novembris mortuus est, et Franco, qui tunc erat mansionarius electus est. Audiens autem prædictus pontifex mortem rectoris illius sic contigisse, dolore turbatus valde, civitati Beneventanæ minatur ultionem pro tali facinore insectari. Continuo concilio accepto miserunt ad prædictum pontificem legatos, qui dicerent mortem rectoris per stultos et viros iniquos advenisse, rogantes ut rectorem idoneum mitteret, et pacem donaret Beneventanis. Pontifex autem consilio accepto dominus Girardum cardinalem rectorem nobis mandavit.

Anno 1129 Dominicæ Incarnationis. Hoc anno prædictus papa Honorius Beneventum venit, et mense Augusto prædictum Franconem abbatem monasterii Sanctæ Sophiæ consecravit, et precatur Beneventanos, qui communitatem fecerant, ut prædictum Potonem Spitametam cum jam dictis civibus, quos de civitate ejecerant, in civitatem revocarent Beneventum, quod obtinere non potuit. Unde apostolicus valde iratus de Benevento exivit, et ad vicum quemdam, qui dicitur Leocabante, recessit et rogavit prædictum ducem Rogerium, qui ibi morabatur, ut in mense Maio venturo cum exercitu veniret, et de civibus Beneventanis ultionem acciperet, quod dux ille sacramento juravit taliter facturum. Inde apostolicus ille ad castrum Ceppaluni adivit, et civitatem prædari fecit, et sic valde iratus Romam repedavit. Et hoc anno corpora sanctorum Januarii,

(34) *Per plateam Beneventi*, inquit, non *per plateas*: quæ tunc quoque et sacro Beneventano palatio, in summa urbis, re et nomine regione sito, ducebat recto, nec minori itinere, quam omnis ejusdem urbis extenderetur, nunquam extendatur longitudo, ad Portam Sancti Laurentii, in regione positam inferiori. Apud quam exterius de more erat *carnaria*, fuitque etiam ad Salernitanæ urbis Portam Novam, et ad Capuæ Portam pariter Novam sive Castellum olim, nunc dictam Portam Neapolim: hoc est locus sub dio, muris septus ad quem suspendii morte, unde ei fortasse nomen

nam Latine est *carnarium* cella, ubi caro salsa suspenditur: alterove supplicii genere perempti, sed et vilissima capita semihumanda comportabantur: Italice tunc dictus, *carnaro* et *carnajo*, quem Florentina academia in suo Dictionario, in verbo *carname* valere ait, *sepultura comune di Spedali, o di simili luoghi*. Si itaque dicas, ad ecclesiam Sancti Laurentii, sitam etiamnum extra præfatam Beneventanæ urbis Portam cognominem, ubi vetustissimum etiam operum rudera apparent, et ad ejus Nosocomion, quod inibi fuerit, spectasse id genus sepulture atque Carnariam non repugnabo. PEREGR.

Festi et Desiderii Roffridus tunc archipræsul foras produxit de altari, in quo antiquo tempore jacuerant, et revera non honeste, sicut decebat loco illo manebant. Unde in basilicam, quam Gualterius Tarentinus archiepiscopus, pro sanctorum illorum dilectione construi fecerat, magno cum honore et lætitia, prædictorum sanctorum ossa collocata sunt, nobis videntibus et de illorum ossibus osculantibus.

Eodem anno dominus papa Honorius medio mense Februario viam universæ carnis ingressus est ad Dominum; et dominus Innocentius electus est, post quem Innocentium die ipso ad horam tertiam Petrus Portuensis episcopus Petrum filium Petri Leonis elegit pro Anacleto. Deinde Innocentii illius electionem damnantes, Anacleti pontificis electionem confirmabant: cumque Leo Frangenspanem, qui partem Innocentii sequebatur, electionem Anacleti audisset, cœpit Romanos cives fideles suos, et amicos exhortari, ut ejus faveret auxilio. Inde Leo germanus præfati Anacleti, ærario aperto, totum fere populum Romanum rogavit, ut iuxta vires fratris electionem tueretur, quod et factum est. Sicque ab utraque parte graviter civile bellum sævissimum incœptum est.

Anno Dominicæ Incarnationis 1130, mense Martio vii indictionis. Cum prædictus Anacletus electus fuisset, Beneventanis mandavit, qualiter ipse electus fuisset, et ut Beneventani sibi facerent fidelitatem.

(35) De Rogerio in regem coronando convenerat primum inter ipsum et Anacletum apud Abellinum hoc anno, aliquanto ante v Kalendas Octobris: et deinde prædicto die Anacletus, jam Abellino Beneventum reversus, Diploma conscripsit de regio titulo, ac regno eidem impertiendo, quod prostat apud Baronium; et tandem in Dominicæ Nativitatis proxime subsequente celebritate ea coronatio peracta est apud Panormum, ordine, quem exposuit superioribus verbis Falco, sed fusius Alexander Teles. lib. ii, cap. 1 et seqq. Sed haud latet me esse, qui affirmant, non semel, sed bis, nec tunc primum, sed anno antecedenti, idibus Maii, Rogerium, proprio arbitrio persuasum, regia se corona etiam apud Panormum, redimitum fuisse per manus quatuor archiepiscoporum; Beneventani videlicet, Campani, Salernitani et Panormitani astantibus compluribus aliis episcopis, abbatibus, ac viris religiosis, præter Dynastas, nobilesque milites admodum frequentes. Qui ejusce narrationis auctorem se habere contestantur ineditum Chronicon Maraldi, nec dicunt quantæ antiquitatis, Monachi Carthusiani; quibus facile assentiri non possum, tacentibus omnibus antiquis, et præcipue Alexandro Telesino, qui Rogerii benevolus et familiaris coronationem ejus summo sumptu, hominumque omnis conditionis frequentia in Dominicis Nataliis, ac perinde in exitu anni 1130, Antipapæ Anacleti auctoritate actam, et a Falcone descriptam, litteris cum consignet: haud antecedentem, vel in ipsius Rogerii gratiam, siluisset, nec pompa, nec antistitum, procerumque minori conventu, quin nullo tunc in Romana Ecclesia schismate vigente; sed Honorio sedente, Rogerii eo temporis momento amicissimo, celebratam: uni Fazello superiori sæculo descriptam Decade ii, lib. vii, sed valè quam inconvenientia simul componenti. Sane quisquis ille fuerit Maraldus, is quidem unius tantum meminit coronationis, sicut facit Fazellus; et præterea non incongrue coronam, Rogerii a præfatis archiepiscopis impositam, est commen-

Præfatus igitur Innocentius consecratus pontifex videns populi Romani divisiones et civilia bella quotidie oriri, consilio habito, ultra montes perrexit ad regem quidem Francorum, et ad alios Romane sedis fideles, qui honeste et diligenti cura ab eis susceptus est. Continuo apud Rhemensem civitatem synodum celebravit; ad cujus conventus præsentiam archiepiscopi et episcopi fere centum (sicut accepimus) et quinquaginta, convenere. Ibi Anacletum illum, et ejus fautores vinculis excommunicationis alligavit.

Eodem anno prædictus Roffridus Beneventanus archiepiscopus mortuus est, et Landolphus filius Roffridi de Garderisio electus est in archiepiscopum.

Eodem anno, prædictus Anacletus venit Beneventum; deinde Abellinum civitatem ivit, et cum prædicto duce Rogerio stabilivit, ut eum regem coronaret Siciliae. Et his statatis, Anacletus ille Beneventum revertitur, et dux ipse Salernum, deinde Siciliam remeavit. Anno igitur ipso prædictus Anacletus cardinalem suum, Comitem nomine, ad ducem illum direxit, quem die Nativitatis Domini in civitate Palermitana in regem coronavit. Princeps vero Robertus Capuanus coronam in capite ejus posuit (35), cui non dignam retributionem impendit. Et eodem anno ipse Anacletus consecravit Romæ prædictum Landolphum archiepiscopum. Et his omnibus actis, idem rex Rogerius, exercitu congregato, compre-

tatus; quippe regem, qui Siciliam, cujus metropolis Panormus, cunctamque cis-Tyberinam Italiam, Beneventano olim, Salernitano et Campano principatu fere comprehensam obtinebat, ab archiepiscopis earumdem urbium condecere coronari; quibus suos principes inungere, ex antiquo more, et privilegio competeat; atque ea ratione, velut, quadruplici corona unico actu redimiri, ad instar scilicet quatuor Dynastiarum eodem ab rege sub unico regno possessorum; nam id antiquitus exemplo, ut autumabant, petito ex sacris litteris usurparunt: atque, ut Hincmarus episcopus Remorum in Coronatione Caroli Calvi de regno Lotharii Metis acta in an. 869, quæ exstat una cum ejusdem regis capitulis, est ad populum præfatus, *Reges quando regna obtinuerunt; singulorum sibi diademata imposuerunt.* Et præterea non ab uno episcopo, sed a pluribus simul coronam regi imponi solitam, quod in priori illa Rogerii coronatione observatum fuisse, Maraldus tradidit, ex altera ejusdem coronationis Caroli Calvi descriptione, adjecta ad finem præfatorum capitulorum clare patet. Sed ad veram, et a nostro Falcone descriptam regis Rogerii coronationem, ut me convertam: *Princeps Robertus Capuanus, ait ille, coronam in capite ejus posuit; quod scilicet suæ dignitati, qua cæteros omnes barones, ipsumque Sergium mag. militum Neapolitanum, ut est apud Telesinum lib. ii, cap. 1, Rogerio tunc obnoxios supereminerebat, ac subjectioni, qua eidem obstrictus erat, condecens fuit; nam Roberti patruus et decessor, princeps Richardus II, ut perhibet Gaufredus Malat. lib. iv, cap. 26, homo Rogerii quondam Apuliæ ducis factus fuerat, cujus ducatus jam ad præsentem Rogerium pervenerant jura; simillimoque exemplo legitur apud Rigordum coronatus Remis Philippus rex Francorum a Remensis archiepiscopo Romane Sedis Legato, astante Henrico rege Angliæ, et ex una parte super caput ejus ex debita subiectione coronam portante. PEREGR.*

aendit Amalphiam; cumque prædictus Anacletus, A ut supra cum duce Rogerio apud civitatem locutus esset Abellinum, Beneventum revertitur, et consilio accepto vocari fecit prædictum Joannem, et Dauserium, et Benedictum iudices, et Lodoicum medicum, et Potonem Spitametam, et accipiens ab eis ducentos solidos reduxit illos in civitatem, et omnes illorum possessiones concessit eis, deinde cum illis, et aliis suis fautoribus tractavit, quomodo communitatem frangeret, quæ infra civitatem conjuraverat a tempore mortis prænominati Guillelmi rectoris. Sæpissime etenim relatum fuerat, quod ob ejus infestationem, et civitatis detrimentum communitas illa fuisset ordinata maxime a tempore prædicti papæ Honorii, quatenus idem papa eis, qui rectorem illum interfecerant, nocere non posset. Item sibi narratum fuerat, quomodo idem pontifex Honorius Beneventum venisset post mortem prædicti rectoris, et cum civibus satis, satisque fuisset locutus, ut iudices illos, qui ab illius morte rectoris exsulaverant, in civitatem permitterent introire, et ad domos eorum, quamvis destructas, remeare, quod obtinere non potuit. Unde, ut prædiximus, idem pontifex Honorius valde iratus de Beneventana civitate exivit, et cum duce Rogerio de civitatis tractavit desolatione. His et aliis multis prædicto Anacleto de communitate illa sic ordinata relatis, continuo consilio prædictorum iudicum et aliorum ejus fautorum communicato, Anacletus ipse Robertum Capuanum principem, qui tunc sibi favebat, vocari præcepit, ut virtute militum copiosa stipatus ad eum festinaret, qui nunctis acceptis, sicut mandaverat acceleravit. Confestim fractionem communitatis faciendam cum eo disponens, precatur eum, ut super hoc viriliter auxilietur. Quid multis? die constituto in octavis quidem Epiphaniæ, et præfato principe cum suis insistente, vocatur Rolpoto de S. Eustasio, qui præcipuus super illâ videbatur communitate ferventior, et Beneventus de Joanne de Rocca (36), et Rosfridus de Anselmo, et Dauserius Barbæ majoris, alique ejusdem Rolpotonis sequaces, qui acclii in palatio Dacomarii, ubi tunc Anacletus ipse consilio celebrato morabatur, conveniunt, ut, quid Anacletus peteret, audirent. Ex adverso denique Crescentius tunc rector fere quadringentos suos vocaverat fautores armatos, ut eos vocatos sine audientia caperet. Continuo Anacleti fautores sic armati, et principis vigorem habentes insurgunt, armisque eductis Rolpotonem illum, et cunctos qui cum illo venerant, turpiter comprehendentes in palatio illo Dacomarii vinctos tenuerunt, deinde per plateas eorum amicos inventos comprehenderunt. Joannem vero quendam, ut ita dicam, jocularium ultra quam credi potest, lapidibus gladiisque diversis trucidant, qui

(36) Recte quidem, non, *Beneventus*. Sicuti vir aliter apud Falcanum ab nomine urbis Salerni *Salernus* est appellatus, ita et hic a Benevento, *Beneventus*. Horum itaque filii si a genitorum nominibus fors tulisset, ut gentilitia traxissent cognomina, facile nunc non nemo gentes sic denominatas genus duxisse

sic trucidatus et vulneribus multis afflictus de eorum manibus semivivus evasit, qui plures postea advixit annos. Cumque præfatus Rolpoto cum sequacibus suis taliter captus fuisset, statuit prædictus Anacletus, ut Persicum et Rosfridum iudices caperet, qui actibus illorum consenserant, et quorum consilio longo sic tempore communitas illa regnaverat. Prædictus autem Persicus et Rosfridus iudices hujusmodi consilia per amicos sentientes, civitatem silentio exeuntes manus Anacleti, et inimicorum evaserunt; sicque per dimidium fere annum exsulaverunt. Audiens itaque prædictus Anacletus sic Persicum, et Rosfridum diffugientes mirabiliter contristatus est, et mirabatur, quomodo ejus consilium esset patefactum. Excogitaverat enim, ut si iudices illi capti fuissent, in Siciliam illos captivos, Beneventum nunquam reversuros transmitteret. Et his actis a compluribus prædicti Rolpotonis amicis Anacletus ille rogatur, ut Rolpotonem illum a vinculis solvat, qui orationibus eorum favens a vinculis eum absolvit, qui sacramento firmavit jam amplius communitatem illam, vel aliam nunquam tenendam. Alios vero ejus sequaces sacramentis ligatos de civitate projecit, ut sine ipsius Anacleti voluntate, vel sui rectoris non ingrediantur civitatem. Quibus omnibus ita peractis, prædictus Anacletus die Kalendarum Martiarum Salernum ivit, deinde consilio accepto Romam redeundi disposuit. Cumque de captione prædicti Anacleti Rolpoto ille evaderet, cœpit mirabiliter mirabilisque multas, variasque in pectore moliri machinationes, qualiter contra Anacletum, et ejus fautores, qui se turpiter comprehenderant, et quorum institutione hortum suum vendiderat sexaginta Romanatos, quos prædicto dederat Anacleto; aiebat quidem Rolpoto ille, morti se prius velle succumbere, quam captivitatem suam, et amicorum suorum impunitam dimittere. Cœpit itaque nova quotidie experiri consilia, et contra suos adversarios torvo semper vultu, et animo excogitare.

Anno 1131 Dominicæ Incarnationis mense Martio: diebus non multis evoluit prædictus Beneventus cum sequacibus suis, octavo die intrante mensis Maii, armis acceptis, Beneventum ingrediuntur, et domum ipsius Dauserii Basaforte ascendunt, ibique audaci animo permanserunt. Miserunt itaque amicis suis, ut ipsis in plateam propalatis unanimiter subveniant, et de adversariis suis accipiant ultionem, quorum consilio de civitate expulsi fuerant: nec mora, prædictus Beneventus, et ejus sequaces cœperunt viriliter gladiis lapidibusque debellare. Audiens igitur prædictus Crescentius rector sic eos audacter civitatem fuisse ingressos, turbatus animo, et valde admirans campanam Palatii pulsari præce-

ex principibus eorumdem urbium autumaret; scilicet quoniam pari ratione plures familias a possessa locis et oppidis appellatas constat: at patrii etiam loci nuncupatio in stirpis nomen sæpius transivit, quod notum. PEREGR.

pit, quatenus omnes sui fautores cursu rapido ad eos ejiendos festinent. Quid plura? armis eductis ad domum Daufferii Basaforte descendunt, et viriliter defendere conantur, ne sic civitas ab eorum invasione turbetur. Beneventus autem, et socii ejus amicorum suorum auxilium non adesse aspiciens, domum illam Daufferii ascendunt, et per domos alias diffugientes, et plateas, de civitate exeunt, et de manibus persequentium incolumes evaserunt, et, eis sic fugientibus domum prædicti Daufferii, et aliorum qui eis consenserant, prostraverunt. Ab illo autem die discordia multa et inaudita inter concives orta est. Persicus interea, et Roffridus iudices, timore inimicorum coacti civitatem Beneventanam ingredi non audebant, tandem cognoscens prædictum Anacleum Capuanam civitatem applicuisse, ut Romam reverteretur, habito consilio civitatem ipsam Capuanam audacter ingrediuntur. Inde Robertum principem tunc Anacleti fidelem suppliciter precantur, ut ejus intercessione amorem Anacleti invenire mereantur, et licentiam ad possessiones suas remeandi. Robertus itaque princeps absque mora, Anacleum adiit, et eum præ dilectione eorum invenienda pulcavit. Quid multis? petitionibus principis Anacletus favens litteris datis, licentiam redeundi, et secure habitandi in civitate eis largitur; ii vero redeuntes ad Portam Sancti Laurentii pervenerunt, disponentes ad propria, fronte libera, sicut ab Anacleto acceperant, reverti. Sed turba inimicorum copiosa simul cum prædicto Crescentio insurgens, crudeliter, ne introirent, minatur. Ipsi vero proterviam eorum, et minarum copiam sentientes, salutis consilium arripunt, et ad prædictum sunt reversi Anacleum, qui adhuc Capuæ morabatur. Continuo pedibus ejus pressati, omnia, quæ dicta quæque facta super se fuerant, e vestigio retulerunt. Anacletus igitur super hoc iratus, cœpit contra Beneventanos mirabiliter minari. Tandem ex consulto principis eos ad civitatem remisit, dans eis cardinalem suum, ut eo viso et audito fidem darent, eosque pacifice ad propria eorum reverti permetterent. Venerunt itaque cum prædicto cardinali, quo audito, omnique deposito iuratore cum civibus cives ipsi permanserunt. Interea præfatus Rolpoto amicorum suorum fretus auxilio die noctuque nova semper consilia et conventicula super præfato Crescentio, et ejus conspiratoribus palam quandoque, privatim aliquando adveniebat. Tractabat quidem Rolpoto de Crescentio et ejus consentaneis ultionem accipere, reminiscens doloris, et captivitatis, simulque horti sui venditionis, et qualiter sexaginta Romanatos per eos perdidisset. Prædictus autem Crescentius Rolpotonis illius, et ejus amicorum murmur, et minarum terrores deprehendens de palatio curiæ descendit, et apud monasterium Sanctæ Sophiæ permansit: rektum siqui-

dem ei fuerat, quod sicut prædictus Guillelmus rector, ita et ipse in palatio trucidari disponebatur, qui quidem ferociam talem, et mortis asperitatem devitans, quasi securus infra ipsius monasterii claustra manebat. Amici igitur ipsius Crescentii, et præfati iudices ad eum animose conveniunt, et eum hortantur, ut curiæ statim simul cum eis obtineat. Ipse vero Crescentius hortationibus eorum, et monitis nullo voluit modo favere. Nam per amicos revera suos sæpe ei referebatur, quod si palatium reverteretur, membratim eum dividerent morte inopinata; unde, ut prædiximus, Crescentius ipse minas illorum et terrores devitans, infra idem monasterium usque ad festivitatem Sancti Angeli, quæ in Kalend. Octobr. colitur, moratus est. Cernens præterea prædictus Crescentius rector Rolpotonem illum, et ejus auxiliarios die noctuque minarum terrores, et convicia super se exercere et evidenter super eum velle insurgere, cœpit cum fautoribus suis studiose tractare qualiter tanti veneni mortiferi flammam posset extinguere. Prædictus interea Rolpoto horis omnibus minabatur, quod si Crescentius ipse sexaginta Romanatos, quos Anacletus ei abtulerat ei non reddidisset, remota omni caligine, de corpore ejus inauditam sumeret ultionem. Advocans igitur prædictus Crescentius suos omnes fautores, cœpit cum eis agere, quid super hoc esset faciendum. Pars quippe ejus amicorum diligenter, et dolo remoto, Crescentium illum hortatur, et monet ut illos sexaginta Romanatos de curiæ regalibus prædicto redderet Rolpotonem, quatenus vel sic a tanta ruina, et timoris tempestate secure possent permanere. Ad hæc Crescentius ipse coram eis aiebat se Romanatos ipsos ei reddere dubitare, præcipue cum Anacletus ille in scriniis suis pecuniam illam detulisset. Unde timens asserebat, quod si pecuniam illam sine Anacleti consilio redderet, proculdubio ejus incurreret furorem. Dum hæc, et alia Beneventi geruntur, Crescentius ipse legatum suum ad Anacleum direxit, notificans omnia quæ ei acciderant, et qualiter pro pecunia Rolpotonem ablata, ipse cum amicis suis mortem quotidie expectaret. Insuper quod pro ipsius Rolpotonis timore de palatio descendisset, et infra Sanctæ Sophiæ cœnobium permansisset: nunc vero et de pecuniæ illius redditione, et de cæteris, quæ ad vos misimus, quid sit agendum, nobis remittatis (57). Prædictus itaque Anacletus hujusmodi sinistram accipiens legatum, dolore cordis turbatus, vocari fecit quosdam suorum amicorum, et cum eis, quid factum opus esset, tractavit. Quædam vero pars ejus amicorum, ut redderetur pecunia, pro qua rector ejus, et civitas turbata trepidabat, confirmavit. Sed Anacletus, ut erat viperi cordis, deiecit consilium, et Crescentio delegavit, pecuniam illam non reddere. Vita enim comite, ipse Beneventum veniret,

(57) Dissonam qui videas eodem in contextu sermonis formam usurpari, ne deesse hic quidquam suspiceris; sicuti nec ad annum 1137, ubi non omnino inopar legitur elocutio: non enim infre-

quens fuit ea variatio apud auctores mediæ ætatis. Vide Historiam Miscell. lib. xv, ubi de Justino imp. et Anastasio. Bibl. in Silverio bis, et in Vigilio: omitto Anonymum Salernit. ineditum. PEREGR.

et tempestatis hujus turbinem ad portum perduceret salutis. Reversus igitur ab Anacleto legatus litteras hæc omnia continentes præfatus dedit Crescentio, qui magis magisque confisus litterarum continentias adimplevit. Audiens autem præfatus Rolpoto Anacletum sic præcipientem, et Crescentium reddere dubitantem, cœpit ferventius inflammari, et cum Roberto principe Capuanorum et Rainulpho comite meditari, qualiter de Crescentio rectore et ejus amicis, qui causa reditionis ejus fuerant, ulciscatur, quod postea rei probavit eventus. His et aliis conflictationibus inter se habitis, et per multos antiquis inimicitiarum generibus, quæ ad memoriam ducebantur, concordia illa ad fructum tranquillitatis perducere non potuit. Præfatus igitur princeps et comes Rainulphus Rolpotonis illius dulcia audientes colloquia, et aureas argenteasque pollicitationes, sacramentis communibus juraverunt, cum res ei tempus expostularet, sibi ad invicem subvenirent. Sed ne tempus tarditatis se apprehendat describendi, ad ea quæ necessaria imminent et opportuna videntur, succincte festinemus. In subsequenti igitur tractatu, vita comite, describemus, qualiter prædictus Crescentius cum prædictis iudicibus, aliisque eorum amicis, et alii fere quadringenti tali inventa occasione de civitate fuerunt exsulati. Plura etenim veritate munita, et quæ ipse viderim omnino remota dubietate si singillatim describere vellem, et tempus deficeret, et ego, licet inculcus, sub tanti laboris sudore defessus succumberem. Nihil etenim lectoribus, et audientibus prederit mendacia proferre, et vanitate repleta, cum tot, ut prædixi, vera habeantur, quæ, Domino favente, ad posteritatis memoriam ducere curamus.

Anno igitur 1132 Dominicæ Incarnationis, mense Martio ix indictionis (38), luna splendorem ortus sui derelinquens in sanguinis colorem conversa est, quam nos aspicientes prodigium fore credidimus. Hoc anno prædictus Anacletus venit Salernum. Eodem anno præfatus rex Rogerius videns Tancredum de Conversano virum utique prudentem, et animosum, rebellem sibi et resistantem, consilio habito exercitum congregavit, et super castrum Brindisil ejusdem Tancredi festinavit, et illud terra marique obsedit, sicque mirabiliter expugnavit suæ illud obtinuit potestati, et his actis super civitatem Barensis exercitu convocato festinavit. Nec mora; civitatem illam diversis cœpit expugnare machinationibus, per quindecim vero dies civitas illa obsessa et expugnata est. Tandem civium Barensium tra-

ditione manifestata civitas ipsa ad regis potestatem tradita est (39), et civitate ipsa sic comprehensa, Grimoaldus princeps vir valde mirabilis et bellicosi spiritus a quibusdam concivibus captus est, et ad regis potestatem perductus, quem rex ipse confestim captivum cum uxore sua et filiis ad Siciliam mandavit, sicque totam Apuliam suæ subegit potestati. His ita peractis minabatur rex ipse principem Robertum, et Rainulphum comitem exhæredare. Eodem anno rex præfatus deprehendens comitem ipsum Rainulphum convicia multa, et afflictiones Mathildi uxori suæ inferre ejusdem regis sorori, quam ultra quam credi potest, diligebat, consilio habito, ipsam suam sororem vocari mandavit, quam honeste accipiens eam dulcibus colloquiis consolatur, et eam in Siciliam mandavit. Hoc anno rex ipse prædictum principem, et comitem Rainulphum cum ducentis militibus ad auxilium prædicti Anacleti Romam delegavit, et eis eantibus, sicut prædixi, uxorem jam dicti comitis, et filium, et civitatem Abellinum ei abstulit; cum autem princeps et comes Roma reverterentur, turbati animo, et dolore immenso percussi mirabantur, qualiter rex ipse ejus uxorem abstulisset, præcipue tamen comes Rainulphus, cujus uxor charissima, et filius sic ablata fuisset, palam quandoque, aliquando privatim lacrymis conquerebatur manantibus, injuste conjugem et filium perdidisse. Inde per seipsos, et amicos eorum prædictum Anacletum rogaverunt, ut a rege Rogerio impetraret reddi filium, et uxorem. Anacletus igitur regem per nuntios precatur, ut uxorem comiti redderet, et filium, quod obtinere non potuit. Unde comes ille dolore accensus, ultionis tempora rogabat. Quid multa? cum prædicto principe et magistro militum Neapolitanorum, et aliis amicis alligatus, cum duobus millibus equitum et pedestrium multitudine propositus exivit. Exivit quidem lætanti animo, et intrepidus, et morti primum succumbere desiderabat, quam exhæredatus ab illo aliena peteret, et incognitas partes adiret. Famam vero Barensis civitatis, et Grimoaldi principis, et Tancredi, quos olim dilexerat, ante oculos ferens, et qualiter eos afflixerat malis, mori gladio orabat, et ense deficere, quam tali, tantaque regis potestate colla ligare. Nec mora, princeps ille et comes, ut fati sumus, cum duobus millibus equitum, et peditum armatorum magnitudine innumera pugnaturus, et defensurus a regis proposito in planitiem montis Sardi castrametati sunt. Cœlorum quidem regem suppliciter precantur,

(38) Scribe, x indictionis, et ad an. 1135 indictione XIII, non XII. Nec de recta dubites annorum consignatione, quibus cæteræ omnes bene competunt a Falcone assignatæ indictiones; et præterea apprime eis consentiunt temporum characteres pluribus hujus Chronici locis descripti, scilicet ad an. 1109, 1114, 1120, his, 1122 et 1137. PEREGR.

(39) Non igitur vi capta a Rogerio fuit Baris; sed ejus cives deditionem fecerunt, nempe post tres fere hebdomadas obsidionis, ut ait Alexander Teles.

lib. II, cap. 21, qui non in aliam sententiam est capiendus. Idque Falconis plane denotat sermo, usurpatori solitus iis qui in Forensibus concertationibus iudicio victi manus dabant, ac manifestare se de re injuste possessa, hoc est eam legitimum dominum renuntiare, publico scripto profitebantur. Sic etiam Aymoinus lib. V, cap. 5 de Barenone ab imp. Ludovico Pio recepta. *Tradita, inquit, et patefacta civitate* (quod idem valet, ac *manifestata*) *primo quidem die custodes illuc rex destinavit* PEREGR.

ut cœlesti accincti auxilio minas regis, et timorem evadere possint. Quotidie comes ille suos lacrymando orat et monet, quatenus solius Dei fiduciam habentes, timorem abjiciant et terrorem deponant; gloriosius quidem toto mundo narrabitur nos in justitia confidentes, et propria tueri et mori primum in ore gladii, quam pati alienas manus nobis viventibus nostra invadere, et de civibus delicatis peregrinos efficere. Vox itaque omnium una efficitur, et ad illorum petitiones vertuntur; sicque die noctuque invigilantes cœlestem victoriam invocabant. Cumque, ut supra diximus, rex Rogerius civitatem Barensensem suæ subjungasset potestati, et Tancredum de Conversano a totius Apuliæ sribus expulisset, exercitu viriliter, acrisque congregato, circa Beneventanos fines advenit. Continuo in planitiem pontis Sancti Valentini civitati proximam, rex ipse tertio-decimo die mensis Julii intrante castrametatus est. Deinde consilio accepto legatos Roberto principi Capuano et comiti Rainulpho mandavit, ut justitiam sibi ex multis variisque querimoniis consequantur. Princeps autem, nuntiis auditis in conspectu omnium suorum, taliter respondit: « Sciat revera rex vester, quem dicitis, quoniam nullo modo ei justitiam faciemus, donec comiti Rainulpho uxorem et filium restaurabit; super etiam civitatem Abellinum, et castrum, quod sibi abstulit, in ejus potestate largietur (40). » Et legatis illis revertentibus princeps ille universos suos milites tria millia fere numero et quadraginta millia peditum armatorum, quos rogaverat congregari, mandavit, quatenus ad tale tantumque negotium viribus totis parati invigilarent, et taliter oratio incepta discreta, et diligenti cura alloquitur: « Certissimum, domini et fratres, agnovimus vos pro libertate vestra augenda, domos, uxores filiosque vestros, et universa bona dimisisse, et armis solummodo vestris acceptis, solum Dei Salvatoris misericordiam invocantes in medium convenisse. Audistis etenim, et nos veritate perfecta accepimus, qualiter erga civitatem Barensensem gesserit, et quomodo talem, tantumque Grimoaldum principem ab honoris gloria turpiter afflictum exsulaverit catenatum. Tancredum vero, et ejus probitatem quid memorem? vos ipsi audistis, qualiter ei civitates omnes, et oppida dolo invento eripuit, et transmarinas partes eum destinavit. Giffredum quoque comitem ad quem afflictionem civitatum suarum perduxerit, credimus vestram non latere probitatem: omnes namque potentes viros, et illorum divitias gutture aperto desiderat, et ne ei resistant, terratenus sternit, et in pulverem gloriam illorum sine aliqua manu pietatis inducit. Heu nefas et morte dignissimum, sic omnium nostrum gloriam sitibundo pectore velle consumere et gladio evaginato sine misericordiæ fonte nos omnes ad mortis periculum destinare! Succurrite itaque viri fortis-

A simi, et vobis, inquam, ipsis subvenite, ut, dum tempus auxilii et consilii nobis superest, a tanti viri faucibus et potestate effrenata liberari valeamus. Sola namque salutaris Dei fiducia in omni nostra manet dispositione, et in vestris armis, quæ accepistis, omniumque honorum amissione vestrorum consolatio vestra inflammetur. Consolandum quippe est, ut spes in victoria habeatur. Nos pro augenda libertate sanguinem volumus fundere, et in alienas manus nullo modo pervenire. Timorem itaque mortis abjiciamus hujusmodi, et justitiam defendentes unanimiter moriamur, ut toto orbe terrarum fama nostræ virtutis inveniatur. Rex cœlorum Dominus, fratres, justitiam nostram inspiciat, et qui Machabæorum orationes clamantium exaudivit, nostras dignetur accipere afflictiones. Quid enim prodest, dilectissimi, turpiter in mundo isto manere et afflictionibus subjacere, cum post multas miseras, et pericula quæ nobis succedunt, mors ex improvise horribilis accedit, et calamitatibus nostris, divitiisque finem terminumque imponit? Gloriosius igitur erit pro justitia, quam speramus desicere, quam gentis nostræ mala videre, et periculose exsulati diem claudere extremum. Notum præterea vestræ significamus fraternitati, ut pro securitate nobis ad invicem data obsides filiorum nostrorum, et consanguineorum ponamus, ponendum quippe est, et lætanti animo faciendum, ut unusquisque nostrum securus, et timore deposito alter alteri fidem attribuat, et vigoris alacritatem. » Hæc et his similia principe illo orante, unusquisque militum, et peditum, divina instigante clementia, petitionibus principis consentaneam dedere concordiam, et sic singillatim filios suos unusquisque baronum in principis potestate obsidis loco largitus est. Legatis itaque regis a principe reversi, et vestigio cuncta eis injuncta narraverunt. Quibus auditis rex, consilio iterato accepto, nuntios alios eidem principi legavit, ita continentes: « Miramur valde super his quæ princeps nobis destinavit; præcipue cum ejus suasionibus et legatis ego in partibus istis modo advenirem, pollicens se nobis justitiam de querimoniis nostris facturum. Præstolamur itaque ejus promissiones, et die constituto in crastinum monemus illum ad justitiam nobis sequendam; deinde, vita comite, quid super his opus sit, faciendum tractabimus. » Princeps vero eadem regi remisit, quæ et primum mandaverat. Rex autem Rogerius dicta principis et comitis audiens, dolore multo accensus, et quia quod mente conceperat, aliter fieri cognoscit, satis satisque turbatus est.

At princeps continuo Crescentium cardinalem, Beneventanum rectorem, et Landulphum Beneventanum archiepiscopum vocari mandavit, quatenus cum quibusdam sapientibus civibus Beneventanis ad regem ipsum festinarent, et nuntio accepto, assum-

(40) Castrum, cujus nomen, vel auctor, vel librarius omisit, Alexandro Teles. lib. II, cap. 22, dicitur, *merculianum*. PEREGR.

ptis secum Beneventanis iudicibus, et triginta aliis A
 probis viris, ad regem festinaverunt. Rex itaque
 diligenter eos, et honeste accepit, deinde cunctis
 longe lateque confabulatus est, ut ejus amore, et
 Anacleti fidelitate secum alligati, et sacramentis
 confederati guerram adversus principem Capua-
 num, et comitem Rainulphum facerent (41). Pro-
 mittebat ideo pacem civitati Beneventanæ daturum.
 et Beneventanorum hæreditates a Northmannorum
 servitute, et tributis liberare. Quid multa? Cardi-
 nalis exaudiens simul cum archiepiscopo et civibus
 Beneventum reversi sunt. Nec mora; Beneventano-
 rum non modicam partem congregari præcepit, qua-
 tenus super his, quæ a rege acceperant, consilia-
 rentur; pars autem populi præcepto cardinalis fa-
 vens curiam sacri palatii ascendit, deinde ordinem
 rei exponens, et quid civitati pollicetur nominatus
 rex, e vestigio aperiens, consilium ab eis perscruta-
 tus est. Exposuit etiam, quoniam sine sacramento-
 rum firmatione istud negotium agere nolisset.
 Quid longius moror! petitio regis audita cursu ra-
 pido quibusdam complacuit Beneventanorum. Con-
 tinuo in ipso sacro palatio cives illi, qui convene-
 rant, iudices primum Joannes, Persicus, Dauserius,
 Benedictus, Rosfridus juraverunt, non esse in facto,
 consilio, vel consensu, ut rex ille vitam, vel corporis
 membra perdat, aut capiatur, et vivam, et conti-
 nuam guerram principi nominato, et comiti faciant,
 et alia quæ in Capitulari facto legebantur, salva
 tamen fidelitate Petri apostoli. Quibus ita pera-
 ctis cardinalis de palatio descendit, et per civitatem
 quot inveniri studuit, sacramento eodem alligavit.
 Cumque taliter a Beneventanis juratum esset, fama
 terribilis civitatem Beneventanam percussit, et lia-
 gnis solutis vociferabantur alii, quibus sacramentum
 illud dispicebat, quod cardinalis Crescentius simul
 cum archiepiscopo Landulpho, et iudicibus nomina-
 tis, et Beneventanis quibusdam civitatem Beneven-
 tanam regi Rogerio dare voluisset, et in ejus po-
 testate largiri. Affirmabant quoque uncias auri a
 rege innumeras accepisse. Factum est autem, cum
 taliter fama hujusmodi per civitatem ventilaretur,
 ea subito armis acceptis maxima civitatis turba in
 plateas exivit, et furore arrepto super cardinalem
 Crescentium, insurgens in fugam illum perduxit.
 Cardinalis autem timore coactus civitatem fugiendo
 deseruit, et ad regem festinanter acceleravit. Nun-
 tiavit itaque omnia, quæ Beneventi acciderant, et
 qualiter in eum lapidibus armisque acceptis insur-

rexisset turba civitatis, Landulphus autem archie-
 piscopus sic cardinalem fugientem aspiciens pala-
 tium episcopii ascendit, et ibi timore coactus mora-
 batur. Quibus ita peractis populus in unum cater-
 vatus, armis eductis, palam vociferabatur, quod
 sacramenta regi Rogerio noviter facta non obser-
 ventur. « Nolumus quidem sic regi alligari, et sa-
 cramentis astricti in expeditionibus suis cum Siculis
 et Calabridibus, Apulisque sole ardenti et sudore fa-
 tigrati anhelare. In deliciis quidem positi, et peri-
 culis exercitalibus nunquam assueti cum tali tan-
 toque rege consortia minime habemus. » His ita
 præmissis memoratus princeps, et comes Rainul-
 phus, nuntiis acceptis, Beneventanis miscerunt pacis
 verba, et securitatis dilectionem. « Notum sit vobis,
 quoniam princeps, et comes, et Rao de Fraineta,
 et Ugo infans sacramentis intervenientibus dimittet
 in perpetuum Beneventanis omnes fidentias et tri-
 buta, quæ nobis solvere solebatis; dum tamen
 neque regi Rogerio, neque nobis auxilium tribuatis.
 Revera vestrum auxilium tempore isto accipere
 nolumus civitati providentes, ne tali occasione ci-
 vitas Beneventana contrarietatem incurrat; volu-
 mus tamen securi transire, et timore deposito
 securiores manere. » Quid multa? licet cardinali
 Crescentio, Beneventano rectori, pactum illud dis-
 plicuisset, tamen Beneventanis animo libenti satis
 satisque complacuit. Princeps itaque, et comes
 Rainulphus militibus accitis ad Pontem majorem
 venerunt, et coram Landulpho Beneventano anti-
 stite, et turba multa Beneventanorum, sicut in su-
 periori tractavimus, simul et Rao de Fraineta, et
 Ugo infans juraverunt. Juraverunt quoque B. Petro
 fidelitatem, et in scripto sigillato ordinem conven-
 nientie et sacramentorum firmitatem adnotari jussu-
 runt, per omnes civitatis portas scriptum signatum
 de convenientia illa ad posteritatis memoriam dili-
 genti cura positum est. Cumquo talium sacramento-
 rum, et convenientie cum principe firmiter factæ
 Rogerii regis aures fama tetigisset, ultra quam credi
 potest, admirans obstupuit, et dolore cordis percul-
 sus aiebat: quomodo civitas Beneventana, cujus
 auxilium habere putabat, erga principis et comitis
 Rainulphi dilectionem adhæsisset, revera sicut a
 multis comperimus, non alia de causa regem illum
 circa Beneventanos fines venisse, nisi ut Beneventa-
 norum auxilio, et virtute principem invaderet, et
 eum in fugam duceret desolatam. Unde a mentis
 proposito decidens, cogitationibus variis frangebatur

(41) Capuæ itaque princeps Robertus Beneven-
 tanos ad regem Rogerium ire persuasit, ut adversus
 se lædera cum illo inirent? Quid sane absurdus?
 Sed advertite, ne fallax lectio ad alia a vero æque
 aliena committenda te seducat; nam Falco inquit:
Princeps vocari mandavit, etc., scilicet ad se, et præ-
 terea quod cardinalis Crescentius, et archiepiscopus
 Landulphus assumptis secum Beneventanis iudicibus,
 et triginta aliis probis viris ad regem festinaverunt;
 lædera scilicet cum eo inituri. Non princeps igitur,
 sed rex illos vocari mandaverat; qui in planitiem
 montis S. Valentini, civitati Beneventanæ proximam,

tertio decimo die mensis Julii intrante castrametatus
 fuerat; et per legatos semel, et iterum principem
 Robertum interpellaverat, ut justitiam sibi ex multis,
 variisque querimoniis consequeretur; sed illum ad
 debita obsequia sibi præstanda allicere cum nequi-
 visset, dolore multo accensus, et quia quod mente
 conceperat, aliter fieri cognovit, satis satisque turba-
 tus est, et continuo Crescentium cardinalem rectorem
 Beneventanum (sic plane legendum; non, At princeps
 continuo) et Landulphum Beneventanum archie-
 piscopum vocari mandavit, etc. PEREGR.

assidue, et quod mente conceperat, ad effectum non posse perducere, oculata fide cernebat. Quid igitur dicebat, ab exteris, Siculisque partibus huc adveni, cum in his quæ excogitaverim fortuna volatili, animo defeci! Et tali fractus angustia exercitum suum in partes divisit, et quasi ad bellandum ducturæ facies diversas exercitus, et manus armatorum intraxit. Ipse vero rex, ut erat providi animi, et cordis non culosi, et ne ab inimicorum cognoscere instantia, quasi bellandi, et resistendi adiuvenisset curitatem. Nocte etenim insecta cubiculariis suis, et sapientioribus consilii ejus patefecit excessum, et qualiter inde amovere desiderat, significavit. Continuo clamari voce præconis jussit, ut vexillo ejus viso universus exercitus, qua parte duceretur, consequatur. Præconis itaque voce audita, timorem regis non tenes, prout poterant, parantur ad proficiendum. Nec mora, cohortibus militaribus, et pedum tumis divisit fugiendo potius quam resistendo, castra inde amovere. Deum quidem testorem, qui cordium occulta cognoscit; remotio in regis in fugam nocturnam, timoremque ascribit perit, et memorari. Et regem illum, cujus potentia cœum hactenus verberabat, nocturnis umbris insidire per devia, et cursu celeri festinare. Mane autem facto circa Salernitanos fines applicuit, ibique fatigatus, et aliquantisper deposito cordis timore circa fluentia montis Atrupaldi quievit (42). Octo vero dies in planitiem pontis Sancti Valentini rex ille moratus est, et illo taliter ibi morante multa frumentorum confusio, et ruina mobilium a suis peracta est. Cumque taliter rex locum illum fugiendo dimisisset, ad exercitum principis auditum est. Confestim Rao de Fraineta, caterva militum accita, post eum viriliter, et animose insequitur: insequitur cum dentibus frendens, et ultionem de eo sitibundo pectore anhelabat: novissime quosdam Sarracenorum regis, qui eum sequebantur Rao ipse aggreditur, et eos capiens captivos secum perduxit; uni vero eorum caput abscidi præcepit, quod nomine gloriæ ad principem delegavit. Princeps autem caput illud cepit, ut fama laudis ejus attolleretur, mandavit. Rex autem Sarracenorum suorum stragem, et captivitatem audiens, satis abundeque condoluit: minabatur insuper dolere commotus, ut tempore ultionis accepto, vicem redderet pro acceptis. Inde castra

(42) De Salernitanis finibus alibi erit sermo peculiaris. Nunc adverto, Atrupaldi montem ipsos esse colles, quos annis Sabbatus præterfluit, oppido imminentes *Atrupaldo*: quandoque etiam nuncupato *Atropa'do*, sive si ejus primitivum nomen retinere malis, *Tripaldo*, quod etiamnum obtinet, cum dicatur: *L'atripaldi*, pro *La Tripalda*; unde oppidani *Atrium Palladis*, vel *Atram Paludem* nomini occasionem dedisse poetico sane figmento, sibi persuadent. Sed revera cum per Langobardorum tempora in adversa Sabbati ripa civitas adhuc staret Abellinum (ibi nunc monasterium et ecclesia S. Joannis Baptistæ, et rudera antiquæ urbis non obscura) speculatrix turris a quodam Paldo in edito colle constructa fuisse videtur, dictaque perinde *Turris Paldi*, et per synopsen *Tri paldi*, et tandem *Tri-*

amovens ad castrum Nuceriam valde munitum, quod præfati Roberti principis erat, exercitu congregato festinavit. Continuo tubis sonantibus, et tentoriis paratis castellum illud Nuceriam prope muros, et turrets obsedit, et eo acriter circumquaque vallato rex ipse Rogerius præcepit pontem ligneum frangi, qui super flumen Sarnum positus antiquitus erat, ubi Scafati cognominatur, et fractum illum omnino de loco illo tolli, et amoveri. Dubitabat revera ne princeps et comes Rainulphus hostium multimo a manu, audita obsidionis fama, super eum irruentes sese affligerent. Securus itaque rex ipse castellum illud Nuceriam obsidebat, et ex omni parte expugnatum credebat suæ obtinere voluntati. Princeps igitur Robertus, et comes Nuceriam taliter obsessam sentientes mente confusi mirabiliter dolent, et suos omnes convocantes cursu rapido ad liberandum concurrunt, Nuceriam castrum, quod obsessum audierat, festinant, cito citissime victorem Dominum invocantes, et gladio mori desiderant priusquam a tanto capiantur invasore; et eis sic sitienter currentibus ad præfati fluminis Sarni oram castrametati sunt. Continuo legatos explorandi destinant inquirentes, utrum obsidio castelli, sicut audierant, vera haberetur, et veritate inventa, tractare inter se cœperunt, quomodo obsidionem castrum illius virili animo liberarent. Novissimæ invento consilio, pontem ordinari, et firmari fecerunt super prædictum fluvium Sarnum, et vigore accepto contra regis acies ad liberandam obsidionem expediti accelerarent. Deinde, ponte illo superposito, princeps ille, et comes, milites cunctos armatos, et peditum suorora copiosam multitudinem transire die Dominico, qui aderat, mandavit, quinto videlicet die, postquam castrum illud obsessum fuerat, et eis trans flumen euntibus absque mora, princeps ipse salutifero usus consilio milites suos mille rogatos in duas divisit cohortes. At comes Rainulphus, ut erat sapientis animi, et ad quem doloris magnitudo, et uxoris amissa dulcedo spectabat, similiter equites suos mille numero et quingentos in quinque divisit catervas; ducentos vero, et quinquaginta milites ad defendendum Nuceriam trans miserant, qui viriliter contra regem pugnabant. Cumque, ut dictum est, ad præliandum taliter princeps et comes parati instarent, subito ad regis aures fama eorum pervenit.

paldi; ad quam plerique Abellinates in patriæ excidio, quando ea in tutiorem paulo locum secedere coacta est, se receperint, sed tandem ad ima iterum sensim descenderint, tum aquarum ad varia officina opportunitate, tum erga excavatum ibi antiquitus cœmeterium S. Hippolyti Mart. devoto cultu allecti: sicuti S. Felicis apud Nolam, et apud Capuam S. Prisci Christi discipuli cœmeteria, habitatoribus etiam ab antiquo frequentata fuisse constat. Sed hoc oppidum in Tabulis monasterii Cavensis de cu. 4174, scriptum legi *Truppoaldum*, ex talularii, ut reor, opinione: qui ab viri nomine ipsum appellatum audierat, nullumque *Tripaldi* vocabulo magis accedere sentiebat, quam *Truppoaldi*, viris omnium imponi consuetum. PEREGR.

Quid multa? Præconis voce pulsatur quatenus A omnis exercitus ad prælium armaretur. Confestim armis acceptis, armati coram rege apparuere; illico rex ipse, ut audivimus, octo acies militum suorum, et peditum pugnaturus divisit: quibus ita divisus ad invicem applicuerunt. Quantas lacrymas ab utraque parte armatorum, lector, si adesses, aspiceres, victorem Deum invocantes, ut justitiam ex alto inspiciat, et sanguinem innocentem liberaret! En subito prima regis acies contra principis cohortem insilivit, qui juxta eorum potentiam defendendo pugnauerunt, et sic ad invicem aliquantulum dimicatum est. Quibus ita præliantibus, timor terribilis pedites principis et comitis ex improvise invadit, et usque ad flumen nominatum terga vertentes fugerunt: multi vero per pontem transeuntes evasere; alii namque mille, sicut nobis nuntiatum est, pontem illum desiderantes in aquam fluvii ingrediuntur, evadere cogitantes animas suas in gurgite illo amiserunt, armis eorum bibulis aquis immersis. Qualis igitur stridor, luctusque morientium accidit? quem si ex toto scribere voluissem, prius me tempus desereret quam copia recitandi. Sed redeamus ad causam. Secunda itaque principis manus stragem tantam militum peditumque persentiens, viribus animisque acceptis ad principis intravit auxilium. Regis quoque acies ad regis juvamen ex adverso posite incurrerunt; sicque spatio interposito acriter duriterque decertaverunt. Revera, sicut ex ore narrantium, qui interfuerunt, audivimus, sic instanti animo pars regis præliabatur, quod principis acies, fuga jam inchoata, deficiebat ab armis; sed divina providentia gubernante, in cujus dispositione non fallitur, justitiæ partem, sicut nostræ fragilitati apparuit, ex alto prospexit. Comes enim Rainulphus, qui ex adverso positus erat, eventum pugnae jam fallentis aspiciens, equis concitatis quingentorum militum caterva stipatus, regem animose invadit, vigorem illico, et constantiam principi pugnanti attribuit, et clamoribus ad astra levatis expugnabant. Deinde secunda comitis acies accurrit, et regem atrociter pugnantem aliquantisper impulit. Quid longius morer? tertia ejusdem comitis manus ardenti animo agitata, fatigatos suos agnoscens, ex adverso exiens, sicut Leonis triduana fames dentibus exasperata pervolat, et in medio præliantium intravit, et sic, Domino auxiliante, in fugam et stragem rex ille conversus est. En clamor populi pugnantis ad sidera tollitur, regem fugientem significans, suosque adhortans, ut sequantur, quatenus victoria cœlitus concessa de tali tantoque viro ulciscatur. Rex autem volens militibus suis animositatem constantiamque reparare, ne tali infortunio campum dimittant, cœpit hasta accepta obsistere, et suis fugientibus nomen suum manifestare: nihil tamen manifestatio nominis profuit,

(43) *Cur. viii Kal. vigiliis B. Jacobi celebrari dicat, quæ hoc an. 1171 vere in Dominicam incidere; ipsumque festum infra ad an. 1159 in vii Kal. con-* ficiat, ibi exponam. Cum autem prædicta die ingen-

nihilque fugientibus auxilii accidit, cum jam talis, tantaque victoria ab excelso Salvatoris solio principi et comiti orta est. Rex igitur sic suos, ultra quam credi potest, fugientes aspiciens, hastam projicit; de sola fuga et vita custodienda cogitabat, et equo mirabili quem supersedebat, concitato, ut auditum est, quatuor secum militibus adjunctis fugiendo et mirabiliter lugendo evasit. Sicque tanta districtus angustia, et mentis calamitate circumquaque satiat, Salernitanam civitatem ad solis occasum introivit. Cives autem Salernitani, sic cum fugientem sentientes, regem illum susceperunt. At comes Rainulphus milites armatos accipiens prope civitatem ipsam regem illum fugientem insequitur. Revertitur comes intrepidus; audierat enim regem Salernum intravisse, et eo revertente simul cum principe, barones regis viginti fere numero, et septingentos milites præter multos alios, quos nominare silentio delimus, comprehendit: alios vero in fugam conversos occisioni expositos crudeliter fore audivimus. Qui plura? totus regis exercitus militum peditumque in fugam, occisionem, captivitatem perductus est; auri vero copiam, et argenti ineffabilem multitudine, et vasorum aureorum abundantiam, et vestimentorum infinitas varietates, et equorum congregationes, et loricarum densitatem, cunctorumque mobilium, quæ in victoria illa capta sunt, Regem regum testamur æternum, si universa et singillatim describere vellem, prius in scribendo deficerem quam universa exararem. Quid plura? universa illa mobilium gloriosa magnitudo ad potestatem principis et comitis pervenit. Lætatur itaque princeps et comes de tali triumpho cœlitus concesso. Quibus omnibus ita peractis, fragor victoriæ et regis fugientis calamitas Apuliæ partes, et Siciliæ, et totus Italiæ intonuit, et super inauditis occisionibus, et regis terroribus valde mirabatur. Nemo quidem tempore isto viventium, recordatur talem tantamque præliorum stragem infra Christianos accidisse. Cum autem victoriæ fama Beneventanam civitatem tetigisset, en subito civitatis populus gaudio magno repletus ad episcopium et monasterium S. Sophiæ jubilando convenit; ibique gratias Deo, et Petro apostolo, lacrymis manantibus, egit; deinde cereorum magnorum frequentia, et luminarium lignorum accepta, cum clericis et presbyteris catervatim ad B. Bartholomæi apostoli basilicam et monasterium S. Sophiæ vigiliis et laudes persolventes lætabantur. Lætabatur quidem gaudio ineffabili totius civitatis populus, ac si omnis illa victoria a Beneventanis facta fuisset. Dies vero, quo bellum illud factum est, in vigiliis B. Jacobi apostoli habebatur, octavo videlicet Kal. Augusti (43).

Hoc anno duodecimo die intrante mensis Augusti obiit Landulphus Beneventanus archiepiscopus. Illis

tem victoriam de rege Rogerio Robertum principem obtinuisse, nuntius Beneventum pervenisset: *En subito, inquit idem [oster, civitatis populus gaudio magno repletus, in episcopium et monasterium S. So-*

ita gestis, prædictus rex Rogerius consilio communicato in Apuliam descendit, et apud civitatem Melphitanam diebus non multis moratus est. Continuo quosdam ex baronibus suis vocari mandavit quos valde præcipiendo admonuit, quateus in ejus permanerent fidelitate et dilectione. Mandavit etiam, ut juxta eorum vires a Tancredi de Conversano consortio caveant; oderat enim eum rex ipse Rogerius odio mortifero, et sicut præmisimus, a totius Apuliæ finibus eum depellere conatus est. Quibus peractis Salernum repedavit, ibique procerum suorum frequentia magnificatus de inimicitis principis Capuani, et comitis Rainulphi satis abunde tractabat. Consiliabatur quotidie, qualiter eos vincere posset; quoniam quidem, sicut prædiximus, ab eis victum, et in fugam conversum eorum virtute longe lateque audivimus. Diebus præterea non multis evolutis, rex præfatus Rogerius consilio cardinalis Crescentii tunc Beneventani rectoris, et aliorum Beneventanorum, sicut audivimus, civitatem Beneventanam deprædanda datus est: viros quidem, et mulieres, et animalium multitudinem captivos apud Montemfuscum perduxit. O qualem, lector, si adesses, luctum Beneventanorum audires et miratus lugeres! quoniam quidem civitas securitate a rege accepta, jugiter ad possessiones eorum et vineas, quia vindemiarum tempus inerat sine timoris aliqua dubietate exhibit. Die itaque ipso, cum talis deprædationis crudelitas acta est, civitatis fere totus populus armis educitis apud monasterium S. Sophiæ, ubi prædictus cardinalis morabatur, furore accepto properavit. Confestim eum ad præfatum regem licet invitum transmittunt, quatenus cives a vinculis regis absolvat, et prædam Beneventanorum innumeram reducat: aiebat siquidem, quoniam ejus consilio, et fautorum suorum talis tantaquæ deprædatio facta est. Cardinalis igitur absque mora, ad regem festinavit. Jurabat cardinalis ille sacramentorum verbis coram omnibus consilio suo prædam ipsam factam non fuisse. Cardinalis itaque ad regem veniens nullo modo impetrare potuit, ut multitudo illa deprædationis et civium captivorum redderetur. His ita decursis jussit præfatus rex, ut horis omnibus circa Beneventanam civitatem milites sui insillirent, et quos cives invenire possent, captivos ligarent. Ipse autem rex, navigio parato, octavo die mensis Decembris intrante, mare ingrediens ad Siciliæ partes transfretavit, sed antequam rex ipse ad navigandum pararetur, Bernardum de Fraineta, qui dominus erat de castello Balba, suasit nuntiis interjectis, ut castrum illud ejus traderet potestati, quod et factum est. Accepit itaque ab eo, sicut audivimus, centum uncias auri: ipse vero Bernardus ad Salernitanam civitatem recessit. Mandavit

phiæ jubilando convenit, deinde cereorum magnorum frequentia et luminarium lignorum accepta, cum clericis et presbyteris catervatim ad B. Bartholomæi apost. basilicam et monasterium S. Sophiæ vigiliis, et iudes persolventes lætabantur. Quod inobservatum præterire nolui, ut videres sacras vigiliis clara die, sicut superius notabam, non in nocte a populo

A continuo rex ille centum fere viros armatos ad castellum illud nunciandum. Rao igitur de Fraineta, quierat dominus præfati Bernardi, a quo castrum illud tenuerat dolore cordis percussus, castelli illius perditionem deprehendens, Beneventum venit, et diligenter eos precatur, quatenus ei subveniant, et celeri cursu festinent. Deinde principem Robertum Capuanum, et comitem Rainulphum adivit, eosque hortatur ut ad ejus auxilium veniant. Princeps illico et comes præfati simul cum Beneventanis ad obsidendum castrum illud totis viribus festinaverunt, ibique lignorum machinis ad turrem illam destruendam citissime utuntur, custodes autem, qui turrem illam observabant, nihil omnino eorum quæ inferebantur, metuebant: milites vero regis, et pedites in conspectu principis, et Beneventanorum castrum illud securi intrabant, arma quoque et cuncta eis necessaria coram omnibus deferebant. Princeps itaque talem tantamque eorum constantiam, et animorum alacritatem aspiciens castra sua inde amovit, et civitatem Capuanam ingressus est: comes autem Rainulphus et Rao de Fraineta dolore cordis turbati similiter cum Beneventanorum cœtu, qui aderat, ad propria reversi sunt: machinas quidem lignorum, quas Rao de Fraineta ad obsidionem illam duci fecerat, timore interveniente, dimisere. Confestim viri de turre illa exeuntes machinas illas coram omnibus capiunt, et lætanti animo eas introducunt: sicque castellum illud dimissum est, et sub regis potestate magis magisque alligatur.

C Per idem tempus pars quædam Beneventanæ civitatis, concilio habito, dominum Girardum cardinalem presbyterum, qui cum domino papa Innocentio aderat, in civitatem Beneventi introduxerunt; firmabat enim pars ipsa civitatis partem Innocentii papæ tenendam fore, Anaclei vero electionem contra Canones fore et iniquam. Statuit itaque præfatum cardinalem rectorem Beneventanorum ad Romanam ecclesiæ, et ejusdem domini papæ fidelitatem menas Novembri mediante. Alio autem die post ejus adventum in sacro Beneventano palatio coram Beneventanorum cœtu, qui convenerat, tradidit comestabilis honorem, et potestatem Rolpotoni de Sancto Eustasio, qui vero taliter ordinatus cæpit simul cum cardinali illo curiæ statum regere, et justitiæ vigorem unicuique dispartiri. Milites denique et servientes rogavit, ut civitati subveniant, et contra regis milites civitatis inimicos insurgant, sicque de guerra civitatis studiosus apparuit. Comestabulus autem Montisfusi a rege ibi ordinatus, ut Beneventanæ civitati timorem induceret, præcepit vineas omnes, et possessiones Beneventanorum igue ferroque devastari, quod et factum est. Præfatus igitur Rolpoto

et clericis turmatim cereos et lignea luminaria deferentibus celebrari consuetas: quæ sane luminaria Fais non correspondent Campanis; nam hi tanquam donaria quædam divo oblata super templi chororum affiguntur: illa e templo reportabantur ad eodem usum, quoties accideret, adhibenda. PEREGR.

Beneventanus comestabulus, tantam aspiciens contra civitatem adversitatem, assidue insurgere, vicem reddens pro acceptis absque mora, civitatis partes præconis voce commovit, ut armis educiis, unusquisque ad ecclesiam Sancti Martiani conveniat. Qui vero præceptis ejus faventes, simul cum Rainulpho comite, qui cum trecentis advenerat militibus, super castellum Farnitum, quod erat Raonis Pinellæ, ultimo die stante mensis Januarii advit. Quid multa? tota rusticorum habitatio igne, ferroque consumitur, deinde tota eadem manus habitantium utriusque sexus et ætatis in timorem fugamque conversa, bona sua dimisit, sicque a civibus viri multi, et mulieres, parvulique dispoliati sunt et deprædati; mobilia vero illorum innumera et animalia in oppido illo inventa sunt. Dominus autem castri illius captivus perducitur: et his actis ad propria Beneventani ipso die vertuntur. Alia autem die insurgente, simul cum præfato comite civium multitudo ad castellum, quod Pleseum nominatur, properavit. Robertus itaque de la Marra, cujus castellum illud erat, viros armatos certum fere intromisit. Præfatus autem Rolpoto comestabulus constantiam illorum aspiciens ad civitatem Beneventanam repedavit, et sic castellum illud a Beneventanis dimittitur, deinde securiter et illæsum permansit. His ita peractis Rogerius comes Jerdani comitis filius, qui in captione comitis Rainulphi tenebatur, ex quo prædictus rex Rogerius sicut in superiori tractatu dictum est, in fugam conversus fuit, consilio amicorum suorum accepto, sacramento firmavit, ut principis Capuani et ipsius comitis Rainulphi, et civitatis Beneventanæ fidelitatem teneat, et contra jam dictum regem jugiter adversetur: id ipsum Robertus de la Marra, et Bartholomæus de Petrapolicina aliique milites juraverunt.

Anno 1133 Dominicæ Incarnationis, his ita peractis, Tancredus de Conversano, vir valde bellicosus, et prudentis animi simul cum comite Rainulpho, et aliis baronibus Apuliæ consilio salutis accepto, mille fere milites, et peditum multitudinem copiosam rogavit, et civitatem Venusiam supersedit. Populus itaque civitatis libertatem optatam expectans gratuita voluntate sub Tancredi de Conversano fidelitate colla submisit, deinde alias civitates Apuliæ suæ obtinuit potestati.

Dum hæc et alia in Apuliæ finibus geruntur, Innocentius papa simul cum Lothario imperatore Romam pervenerunt. Audivimus revera duo millia militum secum duxisse. Apostolicus itaque honeste susceptus, palatium Lateranense ingreditur, ibique gaudio magno et honoris copia supersedit. Imperator autem

44) *Falco* certe dictus est hic auctor, non *Fulco*: ut alicubi legitur apud Baronium per typographi forte errorem. Quod nomen quia syllaba crescit in obliquis, Italice dicitur *Falcone*; sed Beneventani cives efferunt *Falco*: quos non reprehendo; siquidem promiscue olim vulgo dicebatur. *Falco*, et *Falcone*; *Leo*, et *Leone*; *Pando*, et *Pandone*; *Scipio*, et *Scipione*; *Ugo*, et *Ugone*, etc., unde ex iis varie

circum monasterium S. Pauli cum exercitu suo viriliter castrametatur. Misit namque, sicut: udivimus, ad Anacletum, ut consilio religiosorum virorum communicato adesset, et Spiritu sancto mediante tanti erroris et homicidii magnitudini finem poneret, quod Anacletus ille, sicut accepimus, facere contempsit. Audiens itaque Robertus princeps Capuanus, et Rainulphus comes apostolici Innocenti, et imperatoris Lotharii adventum longe lateque optatum, trecentum fere militum caterva stipati, simul cum domino Gerardo cardinale, qui tunc Beneventanus rector præfuerat, et civibus quibusdam sapientibus Beneventanis, Romam festinarunt. Qui vero euntes, ordinem omnem afflictionis, quam civitas Beneventana dudum perpessa est, e vestigio intinavere, lacrymis orantes, ut civitas em Beneventanam a comite Rogerio Siculorum jugiter oppressam liberarent, et eam libertati redderent longe lateque desideratæ. Cumque prædictus Girardus cardinalis rector præses civitati, consilio cum prædicto Rolpoto comestabulo accepto, et aliis civitatis sapientibus, Falconem notarium, scribam sacri palatii, istius opusculi factorem (44), sicut in principio legitur, judicem civitatis ordinavit, et eo ordinato, sicut prædiximus, Romam repedavit. Continuo cardinalis ille simul cum civibus Beneventanis, qui cum ipso inerant, civitatis negotia, et pericula multa, quæ patiebamur, intimavit prædicto domino papæ. Inter cætera vero annuntiant ei qualiter consilio comestabuli, et civium, cardinalis ille Falconem scribam sacri palatii judicem statuisset. Quid multa? Apostolicus ille petitionibus eorum favens confirmavit, et privilegio signato misit civitati Beneventanæ per Gregorium Beneventanum electum, qui Romam ierat, se Falconem præfatum judicem confirmasse Beneventanum.

Eodem anno, triginta et duo Beneventani cives, qui apud civitatem Salernum captivi tenebantur. Domino auxiliante de vinculis liberati sunt: dies vero eorum liberationis Sancti Eustachii martyris colebatur. Princeps itaque et comes Romam euntes, non sicut voluerunt ab imperatore consecuti sunt. Et eis illic morantibus, en ex improvviso prædictus rex Rogerius Siculorum, exercitu Saracenorum congregato, Pharum transivit; deinde in Apuliam cursu rapido acceleravit, et continuo civitatem Venusiam, quam Tancredus comprehenderat, et alias civitates virtute comprehendens, igne ferroque consummavit: viros quoque et mulieres, parvulosque earum variis mortis generibus necavit, quosdam vero eorum comburi fecit. Regem testatur æternum, tanta crudelitate in Christianos illos exar-

etiam gentes, et cognomina processere apud Capuanam, et alibi: nempe *de Falco*, et *de Falcone*; *de Leo*, et *de Leone*; *de Pando*, et *de Pandone*; *de Scipio*, et *de Scipione*; *de Ugo*, sive *de Uvo*, et *de Ugone*, quæ una gens est, inque ea ante annos fere 60 in poetices stultiis emicuit Benedictus de Uva, patruus meo Camillo amicissimus. PRÆTER.

sit, quod vix aut nunquam a sæculo est auditum. Continuo principi et comiti Romæ morantibus est nuntiatum : et citissime redeant, et tanto tyranno resistentes, Apuliam totam, et eorum bona a gutture tanti prædonis defendant. Itaque nuntio accepto celeriter redeunt, et præconis voce tonante, principatam totum Capuanum et civitatem Beneventanam exagitant, ut armis eductis contra perfidiam illius et tyrannidem viriliter resistent; quod factum est, et parparatum. Comes itaque Rainulphus mille fere milites accipiens circa Trojanos fines acceleravit; misit continuo legatos suos ad Trojanam civitatem, ut sacramenta, quæ comiti et principi cives Trojani promiserant, adimplerent. Trojanus vero populus timore prædicti regis coactus, et verbis regis dolose pacificis fidem attribuens, comitis voluntati favere penitus recusavit. Insuper etiam episcopus civitatis populum omnem suaserat, ut regis fidelitatem non dimitteret. Comes autem hæc audiens quadraginta dierum spatio illic commorans apud Beneventum repedavit. Dum hæc, et alia geruntur, rex præfatus civitatem nomine Materam obsedit, quam acriter expugnans prodicione populi comprehendit; ibique Giffredum filium Giffredi comitis dominum civitatis alligavit. Quibus ita peractis, civitatem aîam nomine Ausam suæ obtinuit potestati. Revera thesaurum auri et argenti Alexandri comitis invenit. Quid multa? omnes civitates ejusdem Alexandri comitis, et oppida suæ submitit ditioni. Alexander itaque comes, sicut naufragus, apud prædictum comitem Rainulphum, heu miser! mortuus est. Deinde civitatem Tranum et totam Apuliam igne ferroque rex ipse trucidavit. Quid dicam? quod nunquam a sæculo est auditum! rex ipse in Christianos operatus est. Deinde amoto exercitu, rex ipse Rogerius humano nondum sanguine satiatus, montem Pilosum, ubi Tancredus de Conversano et Rogerius de Pleuto viri bellicosi et strenui aderant, obsedit; quindecim vero dies ibi moratus est. Tancredus itaque, et prædictus Rogerius viriliter et animose regi Rogerio, et ejus exercitui obsistens. Rex autem Rogerius constantiam eorum aspiciens, machinas lignorum, et belli apparatus super montem Pilosum fieri mandavit. Rusticorum itaque manus montis Pilosi, ferocitatem regis, et præliorum terrores persentiens, pugnare contra eum nolebant: clamabant etiam se minime defendere posse. Quid longius? tubis sonantibus, et prælii apparatu circa muros inchoato, montem Pilosum circumquaque vocibus ad astra levatis expugnat. Tancredus autem de Conversano et prædictus Rogerius aggressionem ipsam aspiciens equos ascendunt, et cum militibus eorum secundum vires obsistunt. Novissime autem judicio divino su-

A perveniente, et eorum infortunio horribili, civitas ipsa montis Pilosi capta est. Tancredus quidem, et miser ipse Rogerius armis projectis, per latebras et loca civitatis abscondita latuerunt. Inveniuntur tamen a persequentibus, et coram rege Rogerio perducentur. O quantus dolor, et lacrymarum horror insolitus! quod si lector adesses, dolore turbatus expavesceres. Continuo Rogerium ipsum laqueo suspendi præcepit. Præcepit etiam ut Tancredus ipse, manu sua funem laquei traheret (45): heu nefas et dictu terribile! Tancredus ipse invitatus regis voluntati obtemperavit. Mirabatur omnibus exercitus, et facta regis horrebat, caplorum Regem deposcens, ut tanto tyranno et crudeli viro resistere dignaretur. Quo facto, Tancredum de Conversano virum mirabilem custodiri mandavit. Et sicut andivimus apud Siciliam captivus perducitur. Nec mora, civitatem ipsam montis Pilosi, et monasteria, viros et mulieres, omnes habitatores cum parvulis eorum in ore ignis et gladii trucidavit. Inde exercitus amoto, cursu rapido super Trojanam civitatem advenit. Cives autem, quia verbis ejus in dolo pacificis crediderant, securiter eum exspectavere. Episcopus itaque Guillelmus nomine, civitatis clerum omnem, civitatis et monachos, et cives convocans, in albis vestitus, eum laudibus et processionibus coram rege obviavit, cogitans animi ferocitatem sedare, corpora, ut audivimus, sanctorum ad ejus gloriam ante eum perduxit. Rex autem ipse furibundus civitatem ingressus, et securitatis datæ oblitus processionem ipsam et gloriam aspiciens, catholicæ fidei immemor, et Christianæ religionis expugnator, oculis ardentibus processionem illam destruxit: « Nolo, inquit, nolo hujusmodi gloriam, sed vita comite, omnes destruam, et omnes exsulabo. » Clerus autem, et populus, qui obviam exiverant, in fugam convertuntur, et, sicut potuit, quisque absconditur. Continuo cives multos Trojanorum comprehendit, et mulieres, et eorum infantes vinculis destinavit. Judicem quoque Robertum nomine, et quatuor alios viros sapientes laqueo suspendi præcepit. Multi vero Trojanorum cum uxoribus et filiis substantiam omnem relinquentes, ad Beneventum fugerunt. Domos insuper Trojanorum, et eorum bona igne ferroque consumi præcepit. O quantus luctus mulierum et infantum per totam civitatem Trojanam surrexit! Quod si centenas voces lingua exprimeret, prius deficerem scribendo, quam omnia singillatim enarrarem. Diebus autem non multis evolutis, exercitus congregato rex præfatus apud Melphitanam civitatem festinavit, quam, sicut audivimus, viriliter comprehendens suæ submitit potestati. Hoc anno præfatus Robertus princeps videns ferocitatem Rogerii regis,

(45) Attende quo more olim, qui suspendii morte erant plectendi, ad supplicium ducebantur; nam eorum collo pendentem laquei funem carnifex manu servabat, ac præibat. Petrus Diac. lib. III, cap. 47 ab hac est mente, animam dicens cujusdam Adonis ad æternos cruciatus damnatam, visam esse Gebizoni monacho Cassinensi *jumentorum more ligatum*

ad supplicium trahi. Nec aliter capiendus Ostiensis lib. II, cap. 2, iis verbis: *Videns, inquit, Adulfus se non posse principis manus evadere, funem in colulum suum misit, et per manus conjugis suæ ad principis pedes se trahi præcepit: scilicet ut reus, mortis PEREGR.*

et Apuliam totam in confusionem, et mortis periculum pervenire, timens etiam, ne rex ipse principatum suum invaderet, consilio accepto, apud Pisanam civitatem, navigiis paratis festinavit, qui quidem honorifice susceptus interrogatur, qua de causa tanti laboris sudorem subiret. Princeps itaque regis Rogerii ferocitatem, et minas ejus, et terrores illatos evestigio exponens precatus suppliciter, ut civitas Pisana auxilii manum et consilii ei largiretur, pactis eorum intervenientibus, sicut in inferiori tractatu continebitur. Octavo quidem Kalend. Julii princeps ipse mare ingressus est, et Pisas transfretavit; qualiter autem cum Pisanis egerit nondum plenissime ad nostram perventam est notitiam. Sed redeamus ad causam.

Cum præfatus rex Rogerius Trojanam, et Melphitanam civitatem depopulatus est, sicut accepimus, exercitus sui magnitudinem per partes dividens apud Barensem civitatem repedavit. Hæc inter præfatus comes Rainulphus principatum totum Capuanum submovit, et totius terræ suæ auxilium, et Rolpotonem Beneventanum comestabulum, et Beneventanæ civitatis partes, partiumque angulos, ut omnes armis eductis regi tyranno resistent, qui unanimiter, et mente devota comitis Rainulphi voluntati famulantur. Clamabant quidem prius morti velle succumbere, quam sub nefandi regis imperio colla submittere. Quid longius moror? mille numeratos equites, et viriliter armatos, et peditum fere viginti millia comes ipse congregavit. Comestabulus autem Rolpoto præconis voce civitatem Beneventanam exagitantis innumerabilem civium multitudinem secum gaudens eduxit, et eis in unum convenientibus, dum rex ipse taliter Apuliam consummaret, consilio virtutis arrepto, super castrum, quod *la Pelosa* vocatur, festinavere. Castrum illud Ugonis infantis fuerat, qui perjurio facto comitem Rainulphum dimiserat, et regi Rogerio adhesit. At castrum illud obsessum per quadriduum acriter expugnatum est; machinas continuo lignorum ad muros destruendos comes ipse ordinari præcepit, aquam vero fluminis, quod prope aderat, et fontes ibi contiguos die noctuque custodiri, ne a rusticis hauriretur, viriliter præfatus comes et comestabulus mandavere. Milites itaque castellum illud servantes terrorem machinarum, et domos rusticorum a lapidibus dirutas aspicientes, et sitis periculum imminuentis sentientes, ne igne ferroque caperentur, exterriti castrum illud reddiderunt ad præfati comitis potestatem. Deinde, sacramentis intervenientibus, sub fidelitate comitis alligantur. Inde, consilio accepto, prædictus comestabulus cum Beneventanis civitatem Beneventanam gaudens ingreditur. At comes, suis omnibus congregatis, licentiam redeundi ad propria largitur, sacramento firmantes, ut, cum necessitas incumberet, omnes armis eductis convenirent; et sic ad propria unusquisque repedavit.

Eodem anno Crescentius cardinalis, de quo superius mentionem fecimus, cum præfato rege Rogerio

PATROL. CLXXIII.

A consiliatur, ut vineæ omnes Beneventanorum et possessiones incenderentur, excogitans terrorem Beneventanæ civitati inducere, et sic civitatem sub nefandi regis imperio subjugare. Rex itaque hujusmodi nefando consilio communicato præcepit, ut vineæ omnes Beneventanorum et hæreditates igne ferroque consumerentur. Nec mora; pars quædam vinearum, et possessionum inciditur, pars quædam combusta est. Lector quidem, si adesses, turbatus expavesces de tanta vinearum incisione et combustionem possessionum. Vindemias dimisimus, famis quidem penuriam, et sitis mortisq. genera sustinentes ore vociferabamur aperto, prius pelago et morti terribili colla submittere, quam ejus imperio famulari. Quis unquam mortalium tanti regis nefandi furorem audiens, ejus dominium subire non pertimescat? Regem vero testamur æternum, judicemque communem, Neronem crudelissimum imperatorem paganorum in Christianos stragem talem non legimus exercuisse. Cumque, sicut prædiximus, præfatus rex Rogerius civitates Apuliæ et oppida, viros et mulieres eorum crudeli manu depopulatus est, consilio accepto, Salem venit, ibique congregari mandavit proceres quosdam juxta Salernitanam commorantes, et eis accitis tractavit cum eis, qualiter cives Salernitatos et Amalphitanos, sicut Apuliæ, feroci manu perderet. Sed quia congruum sibi tempus non videbatur, quod corde conceperat, imperfectum dimisit, excogitans tempore opportuno adimplere. Deinde navigio parato, mare ingrediens Siciliam transfretavit xii Kalend. Novembris. Avidimus præterea viginti et tria navigia auro et argento onerata, et mobilium, quæ de civitatibus Apuliæ expoliaverat, in profundo maris se submersisse, in quibus navigiis multi viri et mulieres ex omnibus civitatibus Apuliæ, et infantes ligati exsules ducebantur, patriam parentesque suos nunquam visuri; qui in eodem naufragio suffocati sunt. O quantus luctus, et dolor horribilis universos fines Apuliæ invasit, cælorum tamen regem collaudantes, quod de variis mortis generibus et exsiliis periculo, eos liberavit, et momento uno de mundi hujus voragine eos eduxit.

Dum hæc et alia, quæ scripta sunt, juxta Apuliam geruntur, prænominatus pontifex Innocentius, et Robertus Capuanus princeps, salutis accepto consilio, mense Septembri mediante, navem ingrediuntur, et ventis secundis Pisas transfretavere; nam, sicut accepimus, exercitus navium et armatorum virorum, et imperatoris Lotharii virtutem quærentes cordi proposuere, ut Domino favente civitatem Beneventanam, multis variisque calamitatibus oppressam a gutture nefandi regis Rogerii eripiant. Iverat enim præfatus princeps Robertus ad civitatem Pisanam, et cum consulibus et sapientibus viris civitatis satis abunde tractavit, ut auxilium navalis exercitus ei largirentur. Qui tamen sine populo Januensi hoc promittere noluerunt. Tandem desinito consilio, sacramentis intervenientibus, pactum stabilivere, ut circa mensem Martium futurum eua

centum navigijs paratis armatorum super nefandum regem Rogerium festinent. Audivimus quoque ducem Venetharum ad ejus auxilium manum dedisse: ideoque princeps ipse Romam revertitur, et omnia quæcunque cum Pisano, et Januensi populo tractavit, domino papæ Innocentio e vestigio patefecit, sicque cum eodem pontifice ad pactum illud firmandum Pisas festinavere. Cumque sicut prælatum est, rex Rogerius Siciliam peteret, præfatus Crescentius nomine tantum cardinalis, aspiciens quod sui ipsius regis potestate, sicut tractaverat, Beneventanam civitatem non posset submittere, valde cœpit ipse cum alijs Beneventanis de civitate projectis contristari. Deinde multis variisque insidijs, et conspirationibus cœpit quosdam eorum muneribus, quosdam pollicitationibus, sacramentis intervenientibus, alligare. Alligavit revera, ut comestabulum Rolpotonem occiderent, et ejus sequaces, quot invenire possent, et sic armis e ductis civitatis plateas invaderent, pacem nomine doloso clamitando. Quibus sacramento taliter alligatis, alios Beneventanos sanioris sensus, et prudentiores præfatus Crescentius decipiendo, mandavit, ut præfatis fautoribus suis manum consilii et auxilii largirentur, quibusdam vero pecuniam transmisit, quibusdam honoris dignitatem pollicebatur. Nam, sicut accepimus, præfatum comestabulum die solemnitatis omnium sanctorum trucidare disposuere. Sed humani generis Salvator, qui reprobat consilia gentium, cujus consilium manet in æternum, dispositiones eorum subvertit. Deinde præfatus Crescentius per totum mensem Novembris cum prædictis fautoribus suis de invasione civitatis et destructione subtiliter et studiosissime tractare non desinit. Quid multa? pestifero invento consilio die festivitatis sancti Andreæ apostoli stauerunt, ut ipse Crescentius, congregatis fere ducentis militibus et peditum multitudine copiosa, ad incendendas vineas Beneventanorum, quæ sunt in loco, ubi dicitur Rosetum, venirent. Incisionem illam cum cives Beneventani vidissent, ad defendendas vineas suas exire pugnaturi deberent, cum quibus exeuntibus prædictum comestabulum Rolpotonem aggredi, et in fugam convertere disposuerunt, ita quidem, ut simulata fide et fraude mortifera, primum ipsi terga vertentes quosdam suorum militum et peditum captivos in manus dimitterent Beneventanorum. Qua de re præfatus comestabulus cum civibus eos prosequi et invadere protinus deberet, et eis ita persequentibus, quidam Beneventanorum præfati Crescentii fautores, et homicidio civitatis alligati, portam sancti Laurentii clauderent, et porta illa viriliter clausa nominatus comestabulus cum Beneventanis, qui secum exierant, civitatem ingredi non possent, et sic præfatus Crescentius cum militibus regis Beneventanos insequerentur usque ad prædictam portam sancti Laurentii, ad quam eum capere destinaverunt, et quot civium invenire potuissent; sicque omnes particulatim trucidarent. Disposuerunt etiam, ut centum milites ad ecclesiam san-

cti Angeli ad Crucem, quæ est infra cœcilia porte Summæ, latitarent, qui stragem illam et captivitatem sentientes, Portam Summam virtute intrarent, deinde viros, et mulieres, et parvulos, et omnia civitatis bona in ore ignis et gladii confunderent, et ita civitatem in potestate regis, et dominio submitterent. Sed Salvator omnipotens, qui castigat et salvat, qui ducit ad inferos et reducit, et post lacrymationem et fletum exultationem inducit, mortifera eorum consilia et nefandas dispositiones reprobavit. Ipse, inquam, qui reprobat consilia gentium, cujus consilium manet in æternum, reprobavit revera, et subvertit malignorum machinationes, et longe altius quam ipse Crescentius cum hostibus tractaverat, peractum est. O dolor et dictu terribile! sub colorato nomine Romanæ sedis Beneventanam civitatem, quæ in vigore libertatis, et in B. Petri fidelitate longe lateque permanserat, sub prædicti regis Rogerii crudelitate, exsecrandæ, ut ita dicam, memoriæ, submittere disponebant. Regem quidem testamur æternum, quoniam per civitatis Beneventanæ libertatem viriliter custoditam, et merita apostolorum Petri, et Pauli, et Bartholomæi, et aliorum sanctorum, miseram Apuliam a nefando illo rege captivatam, et usque in Romanos fines provincias de manu ejusdem regis, et desiderio ereptam fore, et ad gloriam perductam sine dubio sperabamus. Sperandum quippe erat, et ante oculos jugiter habendum, quoniam quidem Innocentius pontifex cum Roberto Capuano principe sudore multo et periculo arrepto, pro nobis omnibus redimendis laborabant, sicut in superiori tractatu præmisimus, modo vero apud hostes civitatis disponebatur, nos omnes in mortem, et deprædationem, et dispersionem subicere. Sed redeamus ad causam.

Præfati igitur Crescentii fautores, velocitate accepta, Beneventanorum sanguinem sitientes adventum inimicorum civitatis, qui secum conjuraverant, sicut superiorum dictum est, non expectavere. Continuo in prædicta festivitate sancti Andreæ apostoli, armis acceptis, in plateas exierunt. Quid dicam? mente confusi, fideles B. Petri percutientes, pacem se velle clamabant. Rosfridum quidem judicem, et abbatem Paroaldum gladiis percusserunt. Mira res! Quid defuncto, vel ad mortem permissis pax talis proficeret? pacem vero firmari et consolidari, armis depositis, vidimus, et audivimus, et eis in plateas exeuntibus existimabant, ut tota fere civitas dictis eorum, et factis obtemperarent. Comestabulus autem Rolpoto tunc in civitate non aderat; iverat enim comitem Rainulphum allocuturus. Confestim, spiritu fidelitatis accepto, populus omnis Beneventanus insurgens, armis celeriter assumptis, civitatem Beneventanam animose et studiose obtinuit. Quid plura? nefandos illos viros Crescentii fautores comprehendimus. Comestabulus autem prope civitatem Beneventanam adveniens, et eam turbatam, et in tali ruina positam audiens, confusus in B. Petri fidelitate, civitatem ingreditur, mori prius

velle desiderans, quam sic inopinate civitatem destructam videret. Armis itaque acceptis viriliter et animose cum quibusdam militibus Beneventanis secum venientibus per plateam civitatis ascendit, et ad Portam Summam acceleravit, invenit revera Portam ipsam firmiter clausam, et a fidelibus honeste custoditam. Milites interea Montisfusci cum Beneventanis, qui projecti de civitate fuerant, foris portam Summam venerunt, ut civitatem intrarent, et desideria cordis perficerent, sicut inter se tractaverant. At ubi portam ipsam clausam aspiciunt, paulisper ibi morati sunt: fideles autem B. Petri turrim Portæ Summæ ascendentes milites illos lapidibus projectis ejiciunt, et eam fideliter defendunt. Nec mora, milites illi terga vertentes cursu præcipiti ad suos revertuntur. Confestim comestabulus ipse Portam Summam aperiri præcipiens cum militibus armatis eos mirabiliter insequitur, qui sane timore coacti ad Montemfuscum repedaverunt: in quorum persecutione vir quidam, nomine Joannes Benedicti, qui Beneventanus erat, quique cum præfato Crescentio exierat, captus est. Præfatus autem comestabulus ad civitatem reversus cum B. Petri fidelibus curiam animose gubernavit. Quid multa? prædictum Joannem Benedicti laqueo suspendi præcepit; deinde cæteros alios præditores, quos comprehenderamus, suspendi jussit. Joannem quidem de Lepore, virum nefandæ memoriæ, præfati Crescentii fautorem capite verso in foveam mergi præcepit, et pedibus in altum levatis; ihu miser! vitam inaudita morte sinivit. His et aliis ita decursis, Beneventana civitas a turbine tanto, et tempestate quievit. Quosdam præterea Beneventanos, qui in suspitione illa tenebantur, præfatus comprehendit comestabulus, et vinculis alligari mandavit per comitis Rainulphi municipia.

Anno Dominicæ Incarnationis 1134 mense Martio XII Indictionis. Hoc anno præfatus princeps Robertus cum duobus consulibus Pisanorum Alzopardo videlicet et Cane, viris sapientibus, et cum aliis fere mille Pisanis ad principatum suum Capuanum revertitur; IV Kalend. Martii (46). Qui diligenter a

(46) Si initio hujus anni Falconiani, inchoati a Martio, Robertus ad suum rediit principatum, id utique non in IV Kal. Martii, nam sic in exitu ejus anni contigisset, sed in IV Nonas incidit, vel Idus. Ipse plane princeps, ut idem noster tradit, an. 1133, VIII Kal. Julii mare ingressus, Pisas transfretavit; factumque cum Pisanis stabilivit, ut circa mensem Martium futurum cum centum navigiis paratis armatorum super nefandum regem Rogerium festinarent. PEREGR.

(47) Scribo Raonem; ut pluries illum dicit Falco, quem non confundas cum altero Raone, Ceppaluni similiter domino, jam ab anno 1120 præmortuo: nec distinguas a Radolfo, ut ipsam appellat Alexander Telesinus lib. II, cap. 54, namque Nortmanni hoc nomen, Rao, videntur efferre etiam consuevisse, Rayno, Rudolfus, sive Raydolfus, et Ranolfus, sive Raynolfus: de quo nunc non afferam exempla. Ipsum potius Telesinum præfato loco emaculandum collatione nostri Falconis obiter indicabo; qui Radolfum de Frameto, pro de Fraineto Grintla Simonto,

A magistro militum Neapolis, et Rainulpho comite susceptus, omnia, quæ cum Pisanis et Januensibus firmaverat coram papa Innocentio prædicto patefecit, et qualiter tria millia librarum argenti Pisanis in auxilium suum venientibus, sacramento mediante, dare deberet: prædictus autem magister militum et comes Rainulphus hæc audientes, gaudio magno gavisus sunt, factisque omnibus a principe recitatis fidem attribuerunt. Nec mora, per Ecclesias Neapolitanæ civitatis et Capuanæ discursus est, et pecuniam illam argenti cursu celeri congregare. Quid plura? thesaurum ipsum argenti ad Pisanos transmiserunt, rogantes, ut cum festinatione ad eorum auxilium subvenirent. In quorum comitatu Gregorium Beneventanum electum cum quibusdam sacerdotibus suis mandaverunt, quatenus afflictionem Beneventanæ civitatis domino papæ, qui illic aderat, et Pisanis intimaret. Quibus ita peractis, rex Rogerius memoratus, navigiis galearum fere sexaginta paratis Salernum pervenit. Continuo galeas illas ad civitatem Neapolim debellandam mandavit, et eis applicantibus usque ad portum Neapolis, expugnatum est. Cives Neapolitani, armis acceptis, viriliter galeas illas pepulerunt, deinde castella Neapolitanorum ibi contigua deprædati sunt, sicque ad regem remeaverunt. His et aliis ita decursis, præfatus rex Rogerius, congregato exercitu Siculorum et Apulorum. Abellinum civitatem advenit. Inde amoto exercitu, aurora surgente, castellum quoddam nomine Prata, quod erat Guillelmi de Abinalia, insilivit. Castrum quidem ipsum putans foro securum, et a tanto exercitu imparatum fuerat. Quid dicam? momento uno captum est, et in ore ignis, et gladii consummatum: ibi milites mortuos, vulneratos, et captivos audivimus. Eadem die castrum illud Alta cauda, et Gructa, et sub monte ad Ranem de Fraineta pertinentia, comprehendit (47). Dum hæc, et alia crudeli manu agerentur, Beneventanam civitatem, totumque Capuanum principatum timor invasit. Rogabamus itaque Salvatorem omnium, ut nobis omnibus solita pietate subveniret. Quantas autem lacrymas et voces in altum levatas

et Altacunda habet, pro Gructa, Submontum, et Alta, sive Alzacnada. Et insuper subsequenti cap. 55, sicut etiam antecedenti cap. 25 est depravatus in vocabulo oppidi Tressancti; pro quo utrobique nunc legitur: Cressanta: nimirum errore nato, quod Nortmanni inducta super majusculum C transversa quadam lineola, facile lectorem fallabant, qui ipsum ab T ob consimillimam formam non distinguebant; unde ipse etiam Alexander cum esset abbas Canobii Telesini, reputatus est, ac dictus abbas Celestinus: Sed nec præteream, eodem cap. 55, legendum esse Suis proceribus baronibusque instanter omnibus mittens: non, principibus (Procerum etiam lego apud eundem lib. eod. cap. 37, non, principum) qui sane sub magno cæteroquin comite Raynullo fuere nulli: Falco hac pag. 119 dicit milites omnes et proceres, virosque ecclesiasticos tunc convenisse. Sed et ipse auctor noster pag. eadem auxilio eget, verbo diminutus, ubi legendum, quadraginta equites, et mille fere pedites Beneventanos transmisit. Nunc deest pedites. PEREGR.

Beneventanorum, Neapolitanorum et Capuanorum, A cum quibusdam fidelibus suis, et duobus filiis Pisas omniunumque circumquaque habitantium, lector si adesses, mirareris, et trinitibus solutis misericordem Dominum invocabamus, et castris illis ita comprehensis rex ipse Rogerius revertens castra Roberti principis comprehendit, palmam quidem et Sarnum. Audiens autem talem tantamque stragem, et invasionem comes prædictus Rainulphus, et Robertus princeps et magister militum, mirabiliter mirabilisque insiliunt, et præconis voce tubisque sonantibus civitates suas, et oppida et vicos submoverint, ut unusquisque armipotens omnibus eorum armis eductis insurgeret, et tali tantoque tyranno obviaret. Quid longius morer? Cælorum Regem testamur, milites omnes, proceres, sacerdotes, clerici, juvenes et senes occurrerunt, et mirabili et potentissimo exercitu congregato, gaudio magno festinant vocibus apertis dicentes: *Melius est mori in bello, quam videre mala gentis nostræ et sanctorum*; et eis ita congregatis apud castellum Marilianum, exercitus ipse castrametatus est. Ad auxilium vero eorum Rolpoto Beneventanorum comestabulus quadraginta equites, et mille fere Beneventanos transmisit. Cumque præfatus rex taliter comitem Rainulphum, et principem paratos persensisset, super castrum Nucernum festinavit, putans illud momento, sicut et cætera comprehendi, et circa flumen nomine Sarnum milites et sagittarios posuit, ne comes cum suis ad eum transiret. Interea castrum illud Nucernum acerrime ab exercitu regis expugnatum est. Rogerius autem de Surrento a principe ibi ordinatus, cum centum quinquaginta militibus, et sagittariis multis, et armatis viris fidelibus, nihil eorum quæ inferebantur trepidabat, et quotidie et animose castrum illud tuebatur. Quid multis? proditione quorundam regis amicorum, castrum illud Nucernum in potestate ipsius regis datum est; deinde castrum Sarni et Lauri, et universa oppida rex ipse suæ obtinuit potestati. Cumque castrum illud Lauri sic comprehensum esset, prædictus princeps, et comes Rainulphus, et magister militum mirabiliter turbati sunt. Congregant itaque mille fere equites et multitudinem peditum copiosam, ut castrum illud Lauri de regis potestate evellant, sed, proceres principis et comitis Rainulphi, pecunia regis accepta, auxilium eis, sicut juraverant, inferre distulerunt. Unde princeps ipse dolore commotus, Neapolim properans Pisas transfretavit. Præfatus autem comes Rainulphus baronum suorum nequitiam comprehendens, et quia tanto regi obsistere non poterat, sacramento interveniente sub regis potestate colla submitit. Audiens autem Rolpoto Beneventanus comestabulus comitem illum Rainulphum ad regis imperium pervenisse, animo consternatus die Kalendarum Julii de civitate Beneventana exiens Neapolim ingressus est quem comestabulum mille, et eo amplius Beneventanorum secuti sunt. Triduo autem post comestabulus ipse Rolpoto timore percussus navigio parato, ne in manus regis traderetur,

cum quibusdam fidelibus suis, et duobus filiis Pisas festinavit, et eis navigantibus, iudicio Dei superveniente, navis illa coufringitur, et sic ipse cum uno filio suo, et duobus fidelibus suis, inter procellas maris mortui sunt. Alter vero filius evasit. Rex autem comite illo accepto, Capuam, et Aversam, et totum principatum comprehendens Salernum advit, et ibi non multis diebus commorans, victorque effectu Siciliam repedavit. Pontifex autem sub Anacleti nomine coloratus cursu rapido Beneventum venit, et civitatem illam ipsius regis virtute suæ obtinuit voluntati, et domos quorundam Beneventanorum destrui præcepit. Princeps præterea Capuæ a papa Innocentio, qui Pisas aderat, honorifice suscipitur, et ibi usque ad mensem Martium permansit.

Anno 1135 Dominicæ incarnationis, et sexto anno pontificatus domini Innocentii mense Martio indictionis XII. Hoc anno princeps ipse septimo die stante mensis Aprilis cum viginti navigiis Neapolim venit, et comprehendit Aversam et Cuculum, quibus comprehensis Neapolim princeps ipse revertitur, et ibi immoratus est cum Pisanis ipsis. Eodem anno præfatus comes Rainulphus venit Neapolim cum quadringentis militibus, et civitates suas, et oppida dimisit. His ita peractis præfatus rex medio mense Junio venit Salernum, et exercitum congregavit, et super Aversam perrexit, et eam igne, ferroque est depopulatus, et bona eorum diripuit. Cumque rex ipse stragem illam fecisset, super Neapolim venit, et diebus novem eam obsedit, sed populus civitatis, et princeps nihil ex hoc trepidabant. Rex autem civitatem illam capere non posse aspiciens, eam dimisit, et Aversam perrexit, et eam reædificari præcepit. His ita decursis præfatus populus Pisanorum cum aliis viginti navigiis, quæ supervenerunt, civitatem Amalphanam pergunt, et eam comprehendunt, et ejus universa bona diripiunt, sicque divitiis multis locupletati Pisas redeunt simul cum principe. Rex autem, Pisacrum exercitum reverti comprehendens, iterum Neapolim obsedit, cumque die quodam in festivitate Nativitatis Sanctæ Mariæ, Rex ipse navale bellum cum Neapolitanis incipere vellet, en subito tempestas advit, et omnes navis illas divisit; ita quod in profundum mergi putarent, et sic ad portum Paetolanum revertuntur. Tunc rex videns neque mari neque terra, contra civitatem agere, navigia illa reverti præcepit, et ipse Salernum repedavit, deinde Siciliam ingressus est. Cumque Robertus princeps Pisas reverteretur, consilio domini papæ Innocentii simul cum domino Girardo cardinali, et Riccardo comitis Rainulphi germano ad gloriosum Lotharium imperatorem festinavit, qui honorifice ab ipso imperatore suscipiuntur, et ei qualiter principatum suum perdidisset, lacrymis multis intumavit. Precatur etiam, ut pro amore domini papæ sibi succurreret, et quod injuste perdidit, redint-graret. Imperator itaque muneribus multis ei datis, p:omi-

ait se ipso anno venturum ad Romanæ sedis libertatem, et ejusdem principis restitutionem, et sic princeps ipse reversus domino papæ Innocentio cuncta narravit. Ipso anno magister militum Pisas perrexit, ut auxilium ab apostolico Innocentio et Pisanis inveniret, qui a Pisanis diligenter susceptus est, et promiserunt libentissime ei auxilium inferre, sed quorundam inimicorum consilio auxilium illud promissum destructum est. Unde magister ipse militum vehementer turbatus Neapolim revertitur, et civitatem suam viriliter tenuit.

Anno 1136 Dominicæ Incarnationis, et septimo anno papæ Innocentii, dum hæc et multa alia agebantur, præfatus imperator apostolico Innocentio mandavit, ut eum præstolaretur, quia, Domino favente, sicut promiserat, in festivitate S. Jacobi venire despondebat. Pontifex autem spirituali gaudio gavisus magistro militum destinavit omnia, quæ imperator ei mandaverat, deinde princeps ipse audiens civitatem Neapolim famis periculo urgeri cum quinque navigiis ad eandem civitatem venit, et imperatoris adventum firmiter propalavit et cursu celeri Pisas revertitur. Continuo ad imperatorem festinans invenit eum Montes descendisse (48), et super civitatem Cremonam castra sua posuisse. Illico pedibus ejus advolvitur lacrymis rogans, ut sibi exheredato subveniret. Interea ad tantam famis asperitatem civitas pervenit Neapolitana, quod infantes multi, pueri, adolescentes, juvenes, senes etiam utriusque sexus per civitatis plateas, et domos spiritum exhalabant. Sed magister militum, et ejus fideles, qui libertati invigilabant civitatis, quique antiquorum suorum sequebantur honestatem, mori prius famis morte malebant quam sub nefandi regis potestate colla submittere. Hæc inter præfatus imperator litteras suas signatas propriis legatis suis magistro militum, et civibus suis destinavit consolationis verba describens, ut fidelitatis propositum teneat, qui, favente Domino, in proximo ad ejus liberationem festinaret. Legati vero illi coram omnibus juraverunt imperatorem illum ad civitatem Spoletum dimisisse. Diebus autem non multis excursis, en adest legatus alius ipsius imperatoris litteras ferens, consolationis similiter verba continentes, qui eum dimisisse apud fluvium Piscariam affirmavit. Item in subsequentibus diebus alias transmisit imperator litteras continentes se in proximo venturum in Apuliam, et Italiam a tanta perditione redempturum. Archiepiscopus præterea Marinus civitatis Neapolitanæ, et Philippus de Acerra civis Neapolitanus vir prudentis ingenij, et Rainulphus comes, qui obviam imperatori dudum exierant, similiter litteras suas consolationis magistro militum delegavit. Litteris itaque talibus acceptis, et

A tali suspensi Neapolitani promissione, licet famæ coacti, imperatoris tamen illius expectabant adventum.

Anno 1137 et anno octavo pontificatus Domini Innocentii (49) mense Martio, xv Indictionis præfatus apostolicus Innocentius, qui tunc Pisis morabatur, consilio communicato de civitate Pisana exiit, et apud civitatem Biturvin advenit, præfatum imperatorem allocuturus. Imperator igitur Henricum generum suum cum tribus millibus equitum ad pontificem destinavit Innocentium, addens se facturum ut Romanos fines teneat, et principi Roberto principatum suum restituat. Ipse vero Marcus adire disposuit. Apostolicus autem continuo Romanos fines advenit, et civitatem Albanum, et provinciam totam Campaniæ suæ obtinuit fidelitati. Romam quidem ingredi noluit, ne in Romanorum negotiis impediretur. Præfatus autem imperator flumen Piscarie adveniens, Pascha Domini ibi celebravit. Inde flumen illud transiens, civitatem Termulensem, et illius provinciæ comites obtinuit, et inde amoto exercitu, Apuliam ingreditur, et civitatem Sipontum, et montem Sancti Angeli octavo die intrante mensis Maii comprehendit. Tantus itaque timor totam invasit Apuliam, quod universus populus usque ad civitatem Barum, ad ejus imperium alligatus est. Et his actis apostolicus ipse ad civitatem Sancti Germani pervenit, quam suæ submisit ditioni. Inde Capuam veniens Roberto principi eam restituit, et his actis Beneventum venit prædictus apostolicus decimo Kalendas Junii, et retro montem Sancti Felicis prope Beneventum cum Henrico duce prædicti imperatoris genero castrametatus est. Continuo dominum Girardum cardinalem virum prudentem, et discretum prope civitatem misit Beneventanam, ut cum Beneventanis loqueretur, utrum cum eo pacis firmamentum ponere vellent. Venerunt itaque ad eam quidam de civibus Beneventanis, et cum illis satis abunde de civitatis concordia tractaverunt, et his actis ad dominum apostolicum omnia, quæ dicta sunt, exposuit prædictus Girardus cardinalis. Alio autem die adveniente prædictus apostolicus, consilio arrepto, castra inde amovit die videlicet Sabbati, et ex hac parte prædicti montis Sancti Felicis transivit cum exercitu prædicti ducis Henrici, et in planitie Sancti Petri apostoli juxta flumen Sabbati, viriliter et animose castra apponi præcepit. Beneventanus autem populus horum, quæ fiebant, nihil agnoscere poterat. Cumque taliter in prædicta planitie Sancti Petri castra apostolici et ducis illius ponerent, fama talis tantique facti civitatem percussit Beneventanam, et Rossemannus, qui tunc præerat Romanæ sedis adversarius civis fere universos submovit, ut contra apostolicum venien-

(48) Scribe littera grandiuscula: *Montes*, quo absoluto nomine nobis Italici dicuntur *Alpes*; pari ratione, ac *omnes altitudines montium*, teste Servio ad *Æn.* lib. x: *A Gallis Alpes vocantur; proprie tamen montium Gallicorum sunt*, illorum scilicet quibus

Gallia ab Italia separatur. *PEREGR.*

(49) Descripta a Falcone hoc anno recitat ex eo Barunius verbis plerisque in locis, sed leviter, immutatis, sicuti nonnulla etiam alia anno 1138 et 1139. *PEREGR.*

tem insurgerent, et ad eorum posse resisterent. Nec mora, prædictus Girardus cardinalis vocari fecit Landelphum judicem Beneventanum, et Lodoicum medicum, et Malfridum de Grimaldo abbatem, ut de pacis fœdere loquerentur, et civitatem domino papæ Innocentio redderent. Exierunt itaque viri illi vocati, et petitionibus apostolici faventes civitatem revertuntur. Præterea ad horam fere nonam quidam Beneventanorum exeuntes cum Teutonicis pugnare cœperunt, putantes eis timorem inducere, et eos in fugam sectari. Dux vero illorum nominatus Henricus, audiens Beneventanos ita super se insilire, armari suos omnes occulte præcepit, et catervatim eos a castris exire disponens præcepit, ut Beneventanos sic stulte et furiose exeuntes, insidiis positis, præoccuparent. Quid multis? en ex improvise leonum more fremdentes Teutonici insiliunt, et Beneventanos illos, qui contra eos pugnabant, usque ad Portam majorem in fugam convertunt. In fuga vero illorum quadraginta ferme capti sunt, et quidam illorum trucidati, inter quos Petrus de Populo vocatus, capite abscisso, heu miser! exhalavit. Alter vero, Priscianus nomine, civitatis notarius, ibi mortuus est vulneribus multis afflictus. Decem vero vulneratorum, qui de captione evaserunt post dies quadraginta mortui sunt intra civitatem. Cumque taliter cives Beneventani capti, trucidati, et morti dediti essent, timor continuo civitatem invadit Beneventi, et luctus, quod, si lector adesses, mori cum eis putares et afflictione multa descere. Nocte itaque insecuta, cives, qui capti fuerant, vinculis districti sunt, et alligati. Mane autem facto, die quidem Dominico, ad dominum papam veniunt quidam de civibus Beneventanis viri sapientes, et discreti, qui omnia, quæ apostolicus exquisierat, assecuti sunt, continuo captivos cives Beneventanos, quos Teutonici comprehenderant dominus apostolicus absolvi jussit, et ad propria reverti. Et sic sacramentis firmatis, fidelitatem domino papæ complures civium, qui ad ipsum pontificem exierant, juraverunt. Cumque taliter sacramenta illa perficerentur, vir quidam Jaquintus nomine, civis Beneventanus, quique per triennium exsulaverat, ultionem reddere de acceptis excogitans, Teutonicos omnes submovit, ut civitatem ingredienti, quot possent, caperent et bona eorum auferrent; qui cursu rapido armis acceptis insiliunt, et usque Portam Ruffini festinaverunt, sed quia Portam illam hi, qui intrinsecus erant, firmiter cluserunt, civitatem ingredi non potuerunt. Fama itaque tantæ invasionis cum ad aures pontificis Innocentii pervenit, prædictum ducem Henricum vocari mandavit, ut exercitum illum compesceret, et a tali mortifera aggressionem illum prohibeat. Confestim dux ille pervolat, et totum illum exercitum ad castra reverti mandavit; sicque civitas ab eorum invasionem evasit. Jaquintus vero ille per clavicum, quæ Sancti Renati vocatur, ingrediens, cum quibusdam consociis suis ad sacrum palatium curiæ festinans perrexit, et Crescentium cardinalem pontificis Innocentii ad-

A versarium, qui tunc ibi occurrabatur comprehendit. Nec mora, per plateam illum ducentes ad dominum papam captivum illum trans miserunt; deinde in eadem platea, Bernardum, qui comes palatii vocabatur, ejusdem pontificis contrarium Jaquintus ille invenit, quem audacia assumpta capere conatus est, quatenus eum in captivum prædicto apostolico delegaret; qui Bernardus videns se sic turpiter capi, quibusdam sociis suis secum equitantibus exclamavit, ut quantocius succurrant, et eum a tanta captione eripiant, qui statim ensibus evaginati Jaquintum illum feriunt, et plagis crudeli manu impositis terratenus illum de equo prosternunt, et sic Bernardus ille a captione illa liberatur. Invadit igitur civitatem illam timor mirabilis, et bonis suis oblitus, cives attoniti ruinam inauditam, et depredationem metuebant. Præfatus autem Jaquintus ita crudeliter vulneratus ad manus quorundam ad sororis domum perducitur, et sic novem dies sine sensu et memoria advivens mortuus est. Dominus autem apostolicus sic illuz vulneratum et mortuum, suaque sponte taliter fuisse perductum audiens, ut erat sapientis animi, et pacifici cordis, nullam cum Beneventanis, qui eum interfecerant, exciavit questionem. Bossemannus autem, qui tunc contra voluntatem ipsius apostolici episcopus fuerat, et qui civitatem violento nomine tenerat, noctis silentio timore coactus fugit. Quibus omnibus ita peractis, ita prædictus Falco judex, et Falco abbas Falconis, et Saductus, et Pando, et Potofridus, et Adonibezet, qui per triennium exsulaverant, cum aliis Beneventanis similiter exsulibus, licentia prædicti pontificis ad propria reversi sumus. Cælestis quidem regis magnalia laudantes, qui post tribulationem, et fletum exultationem inducit. Præfatus autem apostolicus supranominatum Girardum cardinalem ad civitatem mandavit, ut a civibus universis fidelitatem acciperet, quod et factum est.

His omnibus ita evolutis, pontifex Innocentius sacramentis fidelitatis acceptis, consilio habito, iter arripuit VIII Kalend. Junii, ut ad imperatorem nominatum festinaret; veniens autem ante Portam Summam, populum civitatis, qui eum ibi præstolabatur, pontifex ipse taliter allocutus est: « Gratias vobis agimus, fratres et domini, quia corde hilari et voluntate sincera fidelitatem nobis peregestis; rogo itaque fraternitatem vestram et probitatem, ut pacem tenetis et constantiam justitiæ inter vos; civitatem vero intrare modo non possumus pro multis variisque negotiis, quæ cum domino imperatore definienda decrevi. Sed his divina clementia defuitis, ad vos revertemur, et de civitatis utilitate tractabimus; nunc vero prædictum fratrem nostrum cardinalem Girardum vobiscum morari permitimus, qui erga vestras utilitates assidue invigilabit et pacem inter vos continebit. » Hæc et his similia pontifex ipse ubi allocutus esset, iter ceptum arripens, ad prædictum imperatorem tendit Lotharium, quem super civitatem Bareusensem eam acriter obsidentem invenit.

Cardinalis igitur nominatus Girardus jussu prædicti apostolici in Beneventana civitate moratus est, et confestim sacrum Beneventanum palatium ascendens, civitatis utilitates, data pace circumquaque, operabatur. Inter cæteras ejus dispositiones præcipue pacem tenendam viribus totis, ore et corde prædicabat. Prius vero quam apostolicus de civitate discederet, Octavianum subdiaconum, virum prudentem, et sapientis animi, rectorem Beneventi ordinavit, qui simul cum domino Girardo statum civitatis, et pacis firmamentum studiose regebat. Cumque pontifex ipse apud imperatorem pervenisset, cum præfato duce Henrico, honore mirabili et gaudio ab imperatore suscipitur. Deinde Barensis populus castellum civitatis, quod pro eorum afflictione rex Rogerius fabricari jusserat, valde terribile et munitum expugnaverunt, sicque per quadraginta dies illud obsidentes cum Teutonicorum auxilio, virtute multa castellum illud comprehenderunt, et terratenus prostraverunt. Custodes autem castelli, quia jam amplius illud defendere non poterant, capti et trucidati, et in mare præcipitati sunt. Sicque de tali tantaque victoria tota Italia, et Calabria, Siciliaque intonuit, et Regi cælorum gratias agens de tanti tyranni gutture eripi gaudebat. Inde maritima omnis usque ad Tarentum, et Calabriam ad imperatoris fidelitatem alligari satagebat. Cumque castellum illud Barensis taliter comprehensum est, super civitatem Melfium apostolicus et imperator venerunt, et eam viriliter obsidentes, diebus non multis elapsis, comprehenderunt, et suæ obtinuerunt fidelitati. Hæc inter Pisanorum exercitus, sicut juraverat, centum navigiis armatis ad civitatem pervenit Neapolitanam. Nec mora; jussu prædicti imperatoris super civitatem Amalphantanam festinat, excogitans igne ferroque eam depopulari. Cives autem Amalphantani, consilio salutis invento, pecunia multa data, ad imperatoris et Pisanorum permansit fidelitatem; inde super Rebellum, et Scalam properantes eas invadunt, et universa eorum bona diripientes, in ore ignis et gladii eas consumunt. Viros quoque et mulieres cum eorum parvulis captivos perducunt, sicque super tali vindicta gavisii, ultra quam credi potest, insultant. Interim præfatus imperator, et apostolicus civitatem dimisit Melfium, et civitatis Potentiæ fines descendit: ibique juxta fluentia de lacu Pesele per dies fere triginta moratur. Inde universa Apuliæ oppida, et civitates ad suum imperium alligavit. Et his actis mandavit imperator, ut Pisanorum exercitus Salernum obsideat; præcepit quoque Roberto principi et magistro militum Neapolitanorum, ut viribus totis et armis simul cum Pisanis eandem Salernitanam obsiderent civitatem; quod et factum est xv. Kalend. Augusti. Quinetiam Rainulphum comitem, quem affectione multa secum detinebat, mille Teutonicorum viris ei datis, super civitatem ipsam Salernum destinavit: quibus ita convenientibus prope muros obsederunt. In civitate illa revera quadringenti milites aderant, qui civitati invigilantes, Pisanos et

A principem, suosque omnes quotidie expugnabant. Quadam itaque die, sicut accepimus, certatum ad invicem. validissimo est inter eos, et de militibus illis Rogerii Siculorum captivi ducti sunt et alligati. Consules præterea Pisanorum, civitatis constantiam aspicientes, quia talis tantaque caterva militum intererat, consilio communicato, lignorum machinam mirabiliter mirabilisque excelsam, et ultra quam credi potest, terribilem construi, summaque cum festinatione levare mandaverunt. Unde factum est, quod populus civitatis mortis periculo oppressus mortem expectabat. Audiens autem imperator civitatis Salernitanæ constantiam, et quia igne ferroque Pisani eam obsidebant, consilio invento, simul cum domino apostolico ad eandem civitatem celeriter festinavit. Sequenti igitur die sapientes civitatis ad ipsum imperatorem venerunt, et pactis intervenientibus, civitatem ipsam suo imperio submiserunt. Quidam vero militum illorum, securitate accepta licentiam exeundi impetrarunt; quidam vero et prædicti Rogerii procures ad turrem majorem, quæ super civitatem erat, confugerunt. Sicque civitas ipsa in gaudium conversa, sub tali tantoque imperio exultabat. Audiens autem populus Pisanorum civitatem Salerni sine eorum consilio, et voluntate ab imperatore captam fuisse, mirabiliter contristati sunt, et furore arrepto machinam lignorum factam combusserunt, et paratis navigiis Pisas regredi disponebant, sed apostolici Innocentii precibus et promissionibus coacti ad imperatoris voluntatem reversi sunt. Sicque castrum illud Turris majoris pro eorum discordia diuissimum est. His ita peractis præfatus imperator et apostolicus castra inde amoventes, Abellinum venerunt; deinde Beneventum et juxta fluxum Caloris ex hac parte Urbiani, ad ecclesiam Sancti Stephani castrametati sunt, secundo die stante mensis Augusti. Cum autem Abellinum venisset apostolicus ipse Innocentius, ducem ad defensionem Apuliæ ordinare nomine suo satagebat. Imperator vero nomine suo, contra voluntatem apostolici ordinare volebat. Unde factum est, ut per triginta fere dies ad invicem discordatum sit, sed sapientum consilio communicato, discordia talis destructa est. Quid multa? divina favente clementia, et ipso imperatore D favente, omnibusque suis, apostolicus nomine suo ad B. Petri fidelitatem comitem Rainulphum virum utique prudentem, et discretum in ducem elegit, et eo electo vexillum ad honorem ducatus apostolicus et imperator in conspectu omnium ei tradiderunt et confirmaverunt. Unde nemo tempore isto viventium recordari poterit, tali lætitia et honore ducem aliquem fuisse electum. Cumque taliter in prædicto loco castrametati sunt, triduo post, die videlicet Calendarum Septembris imperatrix nomine Floridas, militibus fere centum assumptis, ad ecclesiam B. Bartholomæi apostoli venit Portam auream ingrediens, et missarum solemniam ibi audiens, pallium quoddam super altare Beati Bartholomæi, et libram unam argenti obtulit. Præ gaudio vero Beneventanus populus utriusque

sexus, quia per innumera annorum curricula imperatricem sive imperatorem non vidimus, cursu præcipiti ad ipsam intuendam imperatricem ex omni parte civitatis festinavimus, et gratias Deo agentes exsultavimus, quia, quod patres, avi, proavi videre non potuerunt, temporibus nostris vidimus. Ea autem basilicam ipsam B. Bartholomæi egrediens per mediam plateam civitatis ascendit, et per Portam Summam exiens ad exercitum suum remeavit. Triduo autem post imperatricis adventum præfatus apostolicus Beneventanam civitatem intravit, et a Clero et populo universo honorifice susceptus est. Altera autem die adveniente in sacro Beneventano palatio sedens in conspectu cieri et populi Beneventani clamavit, ut si quis contra personam sive electionem Gregorii Beneventani electi canonice et rationabiliter opponere vellet, litera fronte opponeret; sed clementia divina opitulante, et quia electus ipse vitam suam religiose custodierat, nemo civium contra ejus electionem obicit. Apostolicus itaque hoc aspiciens gratias Deo egit, et ipse de persona, et vita electi testificatus est honeste et religiose, et eidem electo præcepit, ut de peccatis suis constiteatur, et die Dominico adveniente, Spiritu sancto cooperante consecrationem acciperet. Quid multa? die adveniente Dominico apostolicus ipse Ecclesiam episcopi descendit, quinto die videlicet intrante mensis Septembris electum ipsum consecravit, ad cujus consecrationem patriarcha interfuit Aquileiæ, et complures alii archiepiscopi, episcopi et abbates Teutonicorum viri religiosi. Lectior, si interesses, revera miratus diceres archiepiscopum quemlibet Beneventanum tanto honore et reverentia consecratum nunquam fuisse, et eo consecrato, apostolicus ipse palatium revertitur. His ita peractis, iudices et sapientes civitatis eundem Dominum papam precantur, quatenus apud imperatorem intercederet, ut de antiqua afflictione, quam civitas longe lateque perpessa est, imperator ipse Beneventanos liberaret; videlicet de vinearum fidantiis et angariis, terratico et de omnibus redditionibus quas Normandis reddere soliti sunt, quoniam quidem nos, et patres nostri, avi et proavi Deum oravimus, ut imperatoris adventum partibus istis largiri dignaretur, per cujus adventum libertatis vigorem et securitatis consequeremur. Nunc vero, Pater sanctissime, et quia voluntas, et potestas concessa est bene nobis faciendi, lacrymis omnium oramus, ut de tanto periculo tributorum civitatem B. Petri eripias. Apostolicus itaque pietate divina correptus super civitatis longa afflictione condolens patriarcham Aquileiæ aliosque cardinales, et Girardum specialiter cardinalem suum presbyterum virum valde venerabilem, et discretum ad imperatorem direxit, qui foras in præfato loco castrametatus erat, exhortans, ut comiti Rogerio de Ariano præciperet, ejusque baronibus, ut fidantias ei omnes redditus, quos de hæreditatibus Beneventanorum habere soli-

atus erat, quietus dimitteret. Imperator itaque precibus apostolici acceptis, absque mora, vocari fecit præfatum comitem, ut cum baronibus suis veniret, et sacramento interveniente, petitionibus apostolici obtemperaret. Comes itaque adveniens coram imperatore confessus est, se hoc juravisse et confirmavisse tempore comestabuli Rolpotonis, qui pro civitate hoc petierat. Denique barones, quos secum duxit, jurare coegit, sicut apostolicus exigebat. In primis Alferius Draco, et Robertus de la Marra, et Bartholomæus de Petrapulcina, et Tadeus de la Græca, et Girardus de Lanzulinu, et Sarolus de lo Tufo, et sic juraverunt: « Juro, et promitto, quod ab hæc hora in antea non queram, nec quæri permittam de cunctis hæreditatibus Beneventanorum fidantias, angarias, terraticum, olivas, vinum, salutes, nec ullam dationem, scilicet de vineis, terris aspris, silvis, castanetis, et ecclesiis, et liberam facultatem tribuo in hæreditatibus Beneventanorum vendendi, aucupandi, et in eis et de eis quodcumque voluerint faciendi, et per hoc mercatum civitati non disturbabo, nec disturbari consentiam. Hæc omnia attendam bona fide sine fraude. » Taliter eis jurantibus, præcepit imperator, ut alios suos barones Montisfuculi vocaret ad idem sacramentum faciendum. Quibus actis, præfatus Girardus cardinalis cum sapientibus civitatis omnia hæc domino papæ retulerunt. Hoc sacramentum factum est sexto die intrante mensis Septembris. Altera autem die ideim Girardus cardinalis cum iudicibus ad imperatorem tetendit, ut ab ipso comite, et suis baronibus sacramentum hujusmodi acciperet. Comes vero Rogerius sacramentum illud facere noluit, confitens se tempore præterito illud fecisse, suos vero barones de Montefusco jurare præcepit, videlicet Raonem de lo Tufo, Accardum, Gemundum, Eternum, Ousfridum, ceterosque, qui circa Beneventum fidantias accipiebant, et his taliter actis Salvatori Deo, et Innocentio papæ gratias egimus, cujus virtute, et gratia tantam consecuti sumus libertatem. Quibus ita peractis præfatus imperator de prædicto loco castra amovens, viam Romam redeundi arripuit, qui ante Portam Summam cum toto suo exercitu transivit, et prædictus apostolicus cum illo festinavit nono die intrante mensis Septembris (50). Tunc ipse imperator castrametatus est, ubi Tres-Sancti nominatur; deinde Capuam petens, Romam transierunt. Quid multa? Imperii sui altitudinem et palatia imperator ille repedavit. Apostolicus autem Innocentius palatium Lateranense adivit. Audiens itaque nominatus rex Rogerius imperatorem illum viam redeundi arripuisse, exercitu convocato Salernum venit; continuo super Nuceriam veniens, illud suæ obtinuit potestati, deinde castra amovens totam terram Rainulphi comitis obtinuit; inde procedens Capuam furore multo et tempestate comprehendit, et eam igne ferroque depopulatur; universa siquidem civitatis illius

(50) Hæc omnino cum iis congruunt, quæ in Serie abbatum Cassin. de tempore observabam, quo Inno-

centius et Lotharius ppeud Cassinum simul fuerunt. PEREGR.

spolia et divitias partim igne, partimque virtute consummi præcepit; ecclesias quidem, et earum ornamenta diripuit, mulieres quoque, et sanctimoniales in opprobrium conversæ sunt, et his taliter evolutis Abellinum, et usque ad confinia Beneventi obtinuit. Confestim magister militum Sergius civitatis Neapolitanæ ad suam convertitur fidelitatem; deinde iudices Beneventanæ civitatis cum aliis civibus regem ipsum adeuntes ad Anacleti fidelitatem, et ipsius regis amorem civitatem submitunt Beneventanam, Innocentii papæ fidelitatem parvipendentes, et his actis convocato exercitu civitatem Beneventanam applicuit, et ante Portam Summam medio mense Octobris transiens ad montem Sarchum festinavit, quod suæ obtinuit potestati. Et inde procedens super civitatem comitis Riccardi cursu volucris properavit, quam comes ille dimittens ad ducem confugit Rainulphum; sicque civitatem illam suæ voluntati alligavit. Inde montem Corvinum capiens in ore ignis et gladii illud consumi præcepit, et spolia ejus diripuit. Dux igitur Rainulphus memoratus audiens regem illum ob ejus confusionem Apuliam fuisse ingressum, et ejus desolationem quotidie tractare, Barenses populum et Tranensem, Trojanum et Melphicensem, et mille quingentos milites congregavit, affirmans prius morti velle succumbere, quam vitam ducere infelicem, et taliter dux ille paratus prope regis exercitum adivit. Interea abbas de Clara-valle, vir valde mirabilis et discretus, qui ad regem illum venerat pro tanti dissidii infestatione sedanda, inter regem illum et ducem pacis fœdera alligare conatur; sed pro multis variisque negotiis quæ inter eos quærebantur, apud Salvatoris Dei potentiam nondum complacuit concordia alligari. Quid plura? Rex ipse exercitum suum divisit, et ad bellandum illum viriliter stabilivit, similiter et dux ille suos omnes sapienter ordinavit. Primum quidem regis acies ordinata aggreditur, et inter ducis armatos intravit. Illico acies illa regis prosternitur. Rex autem, qui cum aliis aciebus suis armatis inerat, Dei adveniente iudicio, timore percussus ipse primum terga vertens in fugam conversus est; sicque universa regis congregatio cursu præcipiti confugit, dimissis omnibus divitarum suarum apparatusibus et tentoriis, auri, argenteique magnitudine infinita, quorum numerare copia non est humanæ scientiæ. Quid multa? Dux ille victor effectus de regis exercitu comprehendit, et occidit, omnemque illam magnitudinem, divitiasque tam ipse, quam populus Barensis et Tranensis, cæterique quos rogaverat ad propria locupletati detulerunt. Tria millia, sicut audivimus, hominum in bello mortua sunt. Ibi Sergius, magister militum Neapolitanæ civitatis, mortuus est; ibi Eternus de Montefusco, et Girardus de Luzulino, et Sarolus de lo Tufo, et complures, quorum nomina pro difficultate numerandi silentio tegimus. Secundo vero die stante mensis Octobris bellum hoc actum est. Rex itaque nominatus taliter cum sequacibus suis anfangiens noctis tempore, altera quidem die ad

castrum Paludis pervenit, deinde Salernum festinavit; diebus autem non multis evolutis, Rossemannus Beneventanus antistes, consilio accepto cum iudicibus civitatis et sapientibus quibusdam ad regem ipsum consolandum, et servitia civitatis offerenda festinavit. Precatur insuper, ut libertatem possessionum Beneventanorum, quam supradictus imperator concesserat, populo Beneventano ipse largiretur. Rex igitur, precibus eorum acceptis, pro totius civitatis amore inveniando, privilegio facto et signato, omnes fidantias et exactiones, quas soliti fuimus persolvere, condonavit, et privilegii pagina accepta gaudio ineffabili civitatem sunt regressi Beneventanam; privilegii pagina ita est continens:

« In nomine Domini Dei Salvatoris æterni Jesu Christi; Dominicæ Incarnationis anno 1137, mense Novembri primæ indictionis: Ego Rogerius Dei gratia Siciliæ Italiæ rex, Christianorum adjutor et clypeus, Rogerii primi comitis filius: Regalis Excellentie nostræ provocamur liberalitate fidelibus nostris tanquam de nobis bene promeritis beneficia ampliori manu debere impendere, ut non solum fideiiores inveniantur, sed ut cæteri spe retributionis adjuti in nostro servitio promptiores habeantur. Eapropter, venerabilis Beneventane Rossemanne archiepiscopo, qui semper in omnibus fidelis exististi, petitionibus tuis, et Bernardi Beneventani comestabuli, et Beneventanorum iudicum, aliorumque plurimorum civium clementius annuentes, quia vos semper nostros fideles experti sumus, pro amore Summi Regis, per quem subsistimus, et regnamus, et amore et fidelitate vestra, quam in nobis habetis, et in antea habituri estis, dimittimus et condonamus vobis ea omnia, quæ nos et prædecessores nostri Normandi circa Beneventanam civitatem habuerunt, fidantias subscriptas, videlicet denariorum redditus, salutes angarias, terraticum, herbatium, carnaticum, Kalendaticum, vinum, olivas, relevum, postremo omnes alias exactiones tam ecclesiarum quam civium, et omnia prædicta et possessiones liberas facimus, et quietas, undecunque aliquid accipere soliti sumus; ut quandiu in nostra permanseritis fidelitate, et nostrorum hæredum, liberi et quieti vos, et vestri hæredes ab omnibus supradictis maneat, et in vestris prædiis venandi, piscandi, aucupandi liberam facultatem habeatis, et ut firmiter hoc tenere valeatis privilegium istud sigillo aureo nostro signari fecimus: Si qua vero persona, quod absit, magna humilisque, hujus nostræ concessionis paginam in aliquo violare præsumperit, viginti libras auri purissimi in misericordia nostra palatio nostro componat, præsensque privilegium robur pristinum obtineat. At hujus concessionis iudicium per manus Henrici nostri notarii scribi præcepimus, et bulla aurea insigniri. Anno regni nostri septimo.»

Cumque privilegium hoc coram Beneventanorum cœtu lectum esset, Deo Salvatori omnium, præfatoque regi, et jam dicto antistiti gratias egimus, quia quod avi et patres nostri videre non potuerunt, li-

bertatis et securitatis donum nobis dignatus est misericordia sua Jesus Christus largiri, et meritis nostris offerre. Quid multa? ex tanto nobis concesso beneficio, et firmato, cives universi, servitia, et honores præfato regi polliciti sunt, et sine offensioe ad ejus præceptum famulari (51). Dux præterea Rainulphus supra memoratus audiens regem illum sic devictum, et animo consternatum cum paucis Salernitanam civitatem fuisse ingressum, consilio habito, mille fere equites, et Apulorum peditum multitudinem congregavit; nec mora, Trojam dimittens captivam totam suæ alligavit potestati, et inde procedens super comitis Rogerii de Ariano comitatum advenit, qui continuo Alferium Draco, et Robertum de la Marra, et Robertum de Petramajori, et Robertum de Potofranco, aliosque barones ipsius comitis suæ subjungavit ditioni. Postremo eundem comitem Rogerium ad suam coegit voluntatem. Quibus ita peractis dux ipse prope castellum Paludis suorum virtute stipatus castrametatur, die quidem Kalendarum Decembris. Mirabatur interea populus Beneventanus de ducis illius Rainulphi continentia, et in prædicti regis amore et fidelitate, et Anacleti servitio die, noctuque simul cum Domino Rossemanno antistite invigilabat.

Aliud quoque non tegendum silentio fraternitati vestræ explicabo. Cum præfatus abbas de Claravalle, vir valde mirabilis et discretus de fœdere pacis, et Ecclesiæ unitate cum nominato rege confabularetur, assidue rex ipse cum abbate illo stabilivit, ut tres cardinales ex parte Innocentii papæ, qui ejus interfuissent electioni ad regem ipsum venirent, et tres ex parte Anacleti et ordinem electionis utriusque regi ipsi insinuarent, deinde rex ipse, ordine audito, utriusque partis sanctionem et justiore eligeret electionem, et sic Spiritu sancto favente, ad pacis perveniret cum totius sui regni magnitudine firmiter. Cognoverat enim, firmiterque crediderat, totius mundi Christicolæ parti favere Innocentii, et ejus pontificatum venerari; ipse vero solus cum regni sui latitudine discordabat. Continuo ad Innocentium papam, et Anacletum delegatum est, et cursu rapido regis positio destinatur. Placuit itaque eis, et consilio eorum firmato ex parte Innocentii Aimericus cancellarius, et Girardus cardinalis vir valde venerabilis simul cum prædicto abbate de Claravalle Salernum super hujusmodi electione ventilanda advenerunt. Ex parte vero Anacleti Matthæus cancellarius, et Petrus Pisannus cardinalis, et cardinalis alius nomine Gregorius similiter accele-

rare. Quibus ita congregatis, rex ille, ut erat sagacis animi, providique consilii, prius partem Innocentii quadriduo usque ad occasum mirabiliter, et ultra quam credi potest, examinavit; sequenter autem Anacleti partem quadriduo similiter perscrutatus est. Studiose igitur, et diligenter partibus utriusque electionis auditis, rex ipse clerum omnem et populum civitatis Salernitanæ congregari mandavit, et episcopos, et abbates monasteriorum, qui conveniant, et coram eis taliter exorsus est: « Domini et fratres, credimus vestram non latere prudentiam, qua de re cardinales istos partes utriusque fecerim convocari; putavi etenim, quantum nostræ attinet virtuti, tali et tanto negotio finem imponere, et justitiæ semitam evidenter sectari, sed quis multis quæstionibus variisque responsionibus animus noster impeditur, solus ego super hoc tanto negotio finem impendere nequeo: unde si dominis istis cardinalibus videtur, ordinem utriusque scribant electionis, et ab utraque parte unus mecum in Siciliam descendat cardinalis, ubi, favente Domino Nativitatis Jesu Christi Salvatoris festivitatem celebraturi sumus, ibique sapientes archiepiscopos, episcopos, aliosque inveniemus prudentis animi viros, quorum consilio Anacleti partem usque modo sectatus sum: tunc enim ipsorum aliorumque sapientum consilio super hoc negotio, divina inspirante clementia, certissimum finem, quantum meæ attinet potestati, imponemus. » Cardinalis ad hæc Girardus respondit: « Scitis revera, quoniam ex parte nostra ordinem partis nostræ nos omnes scribemus: audistis enim ex ore nostro seriem electionis, audistis omnia, quæcumque circa nos gesta sunt: cardinalem quidem mittemus Guidonem de Castello, sapientem utique virum et discretum, qui vobiscum, sicut petitis ad Siciliam veniat, deinde sicut sapientiæ vestræ placuerit, perficiatis, Spiritus sanctus Paracletus cor vestrum illuminet, et corde recto ad Ecclesiam, et veritatis lumen perducatur. » Et, his actis, unusquisque ad propria remeavit. Altera die adveniente prædictus Girardus cardinalis cum suis reversus est: solus autem Guido præfatus cardinalis remansit cum rege profecturus, sicut statutum est. Ex parte vero Anacleti similiter cardinalis alius destinatur. Quibus patris, navigio parato, rex ipse ad Siciliam transfretavit. Dux præterea Rainulphus jam nominatus præfatum castellum Paludis viriliter obsedit, quod præliis multis, et machinationibus quotidie expugnabat. Videns autem dux ipse castellum illud capere non posse, consilio habito, castellum illud dimisit, et in finibus Alifani recessit; qui continuo civitatem

(51) Fortasse: *sine offensioe Romani pontificis*. Beneventani autem liberi ab exactionibus omnibus Rogerii privilegio redditi, sua servitia ei promiserunt; sed prius concesserat Anacletus. *Auxilium hominum Beneventi*, inquit in diplomate superius relato, *contra hostes tuos largimur, et confirmamus*. Quos anno sequenti 1138 obsequii sui specimen eidem delisse, perhibet Falco, cum ait: *Predictus rex dominum papam Innocentium in patrem, et do-*

minum accepit, et civitati Beneventanæ, et per totius regni sui partes mandavit, eum patrem et dominum accepisse. Nos autem litteris ejus acceptis, dominum illum et patrem vocavimus. Schismati sic renuntians videtur Rogerius; pax tamen inter illum, et Innocentium secuta haud est, quem anno 1139, ut idem noster habet, præfatus papa in Romana synodo *scilicet* excommunicationis alligavit. PERGER.

illam, et munitionem castelli comprehendit, et suæ A obtinuit potestati.

Hoc anno Anacletus, qui sub nomine pontificatus advixit, septimo die stante mensis Januarii mortuus est, qui sedit annis septem, et mensibus undecim, et diebus viginti duobus. Innocentius itaque pontifex continuo viribus sumptis, et amicorum virtute accepta contra inimicos viriliter insilivit. Rossemannus igitur episcopus totius civitatis tintinnabula Beneventanæ pulsare præcepit, mortem ipsius Anacleti significando.

Hoc anno prædictus imperator cum ad imperium suum revertebatur, mortuus est in partibus Tusciæ, et eo defuncto Corradus ad imperium unanimi voto sublimatus est.

Anno 1138 et novo anno pontificatus domini Innocentii secundi summi pontificis, mense Martio primæ indictionis. Cum prædictus Anacletus mortuus esset, cardinales sui, consilio accepto a fratribus ipsius Anacleti, ad regem miserunt Rogerium ipsius Anacleti mortem significantes, ut si ei placeret, papam constituerent. Rex itaque ut domini papæ Innocentii partem impediret, voluntati eorum assensit, et papam eligendi potestatem dedit; qui Romam reversi fautoribus eorum congregatis; medio mense Martio, Gregorium cardinalem papam sibi, et invasorem constituerunt, Victoremque eum vocaverunt. Sed Dei misericordia auxiliante, hæresis illa, et invasio paucis temporibus regnavit. Diebus autem non multis evolutis, fratres prædicti Anacleti, tantam cognoscentes turbationem, in se reversi, Domino favente, cum prædicto domino Innocentio papa pacis firmamentum composuerunt, et ipsi, et omnes ejus adversarii ad ejus fidelitatem conversi sunt, et sceleratus ille, qui sub Victoris nomine apparuit, vestem, et mitram deposuit, et ad voluntatem pontificis Innocentii pervenit. Sicque gaudio magno, et gloria exultationis tota Romana civitas exultavit, et pontifex ipse Innocentius ad unitatem Ecclesiæ, et concordiam, auxiliante Domino, perducitur. Diebus autem non multis evolutis, prædictus apostolicus consilio accepto Albanum venit disponens, exercitu congregato ad ducem Rainulphum venire, sed infirmitate percussus venire non potuit. Interea rex Rogerius congregato exercitu in sinibus venit Apuliæ, cogitans civitates sibi ab imperatore ablatas submittere potestati. Dux igitur Rainulphus regis illius sentiens adventum, totius Apuliæ partes submovit, ut contra ejus rabiem unanimiter insistant. Nec mora, cursu rapido ad ducem festinant nominatum, et sic contra regis illius ferociam mensibus fere duobus resistunt. Hæc inter, sicut nobis est relatum, prædictus rex dominum papam Innocentium in pa-

trem et dominum accepit, et civitati Beneventanæ, et per totius regni sui partes mandavit eum patrem et dominum accepisse. Nos autem litteris ejus acceptis dominum illum et patrem vocavimus; quibus peractis Rao de Fraineta Beneventanæ civitati, et regi Rogerio rebellis apparuit, et vineas Beneventanorum incidi mandavit. Cives itaque consilio accepto Raonis illius infestationes regi nominato mandaverunt, ut citissime eos ab illius adversitatibus eripiat. Rex illico, congregato exercitu, iter arripuit, et in ipsius sui adventus virtute Montemmaranum, et castella alia comprehendit, et igne comburit. Iuda super Ceppalunum adveniens simul cum Beneventanis illud obsedit, et die ipso villam rusticorum comprehendit, et eorum bona deprædata sunt, et domus omnes eorum destructæ. Sequenti vero die turres et munitiones castelli in potestate regis datæ sunt. Rao etenim de Fraineta timore regis coactus castellum illud triduo ante exierat cum uxore, et ad ducem festinavit Rainulphum simul cum Raone de lo Tufo, et Orrico de Sarno, qui similiter faciem regis fugientes castella sua dimiserunt. Cives continuo Beneventani regem precantur suppliciter, ut castellum illud Ceppaluni civitati contrarium, ad destruendum largiatur. Quid multa? Rex ipse petitionibus populi favens permisit ad diruendum. Nec mora, catervatim Beneventanus populus festinat ad destruendum, et sic radicitus universa ædificia castelli evulsa sunt, et civitas tota super illius gaudebat destructione. Nam si universas crudelitates, et pericula, quæ ab illius castelli domini passi sumus, describere vellem, nec lingua dicere, neque stylo pronuntiare possem. Unde Deum laudantes regi gratias egimus, qui nobis illud ad destruendum concessit. Et his actis præfatus rex Capuanos fines adivit, et castellum, quod Calvum dicitur, comprehendit (52). Dux præterea Rainulphus exercitu congregato horis omnibus invigilabat, ut regem illum virtute insiliat et accipiat ultionem. Rex vero, ut erat sapientis consilii, per montana quæque, et loca ardua castrametatur, et sic ducis vitabat prudentiam, et virtutem, undoduz ille vehementer condolens mente, et corpore fremebat, quia cordis dolorem ostendere non poterat. Novissime apud Alifas moratur, existimans regem illum Alifis venire. Rex vero, ut diximus, ducis constantiam fugiens a castello Calvo revertitur, et in sinibus S. Agathæ tentoria sua poni præcepit, Beneventum venire disponens; et inde amoto exercitu castrametatus est prope Beneventum, ubi dicitur Plancellæ, et ibi mansit duobus diebus. Tunc accepto consilio inde recessit, et districto exercitu flumen transivit Caloris, et castra posuit super pontem Valentinum, mansitque ibi duobus diebus. Dux

(52) Vere Calvum (ubi olim *Cales*, diutissime quæ deserta mansit) et ab ejus constructionis primordio in ipso confinio fuit agri Campani: quippe in an. 879 ab Atenulfo, qui dein comes Capuæ, et demum princeps Beneventi evasit, adificari cœptum in limite Calinii, incurrente in Campanum, ex Erchemperto num. 40 et 45 est intelligere; de quo offende-

batur Capuæ tunc Gastaldus Pandonulfus. Eadem autem descriptio, cum postea suus ager Calvo fuisset assignatus, immutata non est, quod ex præcepto princ. Pandulfi in Hist. PP. Langob. lib. 1 et ex privilegio quodam reginæ Joannæ II in Archivo Campana: urbis aperitur: atque etiamnum manet, de quo alibi. FERRELLA

autem nominatus Rainulphus, ut erat prudentis animi, in finibus morabatur Petræmajoris, pertractans, ut castellum Apicis, quod rex minabatur obsidere, virtute, et animose illud liberaret. Rex itaque nominatus Beneventanos precatur, ut in ejus auxilio unanimiter festinarent, Rossemannus igitur, qui tunc præsul aderat, amore regis coæctus cives universos rogavit, et in ejus mandavit auxilio. Audiens autem rex ipse castellum Apicis a militibus et viris prudentibus armatum fore, consilio accepto, castra amovit, et Petræpoliticæ castellum aggredi præcepit, et igne ferroque illud depopulatur; et inde procedens castella alia comprehendit, et comburi mandavit. Pontem Landulphi Farnitum, Campugattari, et Guardiam, et civitatem comprehendit Alipham, et igne consumpsit, universam quidem substantiam civium, et Ecclesiarum ornatus, galitæ regis, et turba innumera prædonum, quæ eum sequebatur, comprehendit, rapuit, dispoliavit, et unusquisque, prout potuit, dispartitur. Lector itaque, si adesces, super tali tantaque civitatis strage et confusione turbatus desceres, et firmares a Græcorum tempore et paganorum, tantam in Christianos ruina et combustionem non accidisse. Cumque taliter civitatem illam Alipham consumpsisset, exercitu inde amoto, in finibus festinavit Benafri, civitates illas suæ submittere potestati. Continuo jussu crudelitate a rege illo injuncto, civitatem illam Benafri aggredi, et expugnari mandavit. Cives autem, prout poterant, et se et civitatem defendebant. Rex itaque eorum constantiam aspiciens, crudeli manu jussionis minatur, ut civitatem illam insuliant. Continuo, peccatis imminentibus, civitas illa valde unita et divitiis plena capitur; et civium omnium bona et divitiarum magnitudines ab hostibus capiuntur, et divisæ per partes ad nihilum sunt conversæ. Viri itaque, et mulieres, parvulique eorum per montana fugiunt, omnibus eorum bonis in manibus rapiuntur, et prædonum dimissis, sicque civitas illa, et turrium ejus munitiones in potestate regis subacta est. Et tali crudelitate audita Præsentianum castellum et Roccaromana ad regis voluntatem convertitur, et alia castella circumquaque contigua. Quibus actis, rex inde revertens Beneventam venit, et ad Paludis castellum castrametatur duodecimo die mensis Septembris intrante. Dux interea Rainulphus, qui tanto regi resistere non poterat, dolore cordis concussus circa Aliphanos fines morabatur. Inde procedens rex ipse ad civitatem

Melphium ivit, putans eam suæ submittere potestati, quod obtinere non potuit, et inde reversus super castellum Toccum adivit. Continuo machinas lignorum fieri mandavit, virtute quarum turres castelli illius, et munitiones destruerentur; sicque paræ quædam turrium diruta est. Dux interea Rainulphus circa eum quotidie invigilabat, ne rex ille terras Rogerii comitis de Ariano invaderet. Populus autem castelli, virtutem regis, et furorem aspiciens sub ejus potestate et ditione colla submitit, et castellum illud in ejus dominatione subactum est tertio Kalend. Octobris, octo quidem dies castellum illud Toccum obsedit. Quibus ita peractis, rex ipse castra inde amovit, et tempore valde pluviali Beneventum venit, et ipse intra ecclesiam Sancti Petri apostoli prope civitatem sitam castrametatur (53). Totus quidem ejus exercitus infra civitatem hospitatus est Beneventi, ibique mansit diebus tribus: tempus enim terribile pluviarum, et valde periculosum inerat, et pro inveniendis ad exercitum necessariis, nullo modo adire valebant; unde, sicut diximus, infra civitatem Beneventi ad refocillandum exercitum conmorati sunt. Rex interea nominatus civitatem intravit Beneventanam quarto die intrante mensis Octobris, et Ecclesias, et civitatis palatia, et curiam apostolice studiose perquisivit, et exercitu refocillato, castra a civitate amovit, et prope castellum S. Severi castrametatus est. Inde procedens castellum Morcone suæ obtinuit potestati, et his actis castellum Sancti Georgii, et Petræ majoris comprehendit. Comes igitur Rogerius de Ariano audiens Apicis castellum dimisit, et villanis omnibus, ut regi obedirent, licentiam largitur, et ipse civitatem intravit Arianum; ibique confidens ducis Rainulphi auxilium adinvenit; qua de re nullo modo ad regis voluntatem pervenire voluit. Continuo rex ipse castellum Apicis suæ alligavit fidelitati, et rex ipse ad castellum Tamarum debet quatuor moratus est. Præfatus autem dux exercitu congregato prope civitatem Arianum venit custodiens, ne rex ipse quoquo modo eam invaderet, et sic rex ipse, et dux ad invicem laborabant. Et his decursis prædictus rex a Tamaro illo castello discedens circa Melphitanos fines festinavit; et inde procedens castellum S. Agathæ valde munitum suæ obtinuit potestati, et alia castella ibi contigua. Dux interea nominatus civitatem regebat Melphium, ne rex ille quoquo modo ingenio eam invaderet: præfatus autem rex cognoscens ducem Rainulphum jugiter

(53) Manent etiamnum hujus Ecclesiæ rudera in planitie, ut nostri Falconis usurpem verba ad an. 1137, juxta flumen Sabbati; camque Theoderada, uxor ducis Romualdi, qui sedit ab an. 961 ad an. 977 construxit; quo in loco multarum ancillarum Dei cœnobium instituit, ut perhibet Paulus Diac. lib. vi, cap. 1. At hoc Rogerii tempore ibi non aderant Moniales, ut reor; quæ monasterium S. Petri apost. pariter nuncupatum, memoratumque Falconi ad an. 1121 intra urbem situm incolabant. Theoderada autem eam extra Beneventi mœnia construxisse videtur Ecclesiara, ut pio quodam affectu D. Petri

in Vaticano campo extra Romam conditam Basilicam imitaretur; sicuti non alia occasione excelsa reputo extra Capuam, Tarentum, Viennam (Nolanum, aliasque urbes) Ecclesias eidem divo, summo cultu olim habitas, quarum prima descripta habetur nostro Michaeli monacho in suo Sanctuario par. iii; altera Petro Diac. lib. iii, cap. 43 et 57; tertio vero in quodam Diplomate memoratur Callixti III apud Bibl. Floriac. qua deinde labentibus annis ignorata, vulgus, quem secuti postea sunt doctiores, longe alias earundem construarum excogitavit, pius quidem, rationes. PÆRGA.

contra se, et suos obsistere, et Apuliæ civitates tueri, consilio communicato, castella, quæ comprehenderat, militibus et viris armatis muniri, et observari mandavit, et ipse rex Salernum adivit, disponens ad Siciliam reverti, quam longo tempore dimiserat. At dux nominatus Barum descendit, et marinos fines visitavit, populum omnem hortando, ut tempore opportuno, viribus sumptis, et armis, contra regem obsistant, qui unanimiter, et corde devoto paratos fore clamitabant.

Anno 1139, Dominicæ Incarnationis, et decimo anno pontificatus domini Innocentii secundi summi pontificis, et universalis papæ: mense Martio secundæ Indictionis, hoc anno præfatus apostolicus Innocentius, octavo die intrante mensis Aprilis, Romæ synodum celebravit. Ad cuius sacri conventus præsentiam archiepiscopi, episcopi et abbates innumeri convenerunt: ibique inter cætera, quæ, Spiritu sancto mediante, statuta sunt, vinculis excommunicationis alligavit regem Rogerium prædictus apostolicus Innocentius in præsentia omnium Catholicorum virorum, qui convenerant, et ejus omnes sequaces. Hoc anno Rainulphus dux, de quo in superiori tractatu mentionem fecimus, ardentissimo febris synoche, calore correptus, ultimo die stante mensis Aprilis ex hoc mundo decessit apud civitatem Trojanam, quem ducem Guillelmus venerabilis ipsius civitatis episcopus cum universo clero et populo diligenter et honeste, lacrymisque manantibus sepulturæ infra episcopium tradiderunt. O quantus luctus omnium, et virginum, et viduarum, puerorum, et senum utriusque sexus, et militum, civitatem illam invasit! quem si radicibus describere tentarem, nec dies sufficerent, nec copia describendi. Barensis itaque populus, et Traiensis, Melphicensis, Canusinus, et omnes, qui sub ejus dominio, et protectione confidebant, consolatione oblita, crinibus evulsis, pectoribus laniatis et genis, ultra humanum modum lugebant. Lugebant enim ducem piissimum, et ad rem universorum, qui totius sui ducatus habenas dulcedine, et humanitatis suavitate, furore omni deposito disponebat. Quid multa? de mortis illius compassione inimicorum etiam acerbitas, et de ejus prudentia condolens, lacrymansque compatiabatur: sicque tota fere Italia de ejus probitate, et præliis, horis omnibus recitabat. Audiens autem prænominatus rex Rogerius ducem Rainulphum virum bellicosum, et magnanimum ex hoc mundo obiisse, vanitatis et elationis spiritu accensus ultra humanum modum gavisus est. Gavisus utique, et morte communi oblitus exarsuat, animoque concipiens, ut exercitu congregato Apuliæ fines insiliat, eamque suæ submittat ditioni et fidelitati. Quid multa? septem navigiis armatorum paratis, et auri, argentique magnitudinis ditatis, die septimo stante mensis Maii, Salernum transfretavit. Continuo clerus omnis et populus Salernitanus laudibus multis hymnisque sonantibus regem illum suscepit. Nec mora, rex ipse litteras

A omnibus suis circumquaque manentibus direxit, ut armis eductis ad eum conveniant. Litteris itaque ejus acceptis ad imperium ejus obtemperaverunt; deinde rex ipse exercitu congregato Beneventum venit, et sic contra inimicos expugnandos festinavit.

Hoc anno iv Kalend. Junii, mons ille, qui prope civitatem Neapolim esse videbatur, ignem validum, et flammâs visibiles projecit, per dies octo, ita ut civitates ei contiguæ, et castra mortem expectabant, ex cujus incendio pulvis niger, et horribilis exivit, et usque Salernum, et Beneventum, et Capuam, et Neapolim pulvis ille a facie venti pervolavit; ignis vero ille per dies octo visus est, de quo pulvere cives multi Beneventanorum, et ego istius operis descriptor collegimus, per dies vero triginta pulvis ille super terram visus est. Cumque, ut supra dictum est, rex Rogerius exercitum congregasset, super comitis civitatem festinus adivit, et civitatem illam acerrime expugnans suæ eam alligavit ditioni. Comes autem fugam petens Trojam ingressus est. Deinde rex ille civitates, et castra Capitaneæ suæ obtinuit potestati. Dux præterea illius præfati regis civitates cunctas Apuliæ, et maritimas ad suum convertit imperium, pacem omnibus, et securitatem affirmans. Barum quidem civitatem valde munitam obtinere non potuit; quadringentos enim milites princeps civitatis secum detinebat, præter cives quinquaginta millia habitantium. Dux itaque nominatus civitatem illam Barum cognoscens capere non posse, exercitu suo convocato, ad patrem regem Rogerium, qui in Trojanis morabatur confinis pervenit, et eis in unum convenientibus, studiose tractare coeperunt, qualiter civitatem Trojanam suæ submittant potestati. Quatuor quidem milibus interjectis a civitate Trojana comes Rogerius Ariani cum septingentis militibus de morte desperatis morabantur. Cives revera Trojani cum extraneis, qui ad eos confugerant præ timore nominati regis civitatem illam tuebantur. Rex itaque civitatem illam sic a tantorum virorum virtute munitam persentiens ad castellum Bacharezza ibi vicinum ducentos milites dimisit pro civitatis illius infestatione, et ipse cum duce nominato filio suo, simulque eorum exercitu advocato super civitatem Arianam comitis Rogerii venit. Continuo rex ipse civitatem illam obsedit, et lignorum machinas ad expugnandum eam fieri mandavit. Cives autem, et milites, qui cum eis erant, nihil ex his, quæ ingerebantur, metuebant; ducentos enim milites et viginti fere millia armatorum in civitatem introduxerunt. Rex itaque sic eam paratam et munitam aspiciens castra amoveri præcepit et furore commotus vineas, olivas, et arbores, et sala eorum, que inveniri poterant, incendi mandavit, et devastari, et sic civitatem illam dimittens biduo per confinia illius moratus est.

Eodem tempore præfatus apostolicus Innocentius prædictum ducem Rainulphum obiisse audiens, satis satisque condoluit, et consilio communicato,

urbem Romam exivit, mille equitum caterva stipatus, et pedum multitudine copiosa, deinde ad civitatem Sancti Germani pervenit. Cumque praefatus rex apostolicum illum urbe egressum persequeretur, legatos suos praefato apostolico de pace mandavit, et voluntatem apostolici, et petitionem pollicetur perficere. Apostolicus autem legatos regis honeste accipiens, cardinales duos ad regem ipsum transmisit, pacis et dilectionis firmamentum describens, et ut ad civitatem Sancti Germani rex ipse festinaret. Quid multa? Cardinales illos rex ille diligenter et honeste accipiens, civitatem Trojanam, quam obsidebat dimisit, et cursu rapido ad praedictum apostolicum cum duce filio suo, et exercitibus suis festinat; continuo per legatos suos ab utraque parte de pacis foedere interlocuti sunt. Apostolicus itaque principatum Capuanum a rege petebat, quem injuste principi Roberto abstulerat. Rex vero nullo modo principatum illum reddere voluit, et sic per dies octo disceptatio talis inter eos habita est; et his actis praefatus rex suo omni exercitu coaerato, ad terras, quae filiorum Burelli vocantur, acceleravit, de quibus terris partem quamdam castrorum suae submitit potestati. Apostolicus autem, et qui cum eo erant, regem illum in partes illas recessisse cognoscentes, castrum quoddam nomine Galluzzum aggredi praecipit, et devastari. Nec mora, praefato regi nuntiatum est qualiter jam dictus apostolicus castellum illud esset aggressus. Quid multa? cursu rapidissimo rex ille ad terram Sancti Germani, ubi apostolicus ipse morabatur, pervenit. En subito de regis adventu fama terribilis pervolat, et continuo castra regis confixa sunt. Apostolicus itaque, et princeps Robertus Capuanus, et Romanorum militia regis adventum sentiens castra eorum omnia amo-

A -veri jubent, ut in securiori parte manerent. Dux autem regis filius, mille fere equites accipiens sic apostolicum discedentem deprehendens, insidiis constitutis, super apostolici milites insilivit, qui potentiam et insidias sentientes terga vertentes fugam petunt, et secundum vires per loca illa diversa aufugiunt. Praefatus vero princeps, et Riccardus de Sapaanina (54), et Romanorum multitudo evasit, multi vero militum, et pedum in flumine mortui sunt, multos in captione regis fore audivimus. Apostolicus autem Innocentius post suos omnes quasi securus incedebat. En ex improvise militum caterva eum aggreditur, heu dolor! et illum comprehendunt, omnique suo thesauro et ornatu diviso, ducunt illum ante regis aspectum, et sic contumeliosum, captivum illum in tentorio, quod rex illi transmisit, intramittunt: et consequenter apostolici cancellarium Aimericum et cardinales captivos perducunt. Decimo autem die stante mensis Julii, pontifex ipse Innocentius captus est (55). O quantus luctus, et muneris abundantia mentes fidelium et civitates apostolici invasit! quod si radicibus describere vellent, nec dies, nec tempus sufficerent. Quid multa? Continuo rex ille per legatos suos pontifici Innocentio, quem captivum tenebat, suppliciter, et ultra quam credi potest, mandavit humiliter, ut pacis et concordiae manum componat. Apostolicus itaque se destitutum virtute et armis, et desolatum aspiciens, precibus regis et petitionibus assensit, et capitularibus et privilegiis ab utraque parte firmatis, rex ipse, et dux filius ejus, et princeps septimo decimo die stante mensis Julii ante ipsius apostolici praesentiam veniunt, et pedibus ejus ad voluti misericordiam petunt, et ad pontificis imperium usquequaque sectantur. Continuo per Evangelia fir-

(54) Non sic, sed *De Rupecanina*, quod oppidi est nomen in episcopatu Allifano. Hic Richardus frater fuit Raynulfus, qui ex Abellini, aliarumque plurium civitatum, oppidorumque comite, dux Apuliae ab Innocentio, et a Lothario fuit institutus; exque Comite Roberto natus erat, filio senioris comitis Raynulfus, germani fratris principis Capuae Richardi I, ut alibi est dictum. *PEREGR.*

(55) Baronius non habet *ro, stante*, et absolute legit, *decimo die mensis Julii*, ac perinde id contigisse censuit vi Id Julii. Sed certe Innocentius captus a Rogerio fuit ii. Kalendas Augusti, decem tantum diebus Julii restantibus; nam *quarto die*, inquit Anonymus Cassin. *pax facta confirmavit illi totam terram*: die nimirum praedicti mensis; a quo noster die tantum discrepat. *Die vero illa, ait, in qua praedictus apostolicus pacem cum rege firmavit, B. Jacobi festivitas celebratur.* Quocirca in eodem Falcone ante haec verba legam: *Rex ipse, et dux filius ejus, et princeps septimo die stante mensis Julii ante ipsius apostolici praesentiam veniunt, non septimo decimo.* Sed in antecedentibus, ut dixi, nil mutandum. Nec ubi de eodem Rogerio pag. 128, qui *die septimo stante mensis maii Salernum transfretavit*, a quo simul loco Baronius expunxit, *ro stante.* Sane *quinto die stante mensis Maii* (fortasse vi, non v) an. 1120 a Campanis constitutum principem Richardum hujus nominis tertium, cum idem dicit Falco ac subdit, *die Ascensionis Domini quinto die ipsius Maii stante* a Campano archiepiscopo illum consecratum, utique ipsam consecrationem 27 die

Maii actam demonstrat; in quam praefato anno festum contigit Dominicæ ascensionis. Huncque Falconis locum familiari in sermone, meo more, apud amicum, doctumque virum, ut saepe etiam pleraque alia antiqua minus trita, sic etiam olim enarrabam; qui applausu tunc suo meam amplexatus interpretationem, nescio cur postea eam scripto tradens, per me profecisse, (quod non hac tantum vice commisit) dissimulavit; Baroniumque gravissimum absque controversia; sed quem ea non semel fugerat, ut dictum est, maluit super hoc laudare auctorem. Integros autem uniuscujusque mensis dies in tres sectiones, hoc est in dies intrantis, mediantis et exeuntis, quos stantes appellabant, cum olim distinguerent (Synesius epist. 4 in dies tantum intrantes, et exeuntis partium menses) de quo exempla sunt nimis obvia, priscorum Latinorum Nonas, Idus, et Kalendas aliquo pacto videntur voluisse imitari; sed ea praeter alias adhibita exceptione; ut stantem diem ab ultimo mensis die distantem, non a Kalendis, et a principio *successari mensis*, ut rem, non sicut docueram, tradidit idem amicus meus, denotarent; quam differentiam Falco vel nesciens, vel non curans, non diverso calculo dies Kalendarum, quo dies stantes supputavit; Festumque D. Jacobi Apost. celebrari dixit vii Kal. Augusti, quod vii Kal. ac septimo die stante Julii veneratur: ad annum tamen 1151 festum S. Augusti figit iii Kal. Octobris nullo errore: quippe ibi re-

māverunt B. Petro, et Innocentio papæ, ejusque successoribus canonicè intransibus fidelitatem deferre, cæteraque, quæ conscripta sunt. Regi vero Rogerio statim Siciliæ regnum per vexillum donavit ejus duci filio ducatum Apuliæ, principi alteri filio ejus principatum Capuanum largitus est. Die vero illa, in qua prædictus apostolicus pacem cum rege firmavit, B. Jacobi apostoli festività celebratur; vii Kalendarum Augusti. Et his actis, missæ solemniter celebravit apostolicus ipse, ubi satis abundeque de pacis continentia tractavit. Lætitia igitur, et gaudii abundantia universos inhauserunt, et cælorum regem magnificantes super pacis firmatæ et concordiæ dextra lætati sunt. Beneventanus itaque populus pacem audiens firmatam, et regem voluntati apostolici alligatum, tanto gaudio et exultatione triumphat, quod si ex toto describerem, deficerem in tempore et locutione. Apostolicus igitur, pace firmata cum nominato rege, Beneventum ingressus est die Kalendarum Augusti, quem Beneventanus populus honore multo, et devotione cordis suscipiens, quasi Beatum Petrum in carne aspiciens, lætatus valde gaudebat. Rex autem foris civitatem Beneventi castrametatus est, quia rex usque ad Portam Sancti Laurentii cum domino apostolico comitatur. Die vero ipsa ad Vesperam rex ipse civitatem ingreditur, et cariam domini papæ ascendens, cum eo aliquantum moratur, deinde ad episcopium pergit, et Beatæ Mariæ basilicam, et Bartholomæi apostoli ingrediens pro salute sua oravit. Intravit quoque monasterium S. Sophiæ, et ante altare S. Mercurii se prostravit. Inde procedens claustra monasterii, et dormitorium, et refectorium perambulavit, et monachorum orationibus se commendans, civitatem exivit per Portam Summam, et ad castra gaudens remeavit. Rossemannus autem, qui contra voluntatem apostolici quotidie pugnabat, archiepiscopus a Petro Leonis consecratus, de Benevento expulsus est, et miser ipse cum domino rege festinavit. Et his actis castellum, quod Rossemannus ille ad Portam Summam fabricari jussit, dominus papa destruxit: et in his diebus cives Neapolitani venerunt Beneventum, et civitatem Neapolim ad fidelitatem domini regis tradentes, ducem filium ejus duxerunt; et ejus fidelitati colla submitunt. Præfatus præterea rex, exercitum amoto, Trojam adivit, et civitatem ipsam suæ submitisit potestati; episcopus autem Trojanæ civitatis Guillelmus nomine, et populus civitatis legatos præfato delegaverunt regi, ut civitatem ingrediatur, et inter suos fideles et amicos honeste maneat, et secure. Rex vero, legatis acceptis: « Non civitatem, » inquit, « ingrediari, donec traditor ille, Raynulpus scilicet, inter vos manserit. » Continuo qui missi fuerant,

(54) Extra urbes sub ipsis muris ad excipiendas sordes omnes de more cænosa ista, et fœtida stagna tunc deputabantur. Loci quid tale descripsit Joannes Boccacius in Fabella de Magistro Simeone in his verbis: *Erano allora per quella contrada fosse, nelle quali i lavoratori di quei campi facevan votar la Contessa a Civillari, ver ingrassare i campi loro.*

A civitatem regressi regis intentionem omnibus patefaciunt, et licet dolore commoti cives ex tanta regis responsione, quatuor tamen militibus præceperunt, ut sepulcro fracto cadaver ducis Rainulphi extraheretur, et extra civitatem educerent, ut furore regis sedato, ad eos pacifice ingrediatur. Jusserunt etiam inimici ducis præfati cuidam militi nomine Gallicano, qui ducis illius fidelissimus fuerat, ut ipse Gallicanus ob injuriam ducis defuncti, et ejusdem Gallicani dolorem, tumultum frangeret, et ducis ossa pelli, et fetori adhuc circumplexa manu sua extraheret; qui Gallicanus timore coactus, et ne tanti regis furorem incurrat, (heu dolor!) quasi mente hilari cum aliis, ducis ossa involuta, ut diximus, eduxit. Continuo in collo ducis defuncti funem ligari fecerunt, qui ejus B inimici exstiterant, et usque ad castellum civitatis per plateas traxerunt, deinde reversi usque ad Carbonarium foris civitatem, ubi stagnum luteum, putridumque incrat, ducis ipsius suffocaverunt cadaver (56), heu nefas et dictu mirabile! totam protinus civitatem, timor et luctus invadit, quod unusquisque mortem optabat, et amicorum ducis ipsius, et inimicorum (Regem quidem testor æternum, Judicemque sæculorum) tale tantumque factum horribile in generationibus præteritis, et inter paganorum sectam nunquam legimus accidisse. Hæc siquidem crudelitatis potentia quid regi illi profuit? quæ victoria, vel majestatis gloria ei successit? sed ut mentis suæ furorem pacare desiderans, quod non potuit exercere in viventem, operatus est in defunctum. Revera, dum dux prædictus vixerat, licet cum paucis adesset, ipse tamen rex nullo modo circa ducis ipsius aciem, etsi eum decem millibus armatorum instaret, propinquare audebat. Unde ei visum fuit, mentis suæ rabiem aliquantisper fore mitigatam. Sed redeamus ad causam; dux itaque regis illius filius factum hujusmodi audiens ad patrem accessit audacter, et facti illius ordinem redarguit, et precatur patrem, ut sepulturæ dux ille delonestatus traderetur. Rex igitur ducis filii favens orationi sepulturæ illum tradi mandavit; et his actis civitatis populus, ut ingrediatur ad eos, expectabat, sicut promiserat. Qui nec sic voluit civitatem Trojam introire, sed castra inde amovens civitatem Barensem adivit: quam terra, marique obsedit; cumque prædictus apostolicus civitatem introisset Beneventanam, omnem ordinationem a Petro Leonis factam deposuit, et a Rossemanno: die vero Assumptionis S. Mariæ, et in passione B. Bartholomæi episcopium descendit, et missarum solemniter honeste celebravit; et his actis, prædictus apostolicus a Romanis sæpe vocatus, secundo die stante mensis Septembris, iter arripuit, et Domino favente, Romam repedavit.

Et fortasse locus pridem sub muro urbis Neapolis, qui etiamnum antiquo nomine appellatur *Carbonaria*, eidem usui fuit; sed multo quidem ante Francisci Petrarchæ ætatem, qui Gladiatorum munus se spectante ibi exhibitum ait lib. v Fami! epist. 6. PEREGR.

Hoc anno Gregorius Beneventanus antistes a domino papa Innocentio consecratus Beneventum intravit secundo die intrante mensis Septembris, et dominus papa Guidonem diaconum cardinalem rectorem Beneventi ordinavit. Audiens autem populus Romanus domini papæ Innocentii adventum catervatim obviam exivit, et illum gaudio magno et honore suscepit, deinde eum hortabatur, ut pacem, quam cum rege Rogerio posuerat, consilio eorum confringeret. Apostolicus autem nullo modo petitionibus eorum consentire voluit; dicebat quidem sic Domino placuisse, quod per ejus captionem pax hujusmodi facta fuisset. Cumque, ut supra dictum est, præfatus rex civitatem obsidisset Barenses Innocentius papa, cum intra civitatem esset Beneventanam, episcopum Ostiensem virum valde venerabilem ad civitatem Barenses delegavit, populum civitatis monendo, ut ad regis fidelitatem colla submittant, et ejus voluntati famulentur. Populus autem Barensis, ut erat superbi animi, et elationi suppositus, episcopum illum, ut civitatem ingrederetur nullatenus est passus, dictis quoque ejus nullo modo credere pertentavit. Quid multa? Episcopus ille revertens, Barensis populi ferociam, et elationem Domino intimabat apostolico; inde ut dictum est, Dominus papa Romam reversus est. Rex igitur Rogerius populi illius Barensis aspiciens superbiam, consilio habito, machinas lignorum, et turres triginta fere ordinari præcepit, ut civitatis muros, et munitiones prosternat; quibus peractis prope civitatis murum machinas illas appropinquari virtute multa mandavit, et continuo turres, et muri civitatis prostrati frangebantur; palatia etiam civitatis, quæ prope civitatis murum intrinsecus erant, fracta ruebant; sicque duorum mensium spatio Augusti videlicet, et Septembris ruina illam, et timorem passi sunt, famis etiam asperitatem et sitis sustinentes, panem unum sex romesinis emebant, carnem, ut audivimus, equorum comedebant. Novissime autem tum pro fame, tum pro populi seditione, quæ inter eos orta erat, quosdam civium cum Rogerio de Surreto, princeps civitatis, Jaquintus nomine, ad præfatum regem mandavit, addens in mandatis, quia civitatem animo libenti ei redderet, dummodo securi circa eum, pace accepta, consistent; et rex captivos civitatis, quos habebat, eis reddat, similiter homines regis, quos civitas habebat, dimittat. Nec mora, pactio talis et ordinatio et regi placuit, et civitati, sicque civitatis populus, pace accepta acquievit, et, sacramentis datis, pax constituta apparuit. His ita peractis, en adest miles quidam, cui præfatus civitatis princeps oculum evelli præcepit, pedibus regis prostratus oravit ut iustitiam sibi de principe Barensi faciat, qui lumen oculorum sibi evulsit. Rex itaque continuo furore accensus, et ultra quam credi potest admirans, cursu rapido vocari fecit iudices Trojanorum, Tranensium et Barensium, ut de pacto judicarent, quod rex cum civitate Barensi posuerat, videlicet,

A ut ex utraque captivi, sani, et incolumes redderentur. Quid plura? a Judicibus Barensibus iudicatum est ut princeps ille Jaquintus civitatis, qui ei oculum jussit evelli, et ejus consiliarii in potestate essent regis. Confestim princeps ille, et consiliarii ejus Guaiferius quidam, et Abiut, ceterique eorum consocii ante regem confessi sunt, jussu, et consilio eorum lumen oculorum militi prædicto evelli fecisse. Nec mora; principem illum et prædictos viros, aliosque de eum laqueo fecit suspendi præfatus rex, et decem alios oculis et membris truncari, civesque alios prudentes ligari, et vinculis teneri, eorumque bona auferri; sicque de civitate illa Barensi inauditam fecit ultionem. Timor itaque, et tremor tantum civitatem illam invasit quod nemo virorum et mulierum per plateas, et vicos incedere palam audebat. Lacrymis quidem, et suspiriis Salvatoris misericordiam invocabant, ut eorum afflictioni subvenire dignaretur. His ita gestis, consilio accepto, rex ipse exercitum dividens Salernum adivit quinto die stante mensis Octobris, ibique de negotiis suis et actibus tractavit. Octo retro diebus intrantibus mensis Octobris civitas illa Barensis sic afflicta et exagitata est. Cumque Salernum rex ipse advenisset, inimicis suis terras omnes eorum abstulit, et sacramento eos perstrinxit, ut ultra montes festinarent: quod et factum est. Comitem vero Rogerium de Ariano ejus adversarium simul cum uxore sua navigio parato in partes Siciliae captivum mandavit, sicque vindictam perficiens super inimicis, quinto die intrante mensis Novembris navigio armato Panormum transfretavit.

C Hoc anno xi Kalend. Februarii primo pullorum cantu terræ motus magnus factus est, ita quod domos corruere putabamus: cumque, ut prædiximus, papa Innocentius civitatem Beneventanam recuperaret, Guidonem diaconum Romanæ sedis virum valde discretum, et moribus ornatum rectorem civitatis Beneventanæ ordinavit. Qui rector usque ad Kalendas Martii in civitate permansit. Deinde apostolicus alium misit rectorem Joannem nomine, consanguineum suum, subdiaconum, et Guido ille Romam repelavit.

D Anno 1140 et undecimo anno pontificatus prædicti domini Innocentii, mense Martio tertiæ indictionis. Hoc anno prædictus rex Rogerius Amphusum filium suum principem Capuanorum magno cum exercitu militum et peditum trans civitatem Piscariam misit, ut provinciam illam suæ subjugaret potestati; qui vero princeps exercitu illo accepto, sicut rex pater ejus jusserat, labore multo peregit, et Piscariam transiens castella copiosa ibi contigit, et vicos comprehendit, et spolia illorum prædatus est, et quædam eorum igne consumpsit. Diebus autem non multis interjectis, præfatus rex Rogerius duccem filium suum mille cum militibus et peditum manu copiosa in auxilium præfati principis delegavit. Dux itaque cum principe fratre suo simul alligati provinciam illam prope Romanos fines adjacentem timore

multo ad eorum imperium suomiserunt, unde prædictus apostolicus Innocentius turbatus, consilio accepto Romanorum, ad eos per cardinales direxit, ne aliena invaderent, et Romanis fines non usurparent, qui apostolico rescribentes responderunt, non aliena petere, sed solummodo terras ad principatum pertinentes velle redintegrare (57).

Dum hæc et alia geruntur, nominatus rex medio mense Julio, navigiis paratis Salernum venit, ut filiorum ducis et principis facta, quos, ut supra dixi, cum exercitibus miserat, agnosceret; insuper cum domino apostolico Innocentio alloqui, et simul esse excogitabat. Continuo rex ille, consilio habito, Salernum exivit, et ducentis militibus aggregatis, prope civitatem venit Beneventanam, et cum Joanne subdiacono Romanæ sedis tunc Beneventano rectore, et aliis Beneventanis de pace, et civitatis utilitatibus, et domini apostolici fidelitate tenenda satis, abundeque locutus est, et inde procedens Capuam ingressus est, ibique diebus non multis commorans de quibusdam suis negotiis tractavit, deinde apud Sanctum Germanum festinavit. Illico habito consilio legatos duci, et principi filiis suis mandavit, ut ad eum revertentur; audierat enim rex ipse, apostolicum Innocentium de provinciæ illius invasione valde turbatum esse, et contristatum. Dux autem, et princeps nuntiis acceptis ad patrem eorum reversi sunt, universa vero oppida, quæ comprehenderant, necessariis omnibus muniverunt. Et his actis nuntios rex ipse præfato apostolico delegavit, suppliciter impetrando, ut si fieri posset cum illo alloqui, et de multis, variisque negotiis terminare desideraret. Apostolicus autem consilio habito, tum pro temporis tempestate, tum pro aliis negotiis instantibus eum alloqui non posse rescripsit. Rex igitur aggregato exercitu Capuam repedavit, et ibi aliquantisper castrametatus, exercitum omnem dimisit, licentiam ad propria remeandi unicuique præbens. Ipse vero rex quingentis acceptis militibus Piscariam tetendit, quam supra diximus filios suos comprehendisse. Inde procedens totam illam regionem a prædictis filiis ejus obtentam circumvit, et eis omnibus studiosè perscrutatis, Arianum civitatem advenit, ibique de innumeris suis actibus curia procerum

A et episcoporum ordinata tractavit. Inter cætera et enim suarum dispositionum, edictum terribile induxit, totius Italiæ partibus abhorrendum, et morte proximum, et egestati, scilicet, ut nemo in toto ejus regno viventium Romesinas accipiat, vel in mercatibus distribuat, et mortali consilio accepto monetam suam introduxit, unam vero, cui ducatus nomen imposuit, octo Romesinas valentem, quæ magis magisque ærea, quam argentea probata tenebatur. Induxit etiam tres follares æreos Romesinam unam appretiatos, de quibus horribilibus monetis totus Italicus populus paupertati et miseriam positus est, et oppressus, et de regis illius actibus mortiferis, mortem ejus et depositionem regni optabat. Quibus ita mortalibus edictis et monetis inductis, rex ipse militibus suis congregatis Neapolim tetendit. B Archiepiscopus itaque Neapolitanus, Marinus nomine, clerum omnem civitatis congregari præcepit; simul et cives, et adventum regis eis annuntians hortatur, ut honeste, et lætitia multa eum suscipiant. Cives igitur simul cum militibus civitatis foris Portam Capuanam exierunt in campum, quem Neapolim dicunt (58), et regem ipsum honore et diligentia multa, ultra quam credi potest, amplexati sunt, et sic usque ad prædictam portam Capuanam perductus est. Continuo presbyteri, et civitatis clerus ad eandem portam obviam exivit, et eum hymnis, et laudibus ad astra levatis civitatem introduxerunt. Quatuor illico viri nobiles habenas equi, et pedes regis ipsius tenentes, alii quatuor usque ad episcopum civitatis C regem illum introduxerunt. Frequentiam vero populi per plateam incedentis, et mulieres viduas, conjugatas et virgines per fenestras existentes, lector, si aspiceres, miratus affirmares, imperatorem aut regem alium, sive principem tali sub honore et gaudio nunquam civitatem Neapolim ingressum fuisse. Quid multa? Rex ipse tali et tanto honore ditatus ad episcopium descendit, et in camera archiepiscopi hospitatur; die vero altera adveniente, totam intrinsecus civitatem, et foris rex ipse equitavit, et palatia, et ædificia circumspexit. Inde navigio parato ad castellum Sancti Salvatoris civitati proximum ascendit, et civibus Neapolitanis ibi vocatis, negotia quædam cum illis de libertate civitatis, et utilitate tractavit (59). Donavit insuper unicuique militi quinque

(57) Ad Capuæ ne principatum provincia trans civitatem Piscariam pertinebat? De hoc alibi videamus. PEREGR.

(58) Hunc etiam campum demonstrabat Ignotus Cassin. num. 28, et Joannes Diac. de episc. Neapol. in S. Athanasio. Sed cur ipse præcipue dictus fuerit de Neapoli sive Neapolis, hoc operæ erat pretium, ut litterati Neapolitani viri, omnigenæque antiquitatis periti intactum non præterirent. PEREGR.

(59) De Neapolitanæ civitatis immunitate rex cum ejus civibus tractavit, quam Falco consueto tunc vocabulo appellat libertatem. Sicut ad an. 1137. Precatur insuper, inquit, ut libertatem possessionum Beneventanorum quam imperator Lotharius concesserat, populo Beneventano ipse rex Rogerius largiretur. Quam sane immunitatem Siculi eripi sibi timebant apud Falcandum. Non difficile, inquit, persuaserant cancellarium, si diu recesseraverit in eo culmine po-

D testatis, universis populis Siciliæ libertatem quam hactenus habuerant sublaturum. Et infra: Ut universi populi Siciliæ redditus annuos et exactiones solvere cogentur, juxta Galliarum consuetudinem quæ cives liberos non haberet. Nec diversæ rationis libertate et immunitate Neapolitani præditi, ea participes fecerunt negotiatores ducatus Amalfitani, degentes Neapoli: de quo in privilegio apud Latinam Historiam Neapolitanam lib. 1, cap. 12 sic legitur: Ut sicut ista civitas Neapolis privilegio libertatis præfulget, ita et vos negotiatores, campores sive apothecarii in perpetuum gaudeatis. Sed quam? pergit privilegium. Ut nulla conditio [scribo conditio] de personis, vel rebus vestris, sive hæredum et successorum vestrorum negotiatorum in Neapoli habitantium requiratur; sicut non requiritur de civibus Neapolitanis. Haud igitur eo in privilegio, ut censuit ejusdem Historiæ auctor, liberias Neapolitana præponitur, quæ

modia terræ, et quinque villanos (60), et promisit eis, vita comite, munera multa, et possessiones largiturum. Interea noctis silentio præfatus rex totam civitatem Neapolim extrinsecus metiri fecit, cognoscere volens, quantæ esset circumquaque latitudinis; invenit itaque studiosè metiendo in gyrum passus duo millia ter centum et sexaginta tres. Et passibus illis ita inventis, dum populus civitatis aggregatus esset, in ejus conspectu quasi dilectionis affectu, eos interrogare cepit utrum scirent, quot passus civitas illorum per circuitum habuisset, qui, ultra quam credi potest admirantes, se nescire prætentur. Rex autem sicut studiosè invenerat, mensuram passuum quos civitas eorum tenebat patefecit. Unde populus omnis regem ipsam sapientiore aliis antecessoribus et studiosiorem prædicabat, et quod nunquam factum fuerat, super civitatis mensura mirabantur, quomodo rex ille fieri contractasset. Et his omnibus ita peractis ipse Salernum properavit, et ibi diebus non multis moratus, quarto die intrante mensis Octobris navigio parato mare ingressus est, deinde Panormum festinavit. Dux vero filius ejus in Apuliæ partibus remansit, et princeps alter ejus filius apud civitatem Capnam mansitavit. Cumque, ut prædiximus, prædictus rex Rogerius

A monetas illas superius dictas introduceret, domino Joanni subdiacono sanctæ Romanæ sedis Beneventano rectori et civibus Beneventanis delegavit, ut monetas illas infra civitatem suscipiat, quod prædictus rector audiens mirabiliter contristatur. Aiebat quidem rector ipse, quoniam sine domini papæ licentia monetas illas recipere non posset, præcipue cum ad totius Italiæ mortem monetarum illarum introductio spectaret. Tandem communicato consilio rector præfatus prædicto pontifici regis edicta mandavit, ut quid super his negotiis esset agendum mittere dignaretur. Pontifex itaque Innocentius his auditis, ultra quam credi potest condoluit, et super regis Rogerii execrandis actibus mirabatur. Confestim Beneventanis mandavit litteras suas ita contentas: « Facta regis et monetarum suarum inventiones, et a vobis accepimus, et aliis nobis in veritate referentibus; unde mandamus, ut non terreamini; neque jam mentes vestras moveatis, quoniam transitura sunt, et cito possunt emendari. Nos autem circa utilitates vestras quotidie invigilamus. » Litteris talibus acceptis et lectis, gratiarum egimus actiones, et aliquantulum roborati respiravimus; et his actis præfatus pontifex Innocentius ad regem transmisit Rogerium significando, qualiter totus

ab ædificationis primordiis secum vixit, quippe illam libertatem intellexisse videtur, quia municipia communiter omnia, fœderatæque civitates, ac perinde ipsi Neapolitani olim cum fruerentur, a quibus stipendium et naves, ut est apud Livium lib. xxxv, *Romani ex fœdere exigebant*, magistratus sibi creabant; nec satis exploratum habetur an ei cesserint, quando in anno urbis conditæ 663 ante Christum natum fere 90. Sociali bello universa pene Italia in Romanos quia conspiravit, *lege Julia civitas est sociis et Latinis data; in quo magna contentio Heraclianum et Neapolitanorum fuit*, teste Cicerone pro Balbo, cum magna pars in iis civitatibus juris sui libertatem civitati anteferret. Sed sane ei tandem renuntiarunt, ut indicio est idem Cicero cont. Rull. 2, qui enumeratis coloniis et municipiis Campaniæ, quæ Rullus suis colonis occupare destinaverat, haud Neapolim, sed Puteolos in sua potestate tunc fuisse perhibet. *Calenum, inquit, municipium complebunt. Teanum oppriment. Atellam, Cumas, Neapolim, Pompeios, Nuceriam suis præsidii devincient. Puteolos vero, qui nunc in sua potestate sunt, suo jure libertateque utuntur, totos novo populo atque adventitiis copiis occupabunt.* Porro dein et ipsum *vetus oppidum Puteoli*, ut ait Tacitus Annal. lib. xiv *ius coloniarum et cognomen a Nerone adipiscuntur*, cum scilicet primitivæ Coloniarum illuc deductæ, de qua Livius lib. xxxiv et Velleius noster lib. i jam exsolevisset jura; recentisque, de qua Frontinus in Catal. Colomarum abolita fuissent. Sed eidem Tacito lib. iii Hist. adhuc inter municipia collocari judico Puteolos; qui ait a Claudiis, Faventino, et Apollinari et ab Apinio Tirone *Municipia, coloniasque impulsas, præcipuo Puteolanorum in Vespasianum studio, contra Capua Vitellio fida* (erat hæc certe colonia) *municipalem æmulationem bellis civilibus miscuisse*: quippe jus coloniarum adeptos fuisse, non coloniam missam prædixerat. Sic Pompeius, ut tradit Asconius Pedian. adorat. in Pison. Transpadanas colonias deducens, *non novis colonis eas constituit; sed veteribus incolis manentibus, jus dedit Latini, ut possent habere jus quod ceteræ Latinarum coloniarum: id est ut petendi magistratus gratia civitatem Romanam adipiscerentur.* Qualem

etiam coloniam fuisse Neapolim, valde suspicor, quæ patrios Græcicos ritus nunquam dimisit. Hæc autem civitas quæ, *mirabile dictu, post Romanum imperium*, ut cum Alexandro Teles. dicam lib. ii, cap. 42 et 68 *cujus sententiam rigide nunc non ex animo, vix unquam a quoquam subita fuit, nunc vero Rogerio, solo verbo præmissa, submittitur.* Græcis namque imp. non armis domita, sed ex antiquissima subjectione; ut reliqua multo etiam tempore Italia: longo annorum curriculo obdiderat; de quo dicam lib. ii Hist. Langob. PRÆCÆ.

(60) *Unicuique militi, inquit, non comiti, non magnati. in feudum dedit exiguum terræ modium cum glebæ ascriptis colonis; ut præstito sibi perinde ab iis fidelitatis juramento, urbem in officio strictiori, velut nexu devinctam detineret.* Alexandrum Teles. lib. ii, cap. 37 huc advoco, ubi de eodem rege. *Et quod, inquit, supradictorum adversum se principum (lego procerum, ut monui supra) compererat cum perjurio factum conspirationem, tanta quidem contra eos rapitur indignatione, tanque mentis erupit furor, ut non comiti, non magnati, non etiam cuilibet militi, qui ita perjuranter, in eum colla erexerant, penitus parceret.* Sed attende temporum vices. Rullus olim, ut Cicero perhibet de lege agrar. ii quinquè millia colonorum Capuam scribi, quos et rusticis tribubus sortiri decreverat, et in singulos tum dena, tum duodena jugera dispertiri jusserat, hoc est nostros terræ modios plus minus octo. Porro Fazellus Poster. Decad. lib. vii non contentus res plures, tempora et personas perperam inmiscuisse, hoc etiam addit; quod postquam inter Innocentium et Rogerium convenit, ipse rex Neapolim ingreditur, magno tum strepitu, tum civium applausu; quo die centum quinquaginta milites instituit, duosque menses ibidem festos egit. Noster sane nil habet tale quem pro hoc dicto a viris parum cordatis (tales enim nuper primo experimento contra spem se prodiderunt meam) citari video. Et præterea ipse Falco diserte declarat, hoc anno Rogerium medio mense Julio Salernum a Sicilia venisse, et quarto die intrante mensis Octobris mare ingressum, Panormum festinasse; variis interim negotiis itineribusque distentum. PRÆCÆ.

populus Italiæ, et extra de introductione monetarum A devenisset.
 istarum doluisset, et quomodo ad famis afflictionem Hactenus codex Benevent. papyraceus.

ANNO DOMINI MCXXXIX

MATTHÆUS

CARDINALIS EPISCOPUS ALBANENSIS

NOTITIA HISTORICA

(UCHELLI, *Italia sacra*, t. I, p. 254, in episc. Alban.)

Matthæus, Gallus, nobilibus opulentisque parentibus editus, in Remensi provincia monachus, ac prolo Cluniacensis, ab Honorio II electus est episcopus card. Albanus 1125. Hic a primis annis cum pietate disciplinarum peritiam felici successu conjunxit, cumque antea canonicus Remensis esset, monasticam vitam professus est in celebri cœnobio S. Martini de Campis Parisiensi, cujus postea abbas electus est. Cum postea ad episcopatum assumptus fuisset, adeo inter beatoris vitæ obsequia instituti prioris non fuit oblitus, ut cæteræ vitæ austeritati etiam duriora addiderit, ita ut sanctimoniam vitæ rarissimis exemplis illustrarit Ecclesiam. Familiaris D. Bernardo fuit, atque ad obsequium veri pontificis traducendis devius individuus ejusdem collega. Sub Honorio II in Galliis legatione functus est, ubi in Trecensi concilio militare Templariorum institutum favorabilibus diplomatis indultis, confirmavit. Ab eodem legatus ad Montem Casinum, Oderisium Nicolaumque exiit dignitate, ac Signorettum in ejusdem loci abbatem eligendum curavit. Interea cum inter Innocentium II atque antipapam Anacletum obortum schisma fuisset, Matthæus miro animi candore Innocentii partes consecutus est, atque antipapæ scelerosos ausus insectatus; cumque a Petro Leone expulsus Roma fuisset, in ea plena ærumnis sive fuga, sive peregrinatione, officii sui egregie memor, Gallos atque Germanos, ad quos pervenerat, ad veri pontificis obsequium obedientiamque demum adduxit. Sub vitæ finem, D. Bernardo collega, Ligustica legatione etiam functus est, in qua Mediolanensibus auctor fuit ut Innocentium verum pontificem venerarentur. Demum Pisas reversus, ubi per id tempus pontifex morabatur, ex laboribus contracto morbo, vitam finivit, die Natali Domini sacro, dum adhuc crepera luce sacrum perageretur anno 1139, sepultusque apud S. Frigidianum, gloria miraculorum clarus, Præfuit etiam conciliis Moguntino et Parisiensi. Ejus Vitam perscripsit ven. Petrus Cluniacensis abbas, tametsi in Cluniacensi Chronico ejusdem gesta, vitæque rursus narrentur; cujus Baronius meminit tom. XII Annal. eccles. Ejus ibidem laudes S. Bernardus in quibusdam epistolis sincere deprompsit, in quibus vel cum gravi consultoque viro gravissima transigebat negotia, vel sanctæ familiaritatis ergo mutuam charitatem alebat.

MATTHÆI CARDINALIS

EPISCOPI ALBANENSIS

EPISTOLÆ ET DIPLOMATA.

I.

Diploma Matthæi Albanensis episcopi, nec non sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis et legati, super concordia inter Henricum Senonensem archiepiscopum et canonicos Stampenses.

(Anno 1127.)

[FLEUREAU, *Antiquités d'Estampes*, p. 40.]

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, ego MATTHÆUS, Dei gratia Albanensis episcopus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ cardinalis legatus; GAURRI-

BUS Carnotensis et BURCHARDUS Meldensis episcopi:

Notum fieri volumus cunctis fidelibus, tam futuris quam præsentibus, quod inter Senonensem archiepiscopum Henricum, et canonicos Stampenses hujusmodi, Deo auctore concordiam apud Sanctum Dionysium composuimus, quod idem archiepiscopus nostro, et religiosarum personarum quæ aderant, consilio, benigne illis concessit ut ipsi in perpetuum sacerdotem in ecclesiam Sancti Basilii, quæ ad ipsos